

АДАМ ХОЛАНЕК В КЛОПКАТА

Превод: Лина Василева

chitanka.info

Опалена от лъчите на огромно изкуствено слънце, обстрелвана със специални биостимулатори, мъртвата Земя се пробужда. Еволюцията, предизвикана от човечеството, е многократно по-бурна от естествената. Легенди и действителност се преплитат, митовете оживяват, а праджунглата, проектирана в бъдещето, е далеч по-страшна от истинската. И сред този изначален хаос се ражда една любов — също толкова невероятна, колкото и фантастичния декор — любов безсетивна, израз на „третото“ състояние на материята, в което човек съществува вечно, лишен от сетива, усещания, лишен от... кожа. Като съчетава умело научнофантастичния сюжет и увлекателната интрига с една митологична образност, известният полски писател фантаст Адам Холанек (1922 г.) подлага на философско-психологически анализ човешките взаимоотношения, съкровената същност на човека.

ЛИНА ВАСИЛЕВА

ДА СЪХРАНИМ ЧОВЕШКОТО У СЕБЕ СИ

В прегледа на научнофантастичните книги в издателските планове за 1987 година, направен във вестник „АБВ“, авторът на „В клопката“ е представен така: „Адам Холанек ни е познат повече като главен редактор на полското списание «Фантастика»“. Ще си позволя да направя една дребна, но важна поправка:

Адам Холанек ни е познат не *повече*, а *само* като главен редактор на полското списание „Фантастика“. При това се налага да уточним, че и като такъв го познават единствено тесен кръг хора, работещи в сферата на този литературен жанр. Като писател Адам Холанек е непознат на българския читател. Учудващо е, че до днес не е преведена нито една негова книга. Нещо повече, неговото име не се е появявало дори в периодичните издания, които по традиция поместват научнофантастични разкази.

Според мен този пропуск произлиза от простия факт, че съвременната полска фантастика не е достатъчно известна у нас. Като се изключат няколко заглавия, издадени през последните десетина години в издателство „Георги Бакалов“ (К. Фиалковски — „Нулево решение“, Я. Зайдел — „Цилиндърът на Ван Троф“), българският читател познава сравнително добре, и то само чрез произведения от по-ранните периоди, творчеството на Станислав Лем.

Адам Холанек е роден през 1922 година в Лвов. Следва в Ягелонския университет в Краков. Дългогодишен журналист, главен редактор на списание „Фантастика“ от създаването му през 1982 година до днес. Член е на Международната асоциация на професионалните писатели фантасти. Активист на международното движение на любителите на фантастиката. Автор на литературнокритически статии в тази област. В романите си със съвременна тематика („Плаж в Европа“ — 1967 г., и „Бандити и полицаи“ — 1982 г.) той прави проникновен анализ на човешките чувства: любов, ревност, комплекс за малоценност, самота,

конфронтация на различни жизнени позиции. Под псевдонима Янина Мартин издава няколко криминално-фантастични романа, сред които е „Раздели ви завинаги“ (1977).

Като автор на научна фантастика Адам Холанек дебютира през 1958 година с романа „Катастрофа на «Слънцето на Антарктида»“. Краят на 50-те години е период, когато в полската литература навлиза ново поколение творци. С по-мощен глас се заговорва за естетическите измерения на изкуството, за свободния избор на конвенциите, за отказване от дидактичните, инструментални обременявания. В научната фантастика започват творческия си път Конрад Фиалковски и Януш Зайдел. На литературния пазар доминира прозата на Станислав Лем под знака на „Едем“ и приключенията на Ийон Тихи. Кшищоф Борун и Анджей Трепка пишат третия том на „Космическа трилогия“ (1959).

На този фон се откроява и творбата „Катастрофа на «Слънцето на Антарктида»“. Още по-интригуващ е този роман при един днешен прочит — през 1985 г. той бе преиздаден. Времето обикновено е жестоко към авторите на научна фантастика, а най-безпощадно е то към онези от тях, които имат предпочитания към „смелите пътешествия в бъдещето“, към техническото прогнозиране. В романа „Катастрофата на «Слънцето на Антарктида»“ не техническите подробности и прогнози са най-важните и затова времето се е отнесло благосклонно към книгата, към това, което е най-ценно в нея — нейното послание: трябва да се борим за по-добър свят — всеки ден, всеки от нас, независимо от последствията.

След успешния дебют Адам Холанек издава научнофантастичния роман „Престъплението на великия човек“ (1960), за да достигне след години до литературната формула, съгласно която фантастиката е само претекст за разкриване на вътрешния свят на човека, на неговата самота, непрекъснати съмнения, нужда от самопроверка в трудни ситуации, страх от смъртта („Музика за вас, момчета“ — 1975, „Любимият от Луната“ — 1979, „Да поживеем още малко“ — 1980, „Просветление“ — 1982, „В клопката“ — с оригинално заглавие „Да обичаш без кожа“ — 1983). Сега „Крайова агенция издавничка“ подготвя издаването на новия му роман „Хормон Р“.

Мотивът за привидното нашествие от Космоса, инсценирано в действителност от човешка ръка, който срещаме в „Катастрофа на

«Слънцето на Антрактида», носи внушението, че истински враг на човека може да бъде само човекът. Продължение и развитие на тази теза откриваме в цялото по-нататъшно творчество на Холанек — от „Престъплението на великия човек“ до „Да поживеем още малко“. В „Просветление“ и „В клопката“ е разработена концепцията за третото състояние на материята — съществуване извън времето и пространството. Идеята за третото състояние е формулирана най-напред в разказа „Те са вече тук“ от сборника „Любимият от Луната“: „Нали освен живота и смъртта може да съществува и такава форма на живота, най-високоорганизираната материя, която не е нито това, което от научна и лаическа гледна точка смятаме за живот, нито неговият абсолютен край — смъртта. Може ли да се съществува, без да се живее или възкръсва? Дали материалното съществуване не би могло да се организира в някакви форми, съвсем различни от познатите и описаните?“ Отговорът, който Холанек предлага, е, че третото състояние на материята е глуха уличка от развитието на цивилизацията, а героят, съблазнен от предимствата му, загубва човешката си същност, потъва в света на бляновете, на наркотичното отчуждение.

При своя неголям обем (около 160 страници) романът „В клопката“ притежава богата на внушения идейно-художествена система. Нещо повече — нейната многопластовост вероятно няма да достигне изцяло до всички читатели, ако не бъде направен опит за осмислянето ѝ. И така, най-горният и най-прозрачният пласт на повествованието е сюжетът с фантастичните ситуации и преживелиците на героите. Действието се развива в сравнително недалечно бъдеще, когато човечеството, постигнало относително щастливо съществуване (премахнати са социалните конфликти, войните, много от опасните болести), започва глобален научен експеримент: над мъртвите от хищническата експлоатация територии от Земята да се повтори с ускорени темпове биологичната еволюция, довела до появата на човека. Или както я определи главният герой на романа, целта е от отпадъците на цивилизацията и човешките мечти, стремежи, съновидения, халюцинации, митове, легенди да се създадат същества по-добри, по-съвършени от човека. Експедицията, с която героят попада в зоната на експеримента, преживява приключения, каквито и най-смелото въображение не би могло да си представи. Сред

невероятните условия на праджунглата — летящи гущери, кентаври, човекомаймуни — хората са принудени да се отърсят от предразсъдъците на цивилизацията, да подложат на преоценка всички свои дотогавашни морални, етични, професионални принципи. Да преосмислят простия факт да бъдеш човек. Какви са границите, отвъд които човешкото изчезва, каква е цената, която трябва да се заплати, за да се съхранят поне онези човешки белези, които всеки смята за най-важни? Какво е мястото на любовта в този нечовешки свят?

Някои читатели ще приемат „В клопката“ като роман-предупреждение, като антиутопия, която отново повдига въпроса за отговорността на учения пред обществото, пред човечеството. Други ще поставят на първо място екологическия аспект на темата — и нарушаването на екологичното равновесие, и намесата в естествения ход на еволюцията имат фатални последици за цялата планета и цялото човечество. Трети ще обърнат внимание преди всичко на философския аспект на човешкото съществуване, противопоставено на третото състояние на материята — съществуване извън времето и пространството, съществуване вечно, без болка и смърт. Четвърти може би ще възприемат романа преди всичко емоционално развълнувани от трагичната любов на главния герой и Ейсие. Изкушените любители на фантастиката вероятно ще отбележат интересните фантастични хрумвания. Онези, които обръщат внимание и на особеностите на художествените похвати ще оценят оригиналната композиционна форма и своеобразния стил с накъсан, насечен, задъхан ритъм. И на последно място — тези, които търсят в научната фантастика конкретна информация, данни, факти, сигурно няма да останат разочаровани — Адам Холанек е без съмнение ерудирани писател и неговите богати познания в различни области на науката подкрепят солидно фантастичните му концепции.

Някои формални слабости на романа — въздългите „учени“ диспути на героите в моменти, в които едва ли е уместно такова поведение, схематичното присъствие на членовете на експедицията, досадните повторения на места — остават на заден план. Безспорните достоинства на романа му отреждат заслужено място сред най-добрите творби на полската фантастика през последните пет години.

Изключително пластичната, вълнуваща сцена в края на романа дава възможност за многозначно тълкуване. Сигурно всеки читател ще

осмисли посланието, вложено от автора в книгата, така както му подсказва неговата лична нагласа. Ще кажа само, че и тук хуманистът Адам Холанек призовава страстно: „Да запазим човешкото у човека!“ И в това според мен е най-голямото достойнство на тази неголяма книга.

ПЪРВА ЧАСТ
ИЗКУСТВЕНИЯТ АД

1

Не ме е грижа откъде долита тази музика, разсичана от бича на пищялките, и този тропот на копита. Ударите им в скалистата коруба започват да ме уморяват. Цялото тяло ме боли от тях. И още — запъхтяването чак до секване на дъха и крайно изтощение от безспирното въртене в самота.

Под мен Земята, червена от изригванията, изгаря под изкуственото слънце, което никога не залязва. Аз лично окачвах тази жарава, аз лично ускорявах с въодушевление оборотите на ракетата-робот, за да стопява и разкъсва мъртвата земя. А когато, раздирана непрестанно, тя най-накрая започна да ражда и — в същото време — да убива, аз се опитах да угася своето изкуствено слънце, да го унищожа завинаги. Но тутакси, с бремето на вината в гърдите си, позволих да ме емнат да окачвам нова жарава.

Световъртеж, тропот, болка: чувствавам върху себе си циклопския поглед на жълтия сигнализатор. Рефлекторът пулсира все по-бързо. Пулсирането и електрошоковете ме принуждават да отворя очи. Слепнали са от сън или болест. Не ми се ще да ги разтворя широко, иска ми се изпод премрежените клепачи да зърна плоското лице на момичето, очаквам с нарастващо нетърпение това лице да се наклони над моето, да изплува от мъглата. Най-напред обаче трябва да чуя гласа:

— Вече си здрав, в съзнание?

Скачам рязко. Не понасям халюцинациите. Страх ме е от сънищата. Вярвам само в това, което е реално, което мога да докосна. Моят робот, в чийто търбух се намирам също както Йона в корема на кита, прави вероятно хиляда и не знам коя си маневра. В началото ги броях, водех си сметка ден след ден, час след час, манипулация след манипулация. После само изисквах от регистриращите уреди да отмятат поредните дати, да отбелязват отлитащото време, да изчисляват дните на моя отминаващ живот. Един и същ във всеки миг. Но отдавна изключих и апаратурата. Отдавна. Вече не искам да броя нищо. Вдлъбнатината в земната повърхност ту изчезва, ту се появява в

илюминаторите, разкривайки в центъра си кървав кратер, над който аз инсталирам генераторите за светлина и зной.

Едва ли има по-примитивна и по-монотонна дейност. Длъжен съм просто да контролирам своя робот, който окачва в пространството мозайка от слънчеви огледала. Всеки пореден елемент незабавно се включва в акцията за разпорване на земната кора. Полупрозрачните композити и илюминаторите, автоматично регулиращи оцветяването в зависимост от интензитета на светлината, ме предпазват успешно от ослепителния блясък и горещината на изкуственото и естественото слънце. Допълнително нося и при бдение, и по време на сън фини антирадиационни лещи.

От съня или халюцинациите систематично ме измъква жълтото пулсиране. А когато умората стане прекалено голяма или пароксизмът на болестта — твърде силен, острите токови удари ми напомнят, че съм длъжен незабавно да вперя поглед в холографското копие на робота, за да преценя дали той разполага огледалата както трябва.

Монтажът май протича бързо. Така поне твърди в зашифрованите си рапорти моят робот. Аз възприемам това темпо като вечност. От информацията, просветваща от време на време на екрана (за повдигане на унилия ми дух) с цялото си разнобагрено очарование, излиза, че енергетичната плоча, кондензираната жарава, би трябвало да бъде готова след две години. Тогава, добре го знам, има известен шанс да ме преместят на друга орбита, където от вътрешността на идентичен роботски търбух пак ще надзиравам сглобяването на следващата огнена плоча.

В това се състои моето наказание. В поредното разчовъркване на покритата с черупка земя. Длъжен съм да върша с отвращение онова, което преди правех с налудничав ентузиазъм. Преди да попадна тук, работех разпалено и жадно над Голямата река. Напрегнато очаквах адската сила на вулканите да се раздвижи под притока на енергия от моите огледала. Огледалният зной разкъсваше земната обвивка, измъкваше на повърхността лава — червена и синя от високата температура, избугваше мъртвите скали от местата им. Обръщаше ги наопаки. Формираше, напук на естествената смърт, котел с бълбукащата подкваса на свършено нов живот.

Невъзможността да прогоня спомените за станалото над Голямата река ме разстройва. Монотонната работа ме връща

натрапчиво към тях. Доста често дори датчиците в търбуха на робота се замъгляват и вместо да си възвърна най-важното за моята работа — остротата на погледа, аз потъвам в себе си, в своето минало.

Кога беше това? Изминаха месеци, а може би години, може би десетки години. Няма значение. То е вътре в мен. Тогава снижих полета. С вой на двигателите долетях до полигона, осеян с гейзери и огнени кълба. Избухваха от зейналата паст на земята. Това раждане едновременно радваше и ужасяваше.

С какво онази работа беше по-различна от сегашните ми действия? Честно казано, само с противоположния знак на моите чувства, с моята нова оценка. Обаче само този знак има смисъл. Онова, което за мен беше радостен труд, се обърна в каторжническо задължение. Свободата на сътворението се преобрази в робско изплащане на грях, който бързо престанах да разбирам и признавам.

Никога няма да забравя първото впечатление от раждащата Земя. Съвсем други бяха тогава полюсите на моите чувства. Чак потръпвах от ентузиазъм, разпалвайки поредните звена на огледалното слънце. Бях изцяло изпълнен с прометеевска гордост. Вероятно същата гордост, която ще да е изпитвал първият крадец на естествения огън, когато успял да грабне пламъка от удареното от светкавица дърво и да пренесе неговия танцуващ стълб в сухите треви, за да побегне след миг панически от тях, щом огънят подгонил смелчага до самия край на поляната.

Както си летях ниско сред грохот и дим, трепет и опиянение, съзрях на матовия екран на специално включения автоматичен увеличител, точно под себе си, непосредствено под туловището на моя робот, неколцина от експедицията. С тази думичка „експедиция“ определяха при експеримента хората, изпратени да погледнат отблизо живота, който щеше да изскочи от вулканичния котел. Естествено, ако изобщо се зародеше и ако позволеше да бъде забелязан. В този котел се смесваха толкова мощни стихии, че всякакъв контакт чрез техническите средства ставаше невъзможен веднага след приземяването. Единственият начин да се добие представа за последиците от налудничавата човешка идея, от човешката ненаситна творческа настървеност беше изпращането на хора, откъснати от света, обречени.

Именно тогава, там, над тях, ми хрумна за първи път думата „обречени“ като по-точна от „експедиция“.

Защото видях хората, преследвани от огъня, гонени от дима като буболечки. Те бягаха прекалено бавно пред огнените изригвания и синкавите фонтани от горящи камъни. Да, обречени.

— Бягайте — крещях аз, като че можеха да ме чуят, — по-бързо, по-бързо!

На екрана на увеличителя виждах техните глави, обливани с вряла вода, разтапящи се в тази вряла вода, сякаш бяха сапунени мехури. Сините камъни пронизваха телата. Повеят на жарката смърт попарваше лицата, те почерняваха и се сгърчваха. Телата се превръщаха в мумии и се разпадаха на пепел. От човека не оставаше нищо. Нямахме разтворени от изненада, обещени до границата на издръжливостта очи, нито раззинали уста, нито ръце, нито коси, нито гърди.

— Бягайте! — виках.

Но те не можеха да избягат. Давеха се в кървавата лава, изгаряха живи.

Заради тази моментна слабост, заради това, че мигновено започнах да гася като обезумял своето огледално слънце, за да спася онази шепичка хора (такава дребна работа!), затова бях осъден и сам одобрих присъдата си. Така че тук съм само за да наблюдавам като полуавтомат и в случай на нужда да коригирам работата на огромния робот, да гледам и да контролирам, да следя и да сравнявам всяка реакция на изкуствената твар.

Същевременно ми е забранено да чувствавам, да си спомням и да мечтая. Трябва непрекъснато да мисля за контрола, за нищо друго и при мъчителен сън или болест да страдам под острието на жълтите сигнализатори, да слушам ритмична музика и да потрепервам под болезнените електрически удари.

Този път, въпреки че изпълних най-прецизно контролните задания, жълтото светлинно острие не угасва. Убожданията с електрически ток като че ли се засилват.

Какво става? Нали този робот, косвено допринасящ за новия земен живот, е моята затворническа килия за безнадеждно дълги, може би вечни времена? Тъй че имам право понякога да бягам от неговата монотонна безпощадност в предишния кошмар, в миналото. Дали като

угасих изкуственото слънце, натрошавайки елементите му, бях нарушил човешките закони? Или щях да наруша тези закони, ако не се бях опитал да го сторя за спасението на шепа хора?

Сигурно ми е позволено да разчоплям старите рани, все едно колко дълго ще остана в търбуха на този просторен кит. За жалост, не. Светлинни импулси и токови удари ме откъсват от миналото, разделят ме от него. Жестокост или благодеяние?

— Какво има? — питам.

Думи ли? Никакви думи не са нужни. Самотата ме учи да разговарям сам със себе си. На глас и дори гръмко. Като че ли съм се отдалечил прекалено от себе си.

— Какво има, по дяволите, нали направих всичко необходимо?

За щастие си припомням инструкцията. Трагикомичен текст. Кой ли го е съставял? Кой съставя за ближните си заповеди и забрани, толкова инфантилни, та чак изглеждат невероятни? Тук, в самотата, проличава ясно абсурдът на почти всички инструкции, съгласно които земният живот си тече тихо и спокойно. В безопасност и мравешка всеобща съгласуваност.

Този път съм доволен, че се досетих за инструкцията. Сигналите показват, че предстои нещо извън установения ред. Прекъсване на самотата ми. Добре.

В случай на удължен жълт сигнал за тревога и повторени десет пъти токови удари трябва да извикам контролния пункт на Земята. „Ти си затворник — гласи инструкцията. — Трябва да демонстрираш абсолютно послушание. Иначе те чака сурово наказание.“

Кой негодник е измислил това?

— Викам станцията на Земята — крещя, въпреки че от крясъците няма да има никаква полза.

— Викам станцията на Земята — рева, изпаднал в паника и несигурност. Проклетата инструкция! Пробождащата светлина и токовите изтезания не престават. А от тях не можеш избяга. Какво ли искат от мен, за какво ме наказват допълнително?

Има връзка. Най-напред никой не отговаря. Побеснявам, викам, подскачам. Едва след като ми хрумна, че може би ми налагат наказание за неспокойното поведение, млъквам и правя опит да се овладее. Тогава на екрана се появява надпис:

— Към теб се приближава ракета. Инструкции ще получиш от нейния командир — чета. — Помогни му да извършите скачването, ако има нужда. Знаеш на какви зигзаги подрежда огледалата роботът ти. Няма да му е лесно да се скачи с твоя кит.

Откакто сам избрах за себе си този вид наказание, никой не ми е проговарял с човешки глас. Винаги само с надписи.

Сърцето ми затуптява по-живо. Значи изпращат човек. Кой ли е този командир? Нека бъде какъвто си ще, мръсник, престъпник или нехранимайко. Най-сетне поне за малко ще престана да си говоря сам.

Ставам от креслото и придържайки се послушно към инструкцията, за първи път не с омерзение, а с ентузиазъм завъртам педалите на тренировъчния велосипед. Изненадано гледам подскачащите цифрички. Силите ми видимо нарастват, въпреки че в последно време постиганите резултати бяха все по-лоши.

„Упражнявай се, както ти е наредено — гласи инструкцията, — ти си нужен не само на себе си. Затова и сам избра наказанието си. Не живееш за себе си. Помни.“ Стараех се, старая се да забравя това.

Защо ми изпращат някакъв човек? Очевидно се е случило нещо извънредно, щом на мен, осъдения от всички и дори от себе си, на мен, изоставения, разколебания в своето съществуване (да, вече и в него сериозно разколебан), доставят внезапна, може би последна радост.

Нали те прекрасно знаят каква радост е да говориш на друг човек, да го виждаш жив и истински. Да можеш да го докосваш — от кръв и кости, единствения, какъвто наистина съществува. А не предаван чрез апарати — само копие и следователно фалшив.

А ако изпробват нова апаратура? Аз съм затворник. Съгласих се да изкупя вината си, като стана жив робот в търбуха на огромното механично чудовище. Кой би бил по-добър обект за изпробване на съвършената имитация, на гениалния копирен апарат на съществуването от живия, но изолиран от живота човек като мен?

„Не бива да се надявам“ — повтарях си и същевременно разбирах колко неуместна е моята съпротива и колко неуместни са безполезните ми подозрения. Макар че ако изпробват върху мен нов уред, копиращ живия човек (на което очевидно много държат, щом нарушават самотата ми), вероятно искат точно това — да бъде максимално подозрителен, на нищо и на никого да не вярвам. Така

ситото на моя контрол ще стане още по-гъсто, а оценката ми — още по-вярна.

Хрумването да се изпробва изкуствено същество, имитиращо човека, ми се струва толкова правдоподобно, че се замислям колко по-трудно по-нататък ще бъдат вербувани за експедициите обречени хора, които да проследяват най-внушителния и най-рискования човешки експеримент, същия, в чиито рамки аз разпалвам жаравата над изсъхналата земя.

Може би греша. Може би някой мой близък е решил да ме освободи от каторгата. Кой знае? Толкова много приятели имах. Вече ми се струва, че дочувам познат глас:

— Аз съм, мили приятелю. Не се страхувай повече от нищо, аз съм при теб.

Улавям се, че смесвам действителност и халюцинации. Налагам си пак да проконтролирам трезво поредните манипулации на робота. Свръхпроводимите електромагнити тъкмо са започнали да мъркат. Роботът духа с тях върху огледалните повърхности и така ги намества под съответния ъгъл.

Проверявам го. Убеден съм, че вече бих могъл да контролирам тези ъгли и само на око, ала знам, че зрителната оценка понякога подвежда. Затова преглеждам педантично показанията на уредите, принадлежащи към трета и четвърта степен в йерархията за контролиране на манипулациите при монтиране на огледалата.

Аз съм от тъй наречения сетивен тип хора. За мен съществува това, което може да се възприеме с очи, обоняние и слух. Животът се състои само от онова, което чувствавам чрез кожата си, зависи от моята сетивна оценка на действителността.

Кълна се, че тук можеше да се мине и без мен, Чувствам се като ненужен придатък към апаратурата, допълнение към изкуствените духала за наместване на огледалата, чиято задача е да улавят слънчевата светлина и да хвърлят ярки зайчета върху разломената от ерозията на лъченията и слепите вътрешни сили външна черупка на планетата. Нейният мъртвешки корем от камъни и пясък получава светлинни ритници и топлинни инжекции от енергия, които вдъхват живот на това мъртвило.

Под влияние на драстичните въздействия безплодната земя трябва да се разтваря и да ражда. Да ражда, ако ѝ се удаде, такива като

мен и по-добри. Такива, които например чувствуват, мислят и живеят вечно.

Това е подигравка, ирония на съдбата, трагикомизъм на човешките идеи — за сметка на такива като мен и хиляди, милиони други да създадеш техни уж по-съвършени копия.

Жълти, безмилостни удари от светлина и ток.

И това е действителността. Във всеки случай аз я разбирам така. А вече бях и пред прага на онази действителност, когато кръжах над късчето земя, съсипано окончателно, лишено от живот главно по вина на хората, на грабителската им икономика. Над това късче, което аз трябваше да възраждам, да възкресявам от мъртвите. Лазаре, стани.

В себе си носех ентусиазъм. Носех безумието на сътворението. Мигновение, в което ми се струваше, че най-сетне разбирам смисъла на човешкото съществуване. Поход на фойерверки в мисълта, парад на просветленията. Само че техният смисъл, уловен за миг, някак светкавично се изпари. Като продължавах да работя по инерция, с увлечение, не знаех откъде се е взела еуфорията отпреди този миг.

Но още докато траеше еуфорията, още докато осъзнавах величието на задачата, която изпълнявах, закопнях, напук на всякакви забрани, да видя отблизо какво става под мен, как протича грандиозното раждане на планетата. Закопнях да се намеря възможно най-близо до необятното раждащо тяло, та дори само докато премигна веднъж. Да видя със собствените си очи, да чуя със собствените си уши, да помириша вонята на компонентите, забъркани от човека в изкуствено създадения котел сред природата. „Да чувствуваш величие, когато си набоден на карфичка. Заобиколен от чудовищни зверове, ти просто мълчиш.“

Трескаво се качих в маневрената спасителна ракета — бърз колеоптер. Въпреки забраната. Можех да го ползувам само в случай на сигурна, безвъзвратна и неизбежна опасност. О, великолепно казуистико от заповеди и забрани! Така пишеше в инструкцията: „безвъзвратна и неизбежна“. А когато знаеш със сигурност, че нечий или собственият ти живот навлиза в етапа на безвъзвратните и еднозначни решения? В етап на ентусиазъм, на действия, потискащи напълно инстинктивния страх и реалната болка? Когато човек трябва да бяга, а се пита дали изобщо бягството е възможно и има ли смисъл в

това, след като е ясна безвъзвратността на ситуацията? В инструкцията се споменава и за принудата да се бяга.

Всъщност на мен и през ум не ми беше минало да изпадам в паника. Просто се ускоряваха оборотите на двигателя на цялото мое същество, на настървеността да откривам осезателната истина, да проверявам материалните явления. Всичко, което може да се усети с поглед, обоняние, пръсти. Без това опипване на самия мен и обкръжението аз изобщо не мога да живея. И това, че се намирам в търбуха на моя робот, окачващ слънце, зная само поради факта, че всеки ден контролирам старателно неговата работа.

И тъй, носех се стремително с колеоптера, така стисках неговите послушни лостове, че те затопляха пръстите ми. Машината разтърсваше вътрешността на тялото ми, което специално бях привързал здраво. Отдалечих се от кораба-майка. Пикирах към земята. Неразумно. Като самоубиец и в същото време внимателно. С очи, разтворени широко, до болка, втрещени в парцаливия хаос от лава, пушеци, взривове.

Снижих рисковано полета още повече, рязко намалих скоростта.

Машината бръмчи, сякаш ей сега ще се разпука, ще се разпадне заедно с мен на хиляди парчета. Търся дупка в онова, което се кълби наоколо — не знам дали са облаци, дим или скали. Само да намеря пролука.

Ето я. Чак синее от горещите камъни и лавата. И точно тогава на това късче на опустошението и сътворението видях хората. Видях ги да бягат панически от кълбата пушек и каменните бомби като мравки, гонени от дим. Да избягват и да загиват.

Непрекъснато трябва да ми се въздействува с дразнителни от светлина и ток. При тукашната монотонност болката възвръща пълното усещане, че съществува. До каква идиотска степен съм уморен от своята самота, чиято продължителност се старая да не забелязвам или по-точно — старая се да не пресмятам.

Помня: след миг трябва да помогна при скачването с ракета с човек на борда, а надушвам измама, измама от страна на тези, които ме затвориха тук, които ме принудиха да се покая. Въпреки това се радвам, че ще видя човек. Истински или фалшив. Дори да е отвратителна персона. Доносник или палач.

Впрочем у кого от нас самите и най-близките ни не се крие една от тези две черти: доносничество и жестокост на палач? У мен няма ли ги? Всеки познат и непознат ми се струва повече или по-малко подозрителен. Недостатък на всяко човешко същество ли е това? Или, напротив — най-голямо достойнство: взаимна проверка и наказване за грешките.

С мелодично жужене сигнализаторите илюстрират поредните фази на приближаването. Познавам добре темата на кацането в тяхно изпълнение. Не е случайна, нито е създадена като специална композиция за оркестър или отделни инструменти. Този концерт не се изпълнява от оркестър. Той представлява електронен превод в звуци на всички дейности, съставлящи сложния процес на приближаването и скачването. Музика на мъртвата природа, красива лъжа, изградена от най-правдивата истина. Независимо от целта на създаването ѝ. Така я възприемам аз, раздразнен и разбунтуван.

Темата е винаги една и съща, с дребни и на практика незначителни модификации, присъщи само на конкретното пътуване.

Част от тази мелодия ми беше изсвирена, когато наближавах работа за своята доброволна каторга, за изкупване на вината, призната и от мен, толкова очевидна ми се виждаше тогава. Обаче сега изобщо не зная за какво съм бил осъден и защо се съгласих да изтърпя тук наказанието си.

Тази тема е индивидуализирана. Разгръща се само тогава, когато пристига човек. И то човек осъден, осъзнал своята вина. Иначе би звучала музиката, сигнализираща за идването на автомата пощаджия или автомата хамалин.

Те добре знаят, че аз разбирам тая музика, и не ми я спестяват, сякаш искат да засилят вълнението ми, породено от приближаването на друг грешен човек. Това е едновременно наказание и награда. Опитвам се да я запиша, но магнитното устройство веднага се изключва. Затова пък се появява голям надпис, придружен от светлинни и токови удари. Записът забранен.

Опитвам се да се боря със спонтанната, нарастваща възбуда, с желанието да надам животински вой от радост. Според силите си потискам тази своя инстинктивна радост, тази глупава солидарност, произхождаща от прапрадедите, от стадния инстинкт, тегнещ върху всички ни.

Аз смятам, че трябва да обичам ближния си затова, че е чужд, че е възможно най-самостоятелната единица, различна от мен. А не заради приликата му с мен, с нас, не заради принадлежността му към стадото. Потискам чувствата си, обаче те избухват, разкъсват гърдите ми — след толкова дни зандан в работливата роботска капсулка, обикаляща безспир в зигзаг небето над екватора. Ставам слаб и размекнат от копнеж, от животински глад да зърна човек.

„Докъде — питам се — стига доброто, продиктувано от стадния интерес, от интереса на обществените прилики, и откъде то започва да се превръща в унищожаване на разликите, в убиване на индивидуалностите? Къде е границата?“ Вечният конфликт.

Вечна е и нуждата от компромис, който обаче при цялото уважение на обществото към индивидуалността винаги заповядва тя да се жертвува за общото добро. Да се унищожават заради статистическото, въображаемо удовлетворение, заради образа в кривото огледало на науката, което на практика никого не отразява, в което никой от нас не може наистина да се види.

„Бунтовнико — говоря си, — престани да търсиш недостатъци, твоят статистически близък вече е наблизо и не разсъждавай кога е редно да се жертвувате — ти, той или който и да било, в името на общите интереси. И кой има право да съди, да определя вината и

наказанието. Въпросът е до каква степен записаното в законите остава вярно на живота, на конкретните и неповторими ситуации.“

Ето го.

Изчезваща и появяваща се чертичка; дори когато изчезва, знам вече за нея, чувствавам присъствието ѝ. Тя ту изчезва, ту се появява на фона на притъмнената от моите защитни екрани ослепяваща белота на отразените от огледалата лъчи или на рязко отсечената от светлата зона чернота. Тук е, а може би го няма? Въпреки моите предчувствия и усещания?

Само тази мелодия на приближаването, отрицание на Баховите фуги, музика, по-мила ми сега дори от собственото тяло, от собствения глас, обоняние, осезание, които в тая изолация заедно с уредите са единствената моя истина за вегетирането в търбуха на робота. Да, аз съществувам в своята кожа, съществуват и моите уреди, мога да ги пипна — обли или ръбести, реагиращи на топлина.

Чакам другаря си — да се приближи, да мога да се убедя. Затова радостта ми е примесена с подозрителност и страх. Още не съм сигурен, че той съществува.

Изведнъж, за части от секундата, разбирам, че се налага да коригирам неговия полет. Първи ме предупреждават характерните, фалшиви звуци в мелодията. Не подсвирквания, не скърцания и не фалшивене в музикалния смисъл на думата. Това е електронно късане на нерви, което не може да се изрази с думи. То те принуждава да откъснеш поглед от илюминатора и да се втренчиш в уредите. На екрана се появяват данните от изчисленията — ъгълът на отдалечаване на ракетата рязко нараства. Няма да долети, няма да долети. А може би нарочно?

Припряно връщам уредите в нулево положение. Нали за мен цялото явление се свежда до моделирана игра. Дори изображението на точката, която ту изчезва, ту се показва, е само модел на ситуацията. Докосвам изключително чувствителните зони на апаратите, свиря на тях, мобилизирайки всичките си знания и цялата си воля, за да върна ракетата от бягството ѝ. Вследствие на моята игра траекторията се изкривява, потреперва, съпротивлява се, но накрая малката блестяща чертичка пак навлиза и почти се разтапя на маркирания в зелено вълнообразен път.

Улавям го.

Той е мой, трябва да долети. Корекцията беше наложителна. Със задоволство установявам, че автоматите действуват правилно, щом пак зазвучава електронната музикална тема: човек — виновник — човек. Скоро ще видя този грешен човек. Защото машината не би могла да бъде грешник, нали?

Представям си го. Опитвам се да нагодя вида му към моите мечти и копнежи, потискани дълго (колко точно, не зная). Същевременно се подготвям и за разочарование, неизбежно при неочакваните срещи. Неизбежно и за двете страни.

Дори да беше най-близкото ми същество, пак щеше да ме заплашва разочарование. Отърсвам се от мъглата, в която всичко наоколо започва да изчезва, да се разсейва, и правя опит да се свържа с този човек. Поне гласа му да чуя. Видеофонът скрибуца и свисти, напук на великолепието на техниката, която ме заобикаля. Лайтмотивът на долитането пак се прекъсва. Не чувам мечтания глас. Не чувам и не виждам никого.

Тогава изтръпвам от суеверния страх, че никога повече няма да чуя и видя никого, че като нищо в този миг мога да умра от радост. Или пък той да умре, преди да долети до мен. В такива мигове поинтензивно се усещат несигурността и крехкостта на съществуването, мимолетността на поривите. Злощастията ни дебнат на всяка крачка, има хиляди възможности за гибел. Дори на собствената улица, в собствения дом, в собственото легло. Достатъчно е да те стигне само едно. А и онези, които ни отминават, са вътре в нас и стават все повече, множат се.

Развълнуван ставам от фотьойла и сядам на велосипеда, както нарежда инструкцията. Въртя педалите бясно, за да прогоня лошите предчувствия. Така е написано. Усещам хлъзгавината на металното кормило, когато неволно плъзгам ръка по лъскавата рамка. Дишането ми се учестява. Чувам го, сетивата ми се изострят, в прозорчето виждам резултата — въпреки всичко добър.

Сред дълбоката, като че безкрайна тъмнина на видеофона забелязвам най-сетне очертанията на лице. Мога да се закълна. Досегашното електронно скърцане преминава в неартикулиран, но човешки звук. Значи и той, оня от ракетата, също иска да говори с мен, може би иска да ми благодари за помощта или да получи потвърждение, че всичко е наред.

Кой знае дали и на него не се предава страхът, моят страх, че никога няма да се видим. А може би неговата уплаха се е предала на мен, не е изключено.

Добре помня експеримента с предаването на букви и изображения от Земята до ракетите в Космоса.

Вглеждаш се например в картончето с буквата С. Спомням си, вирах се в него и веднага след това избрах от цялото тесте (хитро ровейки с пръсти, сякаш така щях да променя нещо, да измамя някого или да помогна някому да направи шашма) последователно Д, Р и К. По-късно научих, че моят партньор, отдалечен на стотици хиляди километри, е избрал по същото време същите картончета. Без помощта на апаратурата разгадал случайния код на нашето единомислие.

Телепатия?

Взех участие в много подобни опити. Не вярвах, подигравах се, опитвах се да доказвам математически случайността на съвпаденията в резултатите. Глупав, наивен шанс за идентичност. Но резултатите се повтаряха. Като че ли наистина четяхме мислите си и от най-голямо разстояние. Обаче никога не се убедих, че е наистина така.

И сега разбрах: докато не видя човека от приближаващата ракета, дотогава той не съществува за мен. Тъкмо от това несъществуване се уплаших — защо не съумяваме да се свържем? Може би неговото идване е само голгота на самотното ми въображение?

Ракетата пак се вижда. Нейната запетайка танцува на екрана, подскача по зелената траектория. Предавателят пак информира с цветна схема за разлика в положението на скачващите устройства. Значи има още една грешка. Трескаво се опитвам да я отстраня. Действията ми напомнят донякъде маневрите на играч, който се опитва да свали самолетчета в автомата на колеоптерната гара.

Ракетата изскача светкавично иззад линията на земния хоризонт, уголемява се. Нараства, закрива почти цялата повърхност на визьора. На екранчетата и пултовете вече свети не жълта, а червена алармена светлина. Заплашва ни сблъсък. Изпотявам се, въртя бутони, чукам по датчиците, едва не бъхтя с юмруци. Резултат има — открива се лентичка заслепяваща слънчева светлина. Най-напред бавно, а после мигновено обхваща цялото ползрение. Червеното преминава в жълто, което дразни и не угасва. На модела на траекторията виждам, че сме

успели да избегнем сблъскването буквално със сантиметри, че се отдалечаваме един от друг, за да направим веднага нов опит за среща.

Успявам да пратя земната ракета в самия център на екрана, да я напъхам в треперещата вълна на траекторията. Е, най-последно. Насеченият, разпадащ се лайтмотив на долитащата ракета пак се свързва в цялост, пак потича плавно като пуснато в движение зайло телче на магнетовида.

При неуспешния опит да се скачим съм скочил над рибешкия силует на госта от Земята. Най-дребните подробности, най-прецизните изчисления го потвърждават, цифрите върху графиките трептят.

Този път двамата, несъмнено двамата, полагаме усилия над своите командни пултове, за да опрем носовете си като при ескимоска целувка.

Вече се смее гласно, успяхме, успяхме.

През цялото време механично контролирам действията на робота, в чийто корем седя. Току-що той изпусна и издуха както трябва в пространството една плочка от огледалото. Тя вече боде с енергията си мъртвата обвивка на ново парченце от Земята. За първи път, откакто съм тук, установявам това без раздражение, без съпротивата, която бавно изсмуква силите ми. Леко разтърсване, вибрация.

Разбирам, че управлението е само ръчно. Автоматите са изключени. Коригирам с двигателите положението. Сега летим един подир друг като гонещи се кучета. Накрая интензивно жълто пулсиране, после за миг червено избухване, силен трус и покой. Скачване.

Механизмът се зацепва. Още секунди продължава общото люлеене, като че ли взаимно се побутваме, напъгаме. Проверявам траекторията, която е вече и негова. Обща с моята. Нашите ракети се носят леко по вълнообразната линия, лайтмотивът бучи весело. Истинска радост. Вратата на междинния шлюз се отваря.

— Добре дошъл — рева и се хвърлям върху него, макар още да не го виждам добре, нито пък усещам тялото му, навлечено с комбинезон. Но това е той — жив и реален. Свой, въпреки че е чужд. Прегръщам го, ох, как го прегръщам.

— Ще ме удушиш! — измъква се с мъка от лапите ми той. Отблъсква ме, озърта се с раззината в усмивка уста. Държи ме на

разстояние с протегнатите си ръце, гледа ме, сякаш никога не е виждал човек, никакъв човек.

— Е, вече съм при теб, бунтовник такъв!

Смее се гръмогласно, смеем се и двамата, но изведнъж смехът засяда на гърлото ми.

— Защо си тук? Само да не кажеш, че и теб са те заточили по твое желание.

— Ще кажа. По мое желание, като теб.

— Значи и ти си бунтовник! — повтарям неговите думи, обаче в тях вече я няма онази истинска или престорена радост от това, че виждаш друго, родствено същество. Подозрителността ми се възвърна, засили се. Особено след онова, което ми каза. Не вярвам на другия заточеник, не бива да му вярвам. Той може да се окаже убедителен фантом, може само да играе ролята на човек. Мълчаливо го докосвам, опипвам го, търся кожа, стигам до нея. Той разбира недоверчивостта ми, търпеливо ми позволява да го изследвам. Гледа съчувствено и не млъква, не млъква: колко много бил искал да ме види, да ме види със собствените си очи.

— Да, да видиш кучия син, разбунтувал се против всички, против целия свят, унищожил с отчаяна решителност едно след друго вече сглобените от самия него слънца, предназначени да сътворяват, да възбуждат нов живот.

— Ах ти, кучи сине — повтаря той, — ти, мили самотен кучи сине.

Тогава се окопитвам и чак мравки ми пролазват по гърба — на Земята сигурно ни чуват, те ни чуват и могат веднага, напук на нас, да ни разделят. На тяхно място бих направил същото, честна дума, бих го направил. Запушвам му човката с моята лапа, голяма и твърда, стигаща от върха на буйните му мустаци до чупката на брадата.

— Штттт, те ни чуват, те ще ни разделят — бръщолева. — Добре направи, че дойде при мен, добре, макар че бог знае колко подозрително е това твое идване. Добре, защото самотата ми тежи. Истински си, истински — повтарям още веднъж, без да се чувам.

Не сдържам сълзите си. Стичат се по лицето ми. Той ги изтрива с ръката си — мека, почти женска. И лицето му е малко женско, явно се мъчи да го направи по-мъжествено и по-зряло с тия мустачища.

— Какви „те“, какви ги дрънкаш — казва. — Нека слушат. И без това трябва веднага да се разделим. Да. Трябва. Аз съм осъден, аз също опитах да се бунтувам. Но стига сме говорили за мен. Там, на Земята, ти си легенда. Някои те проклинат, но все повече са ония, дето те благославят.

— Нищо не разбирам.

— Разбираш, не се превземай. Не се страхувай, героичен чудако, вече няма да те изолират от хората. Ще бъдеш с хората, нужен си им. Сега е мой ред да остана тук самотен. Виждаш ли, там не са те забравили, макар че ти седя тук дълго, много дълго. За някои беше изгодно да останеш в това забутано кътче на Вселената завинаги. Ти, с твоята бунтовническа мутра.

— Какво искат от мен?

— Не ми обясниха. Знам само, че Кардера е издействувал да се върнеш. Говореше се, че той лично се е застъпил за теб, за преместването ти на Земята.

— Невъзможно е — крещя, — невъзможно е.

Именно Кардера беше един от най-яроствните ми обвинители. Непреклонен. Именно той убеди моите приятели и мен самия, че съм виновен, виновен с вина, която не може да, се изкупи.

Сцената, споменът за която ме преследва, откакто съм тук — неголяма зала в космическия център. Моите началници, приятели и адвокати. И аз, все още с превръзки, все още с живо парещи рани, обаче вече напълно трезв, овладял се. Ала в същото време си давам и сметка за своето провинение, за неговите прецедентни мотиви, толкова опасни за целия грандиозен експеримент.

3

Кардера. Стои със скръстени на гърдите ръце — любимата му поза, в която изглежда още по-нисък и набит, отколкото е в действителност.

Кардера — един от моите най-настървени обвинители! Гледа ме с хладния си поглед на единствения праведник. Добре си спомням неговото непреклонно становище, когато някой от приятелите ми, а те бяха цяла група и не помня кому хрумна тази идея, предложи да ме освободят преди процеса срещу гаранция. Споменът за тази сцена ще ме преследва винаги, винаги. Той можеше да ми даде този шанс — да отговарям не от позицията на затворник, а като свободен човек. Колко много би повлияло това на самочувствието ми, как би променило хода на последвалите събития.

Кардера се обръща право към мен. Стои на подиум и от високото ме сочи с пръст:

— Ти, избраният сред хиляди кандидати от цял свят, ти, ентузиастът на новия живот на тази планета, ти се опита със собствените си ръце да погребеш най-грандиозната мечта на човечеството. Погледнете го — вика Кардера, гласът му звучи все мощно, разбирам, че той, само той има право. А аз? Глупав конструктор и пилот на работи, ама че глупак. — Погледнете престъпника, дето се опита да убие онова, което с общи усилия започнахме да създаваме.

Той млъкна, тишината тегнеше. Вече не различавах отделните лица. Струваше ми се, че всеки от присъстващите ме сочи с пръст. И ме проклина, и ме гледа с отвращение и презрение.

Като повален от тези погледи паднах на колене в екстаз на самообвинение.

— Искам да умра за това, да умра, никаква прошка — май съм крещял, но на това място пред очите ми е бяло петно и паметта ми изневерява.

— Какво искат те от мен? — повтарям, когато в спомените ми се появява бялото петно.

— Нямам представа — отговаря моят гост от Земята. — Но откакто те затвориха тук, след като ти сам се осъди на това отшелничество, много неща се промениха. Все по-малко хора те обвиняват за постъпката. Нали знаеш, този експеримент, този проклет експеримент. Бяха изпратени две експедиции непосредствено една след друга. Правени бяха опити за изследвания от въздуха и на сушата. Въпросът беше да се проникне там по всички възможни начини. Обаче никой не се завръща. Разбираш ли, никой. Да, много неща се промениха, откакто ти си затворник.

— Кардера знае ли за твоето пристигане тук?

— Той лично нареди. Би могъл да ме осъди на самотна работа с друг робот. Сега се монтират изкуствени слънца и над ледовете на Антарктида. Но той ми нареди да дойда тук, при теб.

— Говори ли с него?

— Видях го. Командирът ни ме заведе. Знаеш кръглия му кабинет, пълен с екрани и карти. Кардера, тогава го видях за първи път, макар че за него се говореше толкова много, се обърна към нас от грамадната маса, затрупана с бумажки. Стари книги в пищни подвързии, бележници, каквито днес никой не използва. Преди всичко това правеше впечатление. И още — въпреки че беше минало полунощ, в стаята беше светло като ден. Чак после забелязах в големите аквариуми чудовищни твари, ония, дето според хорските приказки той отглежда, та да мислят по човешки. Бррр. Не бяха осветени — целите в сянка. Кардера се обърна и прегледа документа, който му подаде нашият командир. „Още един бунтовник“ — поясни моят шеф. Но тутакси млъкна, смразен от погледа на Кардера. „И е готов да живее в самота в робота? Гледайте, вече имаме втори самобичуващ се.“ „Тъй вярно.“ Аз не се обаждах, защото така ми беше наредено. Гледах Кардера — дебел, нисък, надут като балон. Усещах хладния му поглед. След малко той ми извести, че трябва да дойда при теб, да те заместя. Както тогава, когато в залата на твоя съд ти падна на колене, самообвинявайки се, така и аз коленичих пред него, Кардера, и завиках каква чест е за мен да те видя и да те заместя. Да дойда, да те видя, да те докосна.

Моят земен гост се хвърля върху мен и на свой ред тъй ме прегръща, че оставам без дъх. Жълта светлина залива кабината и

двамата потреперваме от острите токови удари. Неволно отскачаме един от друг. На екраните пулсира заповед. Незабавно заминаване.

Потвърждава се моето предположение, че през цялото време сме били следени, наблюдавани и подслушвани. По дяволите. Пак предугаждам измама. Сигурно Кардера иска да се отърве от мен, да премахне неудобния идол, извора на бунтовническа зараза. Интересно какво ли е измислил; дали ще ме смъкне от това небе и ще ме изпрати другаде, или ще ме погуби по някакъв начин.

Токовите бичове стават непоносими. Болката принуждава да се мисли само за нея, за собствената кожа, за прекъсване на страданието. Оглупяваш, страхът за собственото съществуване те завладява напълно. Човекът се превръща в животно. Така действуват болката и страхът. Пак ми се привижда, че съм на моравата и чувам тропот на копита. И аз самият удрям ритмично в земята, твърда, скалиста, оскъдно обрасла тук-там с нещо като трева, изгорена почти до бяло.

Изпод премрежените клепащи виждам, че моят заместник започва машинално своята изучена, самотна служба. Жал ми е за него, чувствавам се отчаян от тази раздяла. С усилие пропълзявам в предната камера, зад мен люкът пада, автоматите ми помагат да навлека комбинезона, секретните копчета пукат. Плача — реакция след срещата с друг човек. Неизвестно колко време ще остана пак сам, осъден на неведомо бъдеще, заобиколен от мъртви предмети. Аз, който без ясни сетивни възприятия губя дори усещането, че съществувам, аз, врагът на абстрактното. Разпадам се в мъгла.

— Тома Неверни.

Кардера. Пред мен стои Кардера.

— Ти, Тома Неверни — повтаря той. Аз стоя като вкаменен. — Не вярваше, че се връщаш при хората, че от онова място човек може да се върне.

Какво иска от мен, може би да събуди благодарност — както тогава в съдебната зала, когато събуди у мен и у моите приятели чувство за вина и паническа нужда от изкупление на греха против човечеството. Днес в мен не е останало нищо от онова настроение, от онова отчаяние — както след извършването на първородния грях и изгонването от рая.

Стоя значи пред него, по-близо от една протегната ръка, без капка чувство на вина, изпълнен с подозрителност, че, измъквайки ме

от търбуха на кита, той ще ме хвърли в поредния, по-долен кръг на ада. Тази среща с Кардера, разговорът с него, близкото му присъствие нямат нищо общо със срещата с другия човек. В нея няма задоволство или радост, дори надежда няма. Упреквам се за своето недружелюбно безразличие, за антипатията, която ми отнема всякакво желание за най-малък жест, просто парализираща антипатия, въпреки че нито той, нито моите приятели, дори да не бяха прави, не си даваха сметка за извършваната спрямо мен несправедливост. Напротив, смятаха, че правотата и Кардера са едно и също. И аз самият бях сигурен в това. Тогава защо сега изпитвам антипатия? Дали затова, защото всички се променихме, промениха се нашите чувства и мисли, защото престана да ни привлича пътят на най-големия риск, ентузиазмът да сътворяваме свои съперници?

Безумието, което по онова време бе обхванало цялото човечество, не се роди от случайността. Хората въстанаха против своята участ. Това ставаше в оня, както някои казваха, най-трагичен период от историята, когато учените обявиха с непоколебима увереност необратимата неумолимост на смъртта. Бяха открити лекарства против всички болести, лекарите се бяха научили да лекуват болните не за седмици и месеци, а само за часове, да заменят болните органи — сърца, нерви, черни дробове и бъбреци. Правеха се дори опити за трансплантиране на мозъци. Но щом биваше елиминиран някакъв вид смърт, като *deus ex machina*^[1] се появяваше следващият. И той биваше побеждаван, а на хоризонта вече се виждаше нов. Средновековен мрак завладя разума.

Значи човекът трябва да носи от началото на своето съществуване клеймото на смъртта? По нейна вина трябва да убива и да загива, трябва да издъхва като животно и да се превръща в прах?

— Искахме да уловим безсмъртието — крещеше към тълпите професор Дангин. Всички публикатори в света показваха едновременно неговото белобрадо лице. — Наистина искахме да заловим смъртта и след първите няколко милиона опита ни се струваше, че човекът най-сетне ще открие рецепта за вечност и божественост. Сега обаче имаме потискащи, мрачни бих казал — просташки доказателства: няма средство против смъртта. Това красиво тяло, тази радост от живота — той посочи холографското изображение на едно жизнено, напрацяло момиче, с кожа, създадена за докосване,

целувки, ласки, — това великолепно създание се превръща в окаяна старица. Гледайте! Как умира тази вещица, как се разкапва нейната гнила кожа. Гнусотия. И най-великолепният живот винаги завършва с гнусотия. Такава е конструкцията на организма, оформена от еволюцията. Ние задържахме еволюцията, опитваме се да я насочим по нови коловози, ала не можем да зачеркнем миналото, което ни е създало. Не можем да се променим. Такива обичаме себе си и другите. И мразим — добави той бързо. — И ви моля да нямате претенции към никого. Нищо не ни е наложено предварително, само са отминавали и е трябвало да отминат милиони години, докато от примитивния организъм, амебата, се стигне до толкова специализираната конструкция, до разумното същество — човека. След нашите експерименти знаем, че да бъдеш безсмъртен, би означавало да престанеш да бъдеш човек. Ние живеем, отделени от обкръжаващия ни свят чрез кожата си. Обичаме тази кожа. Представете си любов без кожа! Не можем и не бихме могли да се откъснем от себе си, да се променим, да станем други. Единственият, единственият шанс на човечеството е креационизмът. Повторно създаване в ужасяващо, рисковано и светкавично съкратен темп на котела на живота, котела на еволюцията. И едновременно — намесване в процеса на възникване на нови същества. Може би такива като нас, може би по-различни, може би по-разумни. Ще направим това с цялата дързост, присъща на човека, който копнее на всяка цена да измами смъртта. Не обещавам, че по този начин ще създадем човек, не зная дали ще си имаме работа с нови хора или с нови чудовища. А може би от органичните отпадъци, от органичния тор ще успеем да възкресим съществата от мечтите, митовете, приказките и комиксите? Искате ли това, глупави, неромантични смъртници? Рев прекъсна речта му.

Тълпите опустошаваха квартали и градове, всичко дотогавашно се оценяваше като лошо, дребнаво, омразно.

Всичко започна от този белобрад фанатик. Спокойното, педантично, умерено смело човечество, търсещо изход за своите копнежи по божественото в изкуството, митологията, пътешествията извън границите на любимата планета, в пресяването на всяка шепа извънземна материя с надежда да открие и най-слаби зачатъци на живот, трябваше да се задоволи с триизмерните холографски филми, в които можеше да се включи всеки зрител.

Разрушавани бяха холографските преподаватели и апарати, кулите и лазерните тръби. Разпалваше се треската на грандиозния експеримент.

Това беше лудост, умопомрачение, мания за преследване. Историята познава различни групови безумия: масови танци, масово самобичуване през средновековието, изгаряне на вещици. Признаците бяха подобни. Който беше против експеримента, ставаше предател, престъпник, изменник на човешкото (а може би нечовешкото?) бъдеще. Изправете го пред съд, нека се мъчи, нека се бие в гърдите, нека изкупва, нека поправя извършеното зло.

Кардера стои пред мен, почти ме докосва с ръцете си, скръстени по обичайния начин на гърдите.

— Тома Неверни, ти си мислеше, че оттам, от търбуха на кита, няма връщане, а? Че грехът винаги има еднаква стойност и цена?

Нямам време да отговоря или да гадая какво иска. Какво се крие в изречените думи — подигравка или извинение? Предизвикателство? Светлината угасва. Чак сега протягам ръце, иска ми се дори слепешком да го достигна, да го сграбча, да го удуша. Колко силен и озлобен съм след самотното пребиваване там, горе. Как се приближавам, с всеки миг се приближавам до това, което е на Земята.

— Кардера, не се крий!

— Твоята злоба към мен е злоба към самия себе си. Стой и гледай, гледай внимателно.

Екранът светва. Струва ми се, че съм в колеоптера. Навеждам носа на ракетата към вулканичния кипящ котел. Забивам се в кълбата просветващ дим. Само миг — и пак знам и разбирам изцяло своето провинение, своето престъпление. Затова искам бързо да унищожа изображението на екрана, изображението, във вътрешността на което се намирам. Да го изключа, да се хвърля върху екрана, да разкъсам тази триизмерна панорама.

— Потърпи, потърпи още малко — вика Кардера. Гласът му е спокоен и идва отдалече:

— И без това няма да унищожиш изображението, излъчвам го във въздуха. Освен него там няма нищо. Нищо.

„И все пак — заключавам набързо — другояче изглеждаше новият свят, когато съгреших. Друга беше конфигурацията на терена, друга форма имаха вулканите, други, по-различни от тези, които сега

виждам, бяха кълбообразните облаци.“ Внезапно усещам и виждам до себе си Кардера. Той ме побутва към съседния фотьойл в кабината на ракетата. По дяволите тази холографска играчка, която позволява да вплетеш в действителната ситуация, уловена някога от камерата, фиктивни елементи, които никога не са съществували.

— Да, снимките са автентични — говори Кардера, — само нашето участие не изглеждаше така.

— Защо е тази измама? — питам.

Но той добре знае, че в такива случаи аз губя усещането за реалност, преставам да различавам истината от фалша. За мен винаги съществува само това, което може да си пипне, което може да се провери със сетивата. А какво ли не мога да проверя тук?

— Не случайно ти показвам тези сцени. Наистина съдих те заедно с другите, защото беше посегнал на изкуственото слънце над раждащата нови същества Земя. Тогава ти беше видял как хора от експедицията се борят и загиват. Но добре знаеш, че тяхното изпращане или заточение в пъкъла беше единственият начин да разберем какво в действителност се ражда в котела, създаден от науката. Това ти беше ясно и тогава, и сега. Обвиняваше най-горещо сам себе си и сам падна на колене.

— Не искам да си спомням. След това изкупление, от което ме измъкна неизвестно защо, мое право е да нямам никакви спомени.

— Прав си — казва Кардера.

Продължаваме да летим над малкия ад. От дима попадаме в огнени фонтани, от огъня прескачаме в дим, понякога се провиждат късчета кървава, разкъсана земя.

— Измъкнах те, но не по моя прищявка. Има решение на ръководството на експеримента, защото нещата не вървят, както си мислехме, както би трябвало да бъдат.

Той говори покорно, сякаш признава собствена грешка, собствена вина. Значи затова ме извика тук? Заради угризенията на собствената си съвест, заради угризенията на съвестта на моите приятели, които досега приемаха безропотно заточението ми.

Гледам го в очите. Не извързва очи, обаче погледът му е стъклен. Май изобщо не ме вижда, търси нещо в ландшафта, над който се носим с нашата ракета.

— Искам двамата да проверим какво става наистина — казва.

И бързо добавя:

— Не искам да капитулирам, нито да се разкайвам пред теб, както никога не съм изисквал от теб да се разкайваш пред когото и да било. Ти ме упрекваш заради себе си и заради мен. Остави миналото. Плюй на него.

Правя движение, като че искам да изскоча, да катапултирам от ракетата.

— Не те ли засяга това?

— Не — процеждам през зъби. Старая се да не гледам хаоса под нас, нямам намерение да анализирам внезапното решение на Кардера, Искал да участвува в експедиция. Да върви сам.

— Трябва да отлетим там двамата — посочва той опустошенията в ландшафта, в котела, стремително отминаващ под корпуса на колеоптера.

— Разглеждаш това като продължение на моето наказание?

— Вече няма наказание.

— Още повече имам основание да откажа. Освен ако ме накараш насила. Ще отказвам, ще се боря. Зная добре, че ентузиазмът към експеримента отдавна е намалял.

— Слушай, братле. Това вече не е големият шанс. Вече е голяма опасност за човечеството. Гледай сега.

Внезапен трус. Димът и кървавите петна изчезват. Въздухът е чист, мъглата запушва плътно само хоризонта, далечния хоризонт. Под нас са руините на Геополия. Града, който някога ме отгледа, отхрани, който обичах, заради който търпя себе си и обичам това, което мога да докосна.

— Измама! — викам.

— Истина е. Не питаш кой превърна в руини твоя град. Той беше в граничната зона, най-близо до територията, обхваната от експеримента.

— Но той беше далеч от експеримента.

— Погледни.

Сценографията се променя. Виждам себе си — как гася слънцето, как стигам до отделните елементи, как ги изтръгвам с дългите манипулатори или ги разрушавам с взривове. Ускорявам моя робот кит, следя крачките му по пластичната диаграма, която отразява действителността в грубо опростяване.

Пак орбита — зелена като нарисувана от дете морска повърхност. Вълничките са равни, а над тях е моят кит, в чийто корем аз беснея, въртейки манипулаторите.

След всеки рязък скок роботът подскача високо над вълните и разпръсква малки блестящи огледалца. Някои избухват и изчезват. Чувствувам всичко така осезаемо, сякаш става в този момент, чувствувам как вътрешността на привързаното ми тяло се разкъсва. В същото време следя през илюминаторите промените в интензитета на светлината, която пада върху облаците. Те потъмняват, почерняват.

— Не отклонявай поглед. Продължавай да гледаш — казва Кардера.

Сега не го виждам, само равният му глас подсказва, че още веднъж преживявам миналото.

— Тази част от филма заснехме после, след като те издърпахме на Земята, в базата. Може би е снимана дори след процеса. Другата, с разбиването на слънцето, е от твоята автоматична холокамера.

Ракетата с фотографиращата апаратура, вероятно голям колеоптер, се движи ниско над моя град. Показва напуснатата, мъртва, осеяна с развалини територия.

— Това мъртвило обхвана големи площи далече от зоната на експеримента, над която ти угаси слънцето. Живите райони се превърнаха в морга, хората умираха бързо от болести, напомнящи лъчева болест, или просто бягаха, подгонени от вълната на неочаквано застудяване. Колкото се може по-далече, в противоположните краища на планетата. Когато отново запалихме слънцето, по-голямата част от тези мъртви площи никога вече не се върна към нормалното състояние. Впрочем кой би пожелал сега да се засели там? Ето това остана от твоя град. Ето това, което в момента виждаш, е сега там в действителност.

Обръщам глава към екрана, не мога да не погледна. Под нас вече няма руини, там пак са димящите вулкани, червеникавите облаци, които се търкалят като огромни бъчви по небето. Нищо повече.

— Стига!

— Прав си, стига. Ще отидеш в зоната, в която загиваха и загиват нашите експедиции. В този ад няма друг начин да се ориентираме в положението освен да рискуваме живота на изпратените там хора. Едни ще загинат, други ще се измъкнат и може би ще се върнат, за да представят истинската картина. Именно от истината за внезапното

разрастване на експеримента, за спонтанното разширяване, може да се каже — за нашествието на експеримента към останалата част от света, се уплашиха хората.

— И ти ли?

— Ако моето решение да взема участие в експедицията е било продиктувано от страха за по-нататъшната съдба на хората, можеш да го наричаш, както си искаш.

— Ще ме принудите ли да замина?

— Нямах избор.

— Мога и да умра.

— Нямах време за умирање. Там не ще ти липсват удобни случаи.

— Негодник! — казвам полушеговито и неочаквано се нахвърлям върху него. Не взех предвид прозорливостта му. Между нас имаше еластична мрежа. Оплетох се в нея.

— Ще заминеш.

Не отговарям. Не разбирам този човек. Не знам дали искаше пак да събуди у мен комплекса за вина с вида на руините на моя град — уж предизвикани от мен, от това, че аз съм угасил изкуственото слънце. Но каква беше целта му, защо му беше нужно да тръгва заедно с мен в експедицията? Какво означаваха неговите думи за експанзията на експеримента? Може пък и наистина да ми показваше разрушенията, останали от моя град, и може би наистина те са резултат от спонтанното разширяване на зоната на примитивния свят, резултат от създаването на изкуствения котел, който би трябвало да ражда новия живот.

А този нов, изкуствен живот ражда ли се, или принадлежи към митовете на науката?

— Ще заминеш — повтаря Кардера. — Ще заминем заедно.

Засега от кабината му ме извежда един пазач. Ръцете ми са оковани, дишам злобно и уморено. Учудвам се, като виждам пазача да се навежда над ухото ми:

— Не се изхвърляй, братле, нищо няма да спечелиш. Той е загубил ума и дума. Извън зоната на експеримента на места студът и дивото гонят хората от жилищата им, а другаде от тресящата се земя избликва лава. Пък за експедициите нищо не се знае. Говори се, че в една от тях е загинала жена му ли, дъщеря му ли. Никой не знае какво

го е свързвало с жената, която е изчезнала. И никой няма представа как тя е била включена в експедицията.

— Значи той затова иска да замине с мен — по навик на глас си говоря сам.

— Може би — казва пазачът.

Не съм сигурен дали разбира добре за какво става дума. Гледам подозрително този дангалак. Какъв е изпъчен, колко официално чужд ми е.

— Откъде знаеш за тази жена? — питам го.

— Всички знаят.

[1] „Бог от машина“ — т.е. неочаквано разрешение (лат.). Б. пр. ↑

За първи път ми каза това, когато имах пристъп. Само че дали тогава съм бил болен? Дали и сега наистина съм болен?

— Трябва да повярваш в третото състояние на материята. Непознато за теб досега.

— Чувам те, Ейсие, но не те разбирам — викам. — Ейсие, какво става с очите ми?

Гледам съвсем трезво и настойчиво непроходимата, излъчваща жегга девствена гора, но я виждам все по-неясно. А е достатъчно да протегна ръка, за да докосна хлъзгавите, дебели като питони лиани или облата кора на дърветата. Преплетените лиани, листата, короните на дърветата и проблясващото между тях небе престават да съществуват за зрението ми. Сякаш ги изтрива огромен парцал, без да остави подире си следа в никакъв познат земен цвят, просто изобщо в никакъв цвят. Струва ми се, че имам температура, че до тялото ми се е доближил невидим огън и го е обвил с плътно, парещо одеяло. Действителността се измъква изпод черепа ми, затова стискам клепачи и тутакси отварям очи възможно най-широко, за да прогоня безцветната мъгла, в каквата се превръща този напечен малък свят, това късче праджунгла, проклетият тропик, залепващ клепачите ми. Дишам тежко и плитко въпреки огромното усилие, а с всяко вдишване наливам в дробовете си гъбеста влага и се задавям с нея.

Проклет тропик, проклинам и учителите си, и по-възрастните си приятели, изсипващи непрестанно тук, в коритото на отдавна погиналата тропическа река-гигант течни маси, които би трябвало да напомнят условията от епохата, когато се е раждало човечеството, и да възкресяват от лабораторни отпадъци и музейни реликти тая въображаема, първична, кошмарна действителност. В този си вид тя никога не би могла да съществува естествено. Тя е фикция. В нея се излюпват от истински по-истински летящи гущери и змии, мамути с мечешки кожи и човекомаймуни, пеещи на своя панг-кянгов език.

Нощем се разнасят песни на този омайващ уж говор, чиито звуци вероятно са ехо от реални значения, излъчвани с мимика, танц, блясък

на очите, гърлено хъркане и бог знае още какво. Човекомаймуните пеят и тази песен буди у нас, хората, чувства, които не можем да обясним.

*Пюн, тантерве, кспрат,
чиманюмания, чаиздзаш,
шипшипай, пявиви, пию, пю,
зззззз, шшшшшш, руруруруруруру*

Тя те кара да скочиш, да хукнеш, да бягаш и да се спираш, пак да бягаш, да се въртиш в кръг, и пак, и пак, в главозамайващо темпо, да заставаш на пръсти, да подскачаш.

От болестта не само зрението ми отказва да се подчинява. Преставам също да чувам и да възприемам света. Това е нещо съвършено ново — преди никога не съм изпадал в подобно състояние. Потъвам в слепота, в отсъствие на звуци и аромати, а присъствието на Ейсие долавям само в проблясъците на здрав разум, които стават все по-редки, все по-кратки: вечна яснота, в която виждам джунглата и преди всичко — досами мен — отчаяното лице на момичето. И веднага след това вече няма нищо.

Нищо ли? Наистина ли нищо, нали съм сигурен, че по някакъв начин непрекъснато усещам около мен нейното присъствие, нейната непрестанна грижовност и нейния страх. Да, със сигурност страх, който все повече ми се предава, страх за мен, който тя ми налага. Вероятно заради нея го долавям все по-ясно и разбирам какво иска да ми предаде тя с този страх. Разбирам безсловесния език на утехата:

— Трябва да повярваш в третото състояние, в третата форма на материята.

И това ми говори тя, тя, отгледана сред изкуствените условия на Корания, в експерименталния град, от който всеки може мигновено да се пренесе дори в анамарсианските зеленчукови градини под интензивните слънца-стени, вкарващи в дълбините на живите човешки и растителни тела новооткритите обхвати енергия, ускорители на мисленето, интензификатори на чувствата.

В какъв ли кръг на техническа авангардност е живяла, а е можела да живее и до днес моята Ейсие — в покрайнините на пустинята или в града-фабрика, града-мозък, града-стартова площадка, където узряват

най-дръзновените човешки идеи? Милиони хора мечтаят да попаднат в този оазис на създанието, макар и за най-кратка екскурзия, а какво остава да си роден там, да се формираш, да израснеш, както пишеха някои, сред Красотата и Мъдростта, които създаваха и новата първичност. Далечната река с необятни водни маси, за която сега мечтаем, бе създадена именно в Корания, тази джунгла се роди от материята, изстрелвана оттам без отбих, на нови и нови порции, с безгласната артилерия, специално предназначена да подпомага акцията по по ставяне на нови слънца. Те ровят мъртвата земя с кинжалите на радиацията. А артилерията разхвърля, разпръсква парчетата от мъртвото тяло.

Ако можех, когато съм болен, знаейки за Ейсие, за нейното отчаяние и загриженост, да докосна дланта ѝ, ако можех да я погледна в очите с пълноценен, остър поглед, различаващ ясно очертаванията на предметите и хората, тя не би ме зовяла към това трето състояние на материята. И дума не би могло да става за това, ала когато болестта ме атакува, аз се страхувам, че никога вече няма да докосна Ейсие, а дори и да я докосна — ако я докосвам, защото се старая да го правя, — пак няма да почувствувам нищо. Така както не виждам и не чувствувам по време на пристъп нито джунглата, нито лианите, нито самия себе си.

— Какво искаш да кажеш — питам, — не разбирам за какво говориш?

— Ох, въпреки всичко прекрасно ме разбираш — внушава ми тя.

— Е, събуждай се, стани, ставай вече — казва. Събуждам се, ставам, усещам нейното докосване и целувката ѝ на устните си; сред влагата на моята ръка и гъбестото обкръжение дланта ѝ е единственият сух предмет тук.

Внезапно, в краткия проблясък, забелязвам необхватното богатство на света около нас — тази нечувана гъстота, тази смесица от животни, растения и животно-растения, които само електромагнитните прегради задържат на разстояние една протегнатата ръка от моята постеля.

Това ниско небе, бяло от двете слънца денем, синкаво при нощното светене само на изкуственото слънце. По него галопират облаци като гигантски бъчви. Търкалят се досами земната кора. Задавят с влага, задушават с масите семена, цветен прах и мехури на устремилата се към живот материя.

А Земята? Покрита с кървави рани, бълваща лава, разтърсвана и бучаща. Да, именно това е светът, за чието създаване гениалният биолог Едуардо Камило, лауреат на двете най-големи награди за откриване на влиянието на новите обхвати енергия върху живите организми, каза:

— Ето го най-драматичното преживяване на човечеството. Изграждаме тигел на живота, такъв тигел природата е създавала милиони години, преди в него да забълбукат първите същества. Ние, samozабравили се създатели, наивни демиурзи и смъртници, искаме в нашия тигел да покълнат нови същества само за десет или дори за пет години. Това е почти самоубийство.

Мариан Земайтис, президент на Унията на народите, с разчорлени коси викаше към събралите се тълпи и холовизионните камери:

— Джеймс Джинс, астроном от началото на миналия век, нарече нас, хората, плесен, случаен, скапан продукт. Наистина, до ден днешен не намерихме събрата по планетите и около звездите, затова напук на случайността ще си ги създадем сами — в нашата изкуствена и в същото време първична джунгла. Да живеят тези, които ще бъдат създадени!

Дори тук, откъснати от цивилизацията поради непрестанните електромагнитни бури, няколко пъти успяхме да видим на нашите цветни стереоприемници най-известните личности на планетата, включително хора на изкуството и звезди на холоекрана. Фотографираха се на фона на холограмите, които ние им бяхме изпратили още в самото начало, след приземяването.

Начело на експедицията беше Кардера. Него най-често го показваха в цивилизованата земя. Забавен за зрителите беше и неговият пръв заместник, Джото, който не използваше холокамери, а правеше с електронно перце удивителни, драматични рисунки на нашето ново обкръжение. Мен не искаха да ме показват, вероятно заради някогашните ми прегрешения и неотдавна прекъснатото изгнание.

През петия ден на експедицията цивилизацията свърши. Потоци лава се изсипаха в нашия лагер. Успяхме да се измъкнем навреме, а на екрана на портативния холовизор видяхме за последен път лицето на Ралф Паркър, най-изтъкнатия познавач на съществата от бъдещето. От

уютната си лаборатория в Корания той ни крещеше да се отнасяме внимателно и с уважение към тази лава. Лавата, която в момента ни атакува, била според него магмата от старите фантазии на Станислав Лем. Такова беше последното предаване.

За мен атаката на магмата означаваше поражение — гледано отблизо, преживяно в паника. На другия ден изнесох на ръце Ейсие от кипящото, да, буквално кипящото временно жилище. И то само благодарение на случайното изригване на гейзер подземна вода. То ни раздели за миг от останалите членове на експедицията, от хората, които се сгърчваха в нажежения, замъглен въздух като пържени бъркани яйца.

Тя беше слаба, дребна и лека. Носех я на ръце в горящата джунгла, без да знам къде отивам и защо вървя. Ейсие се присъедини към нас в последния момент, качи се в кабината на втория колеоптер, с който тръгваше нашата експедиция. Отнасях се към нея с пълно безразличие, само дето не участвувах в заяжданията и подмятанията, които другите не й спестяваха. Защо е трябвало да се взема в това единствено по рода си, ужасяващо приключение младо и неопитно момиче? От всяка нейна дума, от всеки неин жест прозираше абсолютна липса на опит. А властите бяха отхвърлили хиляди подходящи кандидатури, за да предпочетат слабичката, незряла Ейсие.

Много от тези оскърбления достигаха до ушите на Ейсие. Колегите не се стесняваха много-много от нея. Джото изрази най-точно настроението от първите дни на експедицията, демонстрирайки една от своите драматични рисунки.

— Построихме едно изкуствено говно — каза той — и се радваме, че се пъхаме в тая гадост. Тъй че нищо чудно, дето заедно с нас тук се тикат и сополанковците.

Само Кардера се възмути:

— Оставете я на мира. Стига толкова. Вече не сме в цивилизования свят.

— Именно — отвърна Джото.

А аз улових погледите, които си разменяха Ейсие и Кардера. Той се държеше така, сякаш никога преди не я бе виждал. Не вярвах. Кардера би трябвало да познава добре целия колектив.

Това ставаше в първите дни, още в колеоптера и непосредствено след приземяването на блатистия терен, на островчето, избрано от

бордовия компютър като изключително подходящо и безопасно място. През тези дни не можехме да се откъснем от грижовните пипала на старата цивилизация. Струваше ни се, че я носим тук триумфално за победа над примитивното, което човечеството бе излъчило от себе си и бе изолирало, за да срази веднъж завинаги цялото свое дяволско войнство. За да се родят от него с помощта на науката сублимирани, може би свръхчовешки същества. Тогава все още не чувствувахме отровния дъх на праджунглата.

Ако не бях спасил Ейсие, толкова тиха и безлична, никога не бих се свързал с нея. Внезапната, страшна смърт на другарите и заплахата за собствения ни живот, която ние двамата, оказали се случайно един до друг, срещнахме лице в лице, ни превърнаха в неразделна двойка. Когато кожата на другите гореше и се овъгляваше, аз притисках до голото си тяло нейната светла кожа. Под нея пулсираха страх и надежда.

— Защо ми говориш тези неща, защо ме утешаваш в болестта с някаква си трета форма на материята?

Виждам, чувствувам, докосвам. Значи ставам от ложето на болестта. В това ложе тя ме утешаваше на свой ред, чувствувайки пулсирането на моя страх и моята надежда под кожата.

— Сигурен съм, че болестта ще се върне, боя се, че ще се върне — казвам ѝ, — че моята мъгла ще ни раздели.

Не за първи път нейните очи светват, сякаш изстрелват лазерен лъч.

Не вярвам, че нещо би могло и би успяло да ни раздели. Най-вече тук, откъснати от света, оставени само на собствените си сили.

Действително другите, оцелели от вулканичния погром, се държат настрана. Особено след като набих Джото, който предвожда шепата хора, напълно изгубени в праджунглата след страшната смърт на Кардера. Когато сграбчих Ейсие и се промушвах под гейзера, видях как език синьо-червена лава разтапя тялото му.

При катаклизма загубихме почти цялата апаратура, да не говорим за транспортните средства, специално подготвени за нашата експедиция. Те можеха да подскачат внушително на няколко десетки метра, а когато въздушните течения бяха благоприятни — и по неколкостотин метра, носейки се над короните на дърветата.

Дългата пура на колеоптера, стартиращ от всяко място, вертикално се търкаляше на фалшивия остров сред блатата, изпъстрени тук-там със стърчащи скални късове. Натрошена и частично заляна с още лепкава лава. Тази лава е навред, между начупените като кибритени клечки дървета с размерите на небостъргачи от американските метрополии. Ту магмоподобна, бълбукаща, сякаш дишаща, ту мъртва, като скулптура отпреди хиляди години. Нашият колеоптер, единственото транспортно средство за придвижване на дълги разстояния, с който се приземихме на островчето сред блатата, определено от нашия премъдър компютър като абсолютно безопасно, също е мъртъв реликт от цивилизованото минало.

От техническите устройства оцеляха само няколко портативни холовизора и, което е най-важното, цяла мрежа електромагнитни генератори заедно с мачтите. Те именно задържат на дистанция напирашното към нас гъмжило на тукашния живот.

Светът, в който навлязохме, пулсира с този живот. Сигурно не съм аз единственият сред нашите хора, който се възхищава от творците на този анклав и същевременно ги проклина. Това, което според нас щеше да стане най-много жалък отпадък на човешката цивилизация, се превърна в самобитен и самостоятелен обект. Осъденото, презряното и отхвърленото от човека като атавизъм, дивото, наследено от прадедите, което той пожела да потопи в конгломерата на стихииите, за да възникнат нови, непознати ценности, тук се оказваше зловеща мощ, мощ, стремяща се да унищожи своите създатели. Враждебната нагласа и стихията на праджунглата ни превърнаха много бързо от чудесно екипирани и въоръжени смелчаци, приучени да се справят с всеки враг, в група преследвани от страха безумци.

Не сме дори обречени. Паническият страх от праджунглата, нейното различие от всичко, което дотогава бяхме познавали като диво и брутално, побеждават човешкото у нас.

— Тази джунгла е творение на високомерието и лицемерието ни — каза Джото, когато след дълго лутане се примъкнах до него и петнайсетината млади учени, носейки на ръце изпадналата в безсъзнание Ейсие.

Но скоро след това, когато дъхът на праджунглата ни облъхна със своите пагубни миазми, когато се почувствувахме почти отровени от

зловонното дихание на бурно възникващия и светкавично загиващ живот, никой от нас не поиска повече да обсъжда тази тема. Праджунглата, от която искаме да се измъкнем на по-цивилизована свобода, е тема-табу. Суеверно се страхуваме, че ако изречем дори само частица от истината за нашето съществуване, тя ще ни натика в миша дупка, ще ни вмъкне в кръга на окончателните решения.

Мълчим.

С маниакална упоритост се опитваме да стигнем до Голямата река. Знаем, че на другия ѝ бряг би трябвало да бъде своеобразната граница между първичното и началото на цивилизацията. Непозната, въображаема граница. Когато колеоптерът се приземяваше, ни се струваше, че я виждаме отдалече, там долу. Земетресенията и серията вулканични изригвания биха могли значително да променят конфигурацията на терена, но онази зърната за миг гледка е нашата надежда.

Там горите са по-смирени, по-ниски, подобни на земните, изригванията на лава и камъни не достигат до тях, а само натрупват пепел по ливадите. А зад плътния ръб на разсечените с потоци гори вероятно се намират първите контролни станции. Безлюдни наистина, обслужвани от роботи. Но послушни, познати роботи. Някой от нас веднъж ги нарече домашни.

Роботите, предназначени да поддържат връзката с нас, прекъсната напълно след атаката на вулканите, сигурно са разположени нагъсто в пограничните станции отвъд Голямата река. Без капчица съмнение вярвахме, че е така. Това беше нашият спасителен пояс.

Искаме земни условия, искаме дом. В същото време Ейсие, измъкната от преддверието на ада, спасена по чудо, проявява твърде слаб ентузиазъм към бягството ни. Напротив, с тези свои лазерни светкавици в очите тя често се вслушва в песните на човекомаймуните и шума на летящите гуцери, които придвижват своите тежки туловища все по-близо до мрежата от електромагнитни прегради.

Всяка вечер, когато след залеза на естественото слънце температурата поспада, варим на енергетичните кубчета убитите птици. За съжаление тези кубчета, тези генератори на лъчение, постепенно се изчерпват, нали загубихме всички преобразуватели на енергия. От нея ни остана само скритото в кубчетата. Нищичко повече.

Затова още отсега треперим какво ще се случи, когато няма да можем да ловуваме и ще останем без глътка топла храна. След катастрофата, след сблъсъка със зноя на пламъка никой не се осмелява да вземе огън от дърветата, повалени от гръм. А бурите тук са толкова необуздани, че водата често разкъсва защитните стени на бунгалата ни.

Загубихме своите черупки, дрехите, апаратите и оръжията си. Чувствуваме се все повече беззащитни уроди, недостойни за човешко име.

— Колко лесно е да се унищожи човешкият род — казвам на Ейсие, само пред нея имам смелост да говоря така. — В този хаотичен тигел разумът изглежда смешен, анахроничен, излишен.

— Кожа не ни е нужна — казва тогава Ейсие.

— Какво говориш, момиче — тъкмо плъзгам пръсти по нейната свежа, реагираща на всяко докосване кожа.

— Обичам да ме галиш така — шепне тя. Гласът ѝ се задавя от страст.

Сменяме се на няколко часа. Единият екип си почива, а другият бавно премества лагера с няколко десетки метра напред. Редуваме се. Само да сме по-близо до Голямата река. Рядко се срещам с Ейсие насаме. Джото ни кара да работим здравата. Ейсие не е доволна от това бързане.

Една вечер, докато я чакам, към мен докуцуква Джото, който влачи, буквално влачи Ейсие — съпротивляваща се, пребита, моята Ейсие. Хвърлям се върху него и го повалям на земята. И Ейсие се е строполила. Чувам я да диша хрипливо в жегата.

Другарите ни разделят.

Лицето на Джото е бледо, бяло почти колкото небето, което едва се вижда през облаците над нас. Но не от страх, нито от ударите на пестниците ми.

— Те видяха — крещи той, — те видяха! — И сочи стената от наредени зад него тела. — Тя разреждаше генераторите. Тя — езикът му се заплита. Към колана му са привързани енергетични кубчета, от тези, с които работят нашите оцелели защитни устройства. Преди всичко те. Младите учени напират към мен и Ейсие. Джото демонстрира кубче след кубче. Съвсем изпразнени от енергия.

Ейсие гледа заедно с другите и казва спокойно:

— Не умея да обслужвам добре лъчеметите. Зареждах кубчетата, когато ме нападаха летящи гущери.

— Не е истина. Наблизо не видях нито един. Лъжеш. Тя удави цялата енергия в блатото. Просто биеха светкавици.

— Изкуствената буря изплаши гущерите — по детски пояснява Ейсие.

— Ти си се побъркала, побъркала си се — ругая я грубо, за първи път, откакто я спасих.

Ала тя реагира странно — започва да танцува в необичайния ритъм на псевдопесните на човекомаймуните. Песента звучи гръмко, сякаш идва от най-близкия клон на дървото, до което съм се опрял. Утре този гигант няма да бъде в центъра на лагера. Под напора на праджунглата премества границата, определена от електромагнитните мачти. С нарастващо усилие изсичаме тясна пътечка в посока на Голямата река.

— Там, отвъд нея, съвсем не ни чака спасение — повтаря ми всеки ден Ейсие.

Гледам я как танцува, спомням си нейните думи. И обвинението на Джото.

Пит пат хо

ррр, ссс, ж, жо

куроки куроки либрт о

ом ом о

Песента звучи все по-наблизо. Но пеещото животно не се вижда. Това е вик, който ни кара да скочим и да тръгнем в кръг. Да спираме, да бягаме, пак да обикаляме в кръг.

Джото и другите вече последваха танцуващата Ейсие. Само аз се мъча да устоя на непреодолимото желание. А се съпротивлявам, за да я гледам. Нея, Ейсие.

По-силно от звуковете, които е невъзможно да повториш, ме поражява леката й, подвижна фигурка. Докосва ли изобщо земята с нозете си?

Отново само при вида й ме изпълва радост, изчезва това, което е сторила, което е искала да стори. Забравям обвиненията на Джото. И

той, и колегите сигурно също са ги забравили. Носят се — тромави, смешни, с невиждащи очи, с крачка на лунатици, подир безтегловната и устремена Ейсие. Ревността ме жегва — забелязвам как в унеса на танца моите колеги се доближават до нея, докосват при разминаване кожата ѝ, улавят ръцете ѝ и ги вдигат високо. Завъртане, завъртане, бяг, внезапно спиране на ускорените тела с опасност от падане. Никой не пада, завъртане, докосване на кожата, повдигане на преплетените длани.

— Стига!

Спират се малко по-продължително, отколкото в танцовото заслепение, и застават като истукани. С още несвестни лица. Тогава грабвам Ейсие, отнасям я в края на лагера, в бараката, която вече едва се забелязва. Вечер. Знам, че естественото слънце е залязло. Притъмнява, макар острият блясък на изкуственото все така да сипе жар. Почернява от насекоми. За тях промяната в температурата е сигнал за атака върху лагера. Със светкавици, сякаш беснее буря. Само да успеем да влезем преди тях.

Ръчният компютър, който поглеждам машинално, показва, че няма нищо страшно — обичайното нападение на насекомите. Само това. Магнитните прегради действуват. Праджунглата реве от ловни страсти.

— Ти си откачила — казвам на Ейсие.

— Съвсем не.

— Нарочно ли съсипваше генераторите?

— Нищо ли не искаш да разбереш?

Повдига се на пръсти и шепне, потривайки носа си в моя:

— Бих желала да остана тук, с теб.

— Да останеш тук?

Не искам да я разбера, а може би я обвинявам несправедливо? Не искам да разбирам, не искам! Наистина се е побъркала.

Единственият шанс за спасение е да преместваме лагера крачка по крачка. Най-напред трябва на всяка цена да се доберем до Голямата река. Да я прегазим или преминем с плуване, да излезем на ничия земя, а оттам — във владението на земните станции, обслужвани от роботи.

Разчитаме, че достигането на коя да е от тези станции ще ни даде възможност да се свържем с органите на Унията на народите. А те ще се погрижат как да ни спасят по-бързо. Разбира се, този шанс е единствен на хиляди или милиони, трудно е да се изчисли.

Всеки ден правим екскурзии, така ги наричаме, оставяйки на стража в лагера един колега. Останалите трябва усилено да се трудят, за да прочистят пътеката. След час работа пред нас се изпречва гъмжило, което не само прегражда пътя, но и въпреки действието на генераторите напират към работещите с нарастваща от ден на ден сила. Към нас напират огромните туловища на тромавите, но яки човекомаймуни, над главите ни пикират летящи гущери и змии, като че искат да ни изметат от лицето на Земята с дългите си опашки. Хиляди дребни мушици се пъхат в очите и ушите ни. Невидими насекоми или растителен прашец се впиват в кожата на милиони места, предизвиквайки непоносим сърбеж.

Черните маймуни с ослепително бели муцуни хвърлят по нас камъни или нещо, което прилича на камъни. За съжаление не можем да изследваме състава на тези снаряди поради липса на апаратура и съответното количество енергия. Остава ни да се спасяваме с бягство. Стреляме нарядко, за да не изчерпим бързо енергията от лазерните лъчемети.

Днес някакво едро животно, улучено от лъчите, падна право в краката ми. Човекомаймуна, женска, с грамадни бели гърди, на които, вкопчило се в зърното, висеше лъскаво бебе. Изпълних се с паническа погнуса и едновременно — с неудобство и жалост. Избягах, препъвайки се в буците пръст и лианите. Само спасителният ток на електромагнитната граница ми позволи да се съвзема след шока.

Със заучен жест пипнах персоналния часовников изключвател и се озовах в лагера, където всичко е като отвън — единствено напорът на праджунглата е по-слаб. Наистина в лагера си имаме „свои“ отвратителни човекомаймуни, живеещи по дърветата, „свои“ летящи гущери, „свои“ черни маймуни с бели-беленички лица, но в пулсиращия ритъм на лъчението те са немощни и миролюбиви. Остатъците от изкуствената електромагнитна атмосфера, пренесена сякаш направо от улиците на Корания, потиска агресивността — на животните и нашата.

Така поне ни се струва — че настъплението на всичко живо към нас е вид агресивност, а не естествен белег на този живот, възникнал тук сред вулканичните изригвания и отпадъците от органична материя.

Първите дни разглеждахме подробно различните образци на убити животни, растения или животнорастения. Да вземем например големите цветя. В търсене на храната си, каквато са за тях прозрачните и като че ли празни отвътре тумбести мухи, те могат да разтворят изведнъж и с невероятна скорост короната от цветни листенца, превръщайки я в кръвожадна паст. Птиците, с които се храним всеки ден, защото ги ловим лесно с нагласените на минимална мощност еднолъчеви лазери, имат вътре в телата си нещо като ядро от органични отпадъци — отпадъци от материята, изстрелвана чрез специалната артилерия в тукашната почва чак от Корания. Така е и с цветята, и с другите живи същества, които успяхме да изследваме.

Мисля, че след полученото от вулканите, от човешките боклуци и мечти най-обещаващо и най-обезпокоително изглеждат човекомаймуните. Когато гледах плоското лице на убитата с лазерния пистолет самка, когато видях носа ѝ, остър като човка и стигащ почти до също тъй остро извитата към него челюст, си припомних пробутваните от науката рисунки на първобитните хора или на човекоподобните маймуни от епохите, предхождащи появата на хомо сапиенс.

По външен вид онези полумаймунски същества, чиито образи учените реконструираха въз основа на откриваните скелети, нямаха нищо общо с тукашните човекомаймуни.

Дали те мислят като хората? Ала какво изобщо значи да мислиш като нас? Дали кучето мисли, дали дърветата мислят по някакъв начин, или съзнанието, че съществуваме, съзнанието за пространство и време

е само наше качество? В такъв случай откъде идва тази агресивна позиция на всичко, което живее тук, спрямо нас? Откъде се е взело у нас чувството, че ако ги допуснем до себе си, в непосредствена близост до телата ни, тези разнородни същества от праджунглата биха ни помели от лицето на Земята, биха ни унищожили за части от секундата?

— Защо разреждаше акумулаторите? — още веднъж питам Ейсие, като си налагам да изговарям думите бавно и спокойно. Стоим един срещу друг и аз внезапно разбирам, че въпреки цялата необикновеност и трагичност на положението, в което сме се заплели, и двамата изпитваме радост от близостта ни. Тя смъква комбинезона си. Тутакси забравям къде се намирам, а бъдещето с всичките му заплахи изчезва. Ейсие отговаря:

— Искам винаги да бъдем само двамата, винаги двамата.

Думите ѝ пак прозвучават детински. Престъпният смисъл на казаното се губи в устата ѝ. Може и да е права: земната любов не изисква от хората нищо друго, освен да се уединят, дори срещу най-ужасната цена.

— Ейсие, помисли, помисли поне за това, че когато останем без последните остатъци от изкуствената преграда, праджунглата ще ни погълне, че ще унищожим не само ония — кимвам към колибата на Джото и неговите подчинени, — но и самите нас.

Милвайки ме по цялото тяло, от главата до петите, със своята мекичка ръка, с пръсти, от които изскачат искри, тя казва тихо и убедително:

— Нито ти, нито аз, изобщо никой от нас вече не познава света, който напуснахме.

— Не искаш ли да се върнеш? Наистина ли?

— Не искам — все по-страстно ме гали тя. — Нали хората винаги са изпитвали копнеж да избягат от Земята, да напуснат своите повече или по-малко удобни леговища, да захвърлят всичко, което веднъж са създали. Според мен човечеството отдавна би открило рецептата за вечен живот, ако не го привличаше тази непрекъснатата промяна, ако не го съблазняваше смъртта, която то ненавижда и която същевременно го привлича. Такова чувство обхваща човека, когато стои над пропаст: да скочи, да изчезне, да свърши с онова, което е, независимо дали извън него съществува някакъв друг свят. И ето,

създадена бе карикатура, сякаш на миналото и сякаш на космоса — тази праджунгла, като място за ново бягство от света, нова пропаст, където непременно трябва да се хвърлим. Във всичко това ни натика науката, която въпреки нелепите дрънканици за опознаване на действителността се опитва да изгражда изкуствена действителност, да създава претексти за бягства, за тези безнадеждни бездни, след които, както сега тук, всеки е завладян от идиотски копнеж по завръщането, от убийствена носталгия. Само за да поиска след кратко стабилизиране отново да бяга, да бяга, да бяга. Не искам такова завръщане. Завръщане в тълпата. Това завръщане би ни разделило, би ни принудило да се разделим.

— Искаш да умреш ли? — питам, обзет от ужас. Значи е просто луда.

— Напротив — отговаря тя, — дотегнаха ми бягствата, дотегнаха ми скоковете в тези човешки изначални пропасти. Искам да бъда с теб завинаги.

— Не те разбирам.

Тя прекъсва рязко милувките си и тогава се възвръща с удвоена сила съзнанието за убийствения дъх на праджунглата, за опасността. Включвам инстинкта си за самосъхранение. Тя подхваща:

— Помниш ли оная класическа книга, която всеки от нас трябваше да прелисти, да прехвърли, да се запознае поне от конспект, ако не да я чете цялата. Макар от снобизъм да се изискваше да я знаем. Сещаш се за какво говоря, нали?

— Да, спомням си. Поколения наред са ни учили, че науката ни позволява задоволително да опознаваме света, тоест да ползваме онова, което тя слепешком е успяла да установи — оставяйки ни все така слепи за картината на откриваното. Имаш предвид философията на Марио Бунги?

— Именно. Още помня наизуст: „В никакъв случай не бива да се изяснява действителността. Трябва да стоим възможно най-далече от разбирането на същността на нещата. Трябва да бъдем доволни, че като не разбираме света в класическия смисъл, все пак постигаме успехи, че служейки си с квантовата теория, правим предвиждания, които се потвърждават от наблюдението и експеримента.“

Гледам Ейсие учуден, безкрайно изненадан — не очаквах такъв разговор с нея. Говорейки за третата фаза на живата материя, тя беше в

състояние да унищожи запасите от енергия, а сега към това се прибавя и безнадеждността за връщане на Земята, невъзможността за познание. Тази работа вече не ми прилича на лудост.

Отдръпвам се от нейното пулсиращо тяло, отдръпвам се грубо, като че ли искам да стана и да избягам от обсега на погледа ѝ.

— Какво искаш ти в края на краищата? — викам.

— Ако ти бях казала направо, че наистина съм открила третата фаза на живата материя, щеше да ме помислиш за луда, така че е излишно да ти го казвам. По-добре ела, легни пак до мен, подремни, преди шумотевницата на онова, което живее край нас и което иска на всяка цена да оцелее, да те принуди да действуваш.

Когато се събуждам, съм плувнал в студена, лепкава пот. Протягам ръка и сърцето ми ускорява ритъма си. Ейсие не е до мен. Праджунглата реве, по-шумна от всички улици на Корания, взети заедно.

Ейсие крачи бързо и това не е нейната обичайна походка. Още сме в оная зона от лагера, която е част от най-ранното ни убежище. Запазило се е неголямо кътче, с обгорени до белота и примесени с пясък треви. Тук дърветата растат нарядко. Високи са, с могъщи корони. Избягват ги и маймуните, и човекомаймуните. Дори крилатите гуцери, неоптерите, заобикалят изсъхналите клони. На тази територия ние се чувствуваме най-сигурни.

Заспал съм и не съм усетил кога тя е излязла от своето бунгало. Внезапно я съзирам отдалече. Скрит съм в буйната растителност в по-новата зона на лагера, обхваната от действието на отслабналата бариера. От моя наблюдателен пункт Ейсие прилича на малко момиченце, което гони пеперуда. Тялото ѝ се поклаща ту на единия, ту на другия крак, повдига се на пръсти, в подскоците ѝ има младежка радост от живота.

Намествам стереоувеличителя така, че на големия му екран, провиснал на гърдите ми, да видя първо цялата фигура на момичето, а после бързо намествам на едър план само лицето. Толкова любимо, че ако ме попитат какво е в действителност — красиво или грозно, или пък ако е красиво, в какво се състои красотата му, не бих могъл да отговоря. Външният вид на Ейсие не е важен.

Зле се изразих. Той е най-важното нещо за мен. Нейното тяло, нейната фигура придават смисъл на моето съществуване.

Вглеждам се в това лице с радост и едновременно със съжаление, че тя не може да ме види и няма представа, че я наблюдавам. Дали като тича така, поне за миг се задъхва от нежност към мен, такава, каквато аз изпитвам непрекъснато към нея? Разглеждам увеличениния образ на това широко и доста плоско лице с характерен източен нос и очи, също по източному косо поставени, но огромни и светли. Увеличавам различни части от тялото ѝ, за да се върна припряно към целия силует, за да не я загубя от очи. Обичам я, но същевременно си давам сметка, че тя е по-различна, старая се да разбере в какво се състои това различие. И не мога да повярвам на очите си. Сигурно апаратурата е виновна, нали енергетичните кубчета се изчерпват, сигурно тя деформира действителността. Ейсие тича като газела, по-бързо, по-грациозно, отколкото би го направил най-добрият бегач от нас, хората. Краката ѝ сякаш се носят над земята, малките ѝ стъпала летят над неравния терен.

Увеличавам и приближавам стъпалата ѝ. Наистина обвитите с еластична защитна кожа пръсти едва-едва докосват земята, цялото движение е просто скок над изсъхналите треви и храсти, прехвърляне през напрегнатите като хищни нокти, забити дълбоко в пясъка корени на редките дървета.

Проследявайки образа на Ейсие на големия екран и всяко движение на тялото ѝ, аз се придвижвам успоредно на нея, скрит в гъсталака на новата зона от лагера.

През нощта под светлината на едното слънце магнитните бариери са обхванали нова територия от праджунглата. Така лагерът се приближава до димящите мочурища около гигантската фуния на една земна пукнатина. По-близо, по-близо до реката. Стараехме се да заобикаляме тази пукнатина, навлизайки във все по-опасни райони, мочурливи, проблясващи с огледалата на горещите езера, изпъстрени с лишеите на островите и островчетата, от които на тумби се вдигат непознати птици.

Така лека-полека приближаваме границата, тази неустановена, условна и неразличима граница, зад която може би се намира, би трябвало да се намира (но без никаква гаранция!) коритото на най-голямата река на тая земя. А отвъд реката — избавлението.

Невиждани отдавна искрици надежда бяха проблеснали по лицата на моите другари още предната вечер, когато, след яростните

атаки на неоптерите и още по-настървените нападения на насекомите, облепващи очите, успяхме да пренесем мачтите на бариерата на нови места. Настроението се подобри. Никой не се дразнеше дори от ритмичните, кресливи песни на човекомаймуни-те. Техните мелодии проникват в телата ни, парализират волята ни с ритъма си. Ейсие също бе светнала от радост, тананикаше си нещо под носа, нещо припяваше и, чудо, тази песен се противопоставяше и успешно съперничеше на кръсъците „пенг пери норрр“. Нейната радост беше преди всичко отрицание на постъпките ѝ, които уж целяха да провалят или дори да унищожат експедицията. Че нали и тя сама си призна пред мен!

— Радва се заедно с другите — помислих си. — Каква е тя в действителност? Кое в нея е истинско, непресторено и кое игра?

Зададох ѝ този въпрос, а тя се хвърли на шията ми, без да се стеснява от нашите другари по нещастие. Те загубиха радостта си, забравиха надеждата. Гледаха ни подигравателно или мрачно.

Струваше ми се, че малко остава да се нахвърлят върху нас и да ни разделят. Плаша се от такава възможност. Може би целта на Ейсие е именно да ме отдели от другите членове на експедицията, да ме противопостави на тях? Винаги, когато се притиска до мен така демонстративно, си спомням пределно ясно първото докосване до нейното тяло, когато я изнесох, сгъшена като дете в прегръдките ми, от вулканичния ад. От онзи ад, в който се разпадна и разтопи Кардера, човекът, изключително важен за моя живот, за живота на всички нас тук, а може би и за всички на Земята. Беше и вече го няма.

Съвсем доскоро мой най-силен дразнител, моя грижа, моя омраза и робство. Сега изчезна, сякаш никога не е съществувал.

Колко такива личности, мимоходом отбелязани от историята, са изиграли и все още играят решаваща роля в живота на цели общества, колко от тях тласкат света по тесните пътечки над пропастите или в задънените улички, от които няма връщане.

Дали той наистина дойде тук с мене, за да търси следите на близък човек, загинал, както и той самият после, при същите ужасни обстоятелства?

Кого го е грижа сега? Какво ме е грижа мен, щом имам до себе си Ейсие? Баналните проблеми на любовта и секса прерастват за мен, както впрочем и за всеки човек в различни мигове от живот му, в дилемата: „Да, бъда или да не бъда?“ Изчезва границата между

дребнавото и величавото, между смешното и сериозното. Когато се любехме на фона на праджунглата и бълващите зной слънца, изведнъж дочувах шепота ѝ, но не долавях смисъла му. Целуваше ме и въздишаше:

— Ах, да можехме да изчезнем отгук, да изчезнем, да изчезнем.

— А с мен — питам като глупак, с нежен шепот, — какво ще стане с мен, като изчезнеш ти?

— Без теб не бих могла да изчезна — отвръща тя.

И този инфантилен отговор буди у мен всеобхващаща радост, с която не съм в състояние да се подигравам. Умът измъчва глупостта, а глупостта се гаври с всеки разум.

Ейсие тича. Не предполага, газелонога, че увеличавам всяко нейно уловено движение на окачения на гърдите ми екран. Бягам по диагонал и изпреварвам скоковете ѝ. Макар по различен път, и двамата се приближаваме до огромната фуния, регистрирана от уредите още преди ние да долетим в този район на Земята.

Тогава обаче предполагаме, че става дума за кратер на вулкан или изровена от метеоритен отломък гигантска яма. Възрастта на фуниеобразното разпукване не буди ни най-малко съмнение. Първичността на образуването е несъмнена. Със сигурност не енергията на изкуственото слънце го е разсякла. Вероятно то е възникнало хиляди, стотици хиляди години преди нашата цивилизация. Пластичните снимки, направени при рядко срещаното тук ясно време, доказват това. Да, тук има и по-продължителни периоди, когато се разнасят мъглите и прахоляците, през които изкуственото слънце и нашата стара естествена звезда изглеждат като големи язви върху млечната белота.

Обикновено над фуниеобразната пукнатина е надвиснала мъгла, която, вместо да се разрежда, се сгъстява, щом приближиш до ръба ѝ. По-гъсти стават и хрусталаците, превръщайки се в преграда, чието преминаване е невъзможно. Храстите ту докосват кожата като хиляди копиринени четчици, ту режат като бръсначи. Най-нетърпими са обаче не мъглата и растенията, които ние режем със силен замах на мачетето, а рояците насекоми, изникващи внезапно пред самите ни очи като големи обли снаряди.

Те полепват по лицето, въпреки че всеки ден го напръскваме с аерозолен слой инсектицид с избирателно действие. От него

пластовете насекоми измират един след друг, но нови пластове пак го облепват. И така, докато от кълбото не остане нищо.

Тогава човек се втурва напред възможно най-бързо — до поредния сблъсък с насекомите.

Лесно се справяхме с тях, докато генераторите на енергия щогоде действаха. Кълбата насекоми, множествата от милиони същества, чиито отделни екземпляри изобщо не се виждаха с невъоръжено око, се разпадаха и изчезваха. Само че сега генераторите се изчерпват и действуват съвсем слабо или с паузи. Все по-трудно ни е да отблъскваме атаките на инсектите.

Нося маска, която приляга плътно към лицето ми. Също напръскана с инсектицид. И въпреки това с мъка задържам на екрана чезнещата в мъглата и облаците насекоми лека фигурка на Ейсие. Едва сега разбирам в какво преди всичко се изразява своеобразието на това момиче. Не в скоковете на сърна, не в сръчността и скоростта, с които се придвижва, независимо от препятствията.

Тя тича и скача без аерозолна защита, без очила. Облечена е в прозрачна, лека рокля, според модата в цивилизованите туристически страни, докато тук трябва да носи тесен, проветрив комбинезон. Като моя. Сред първичното обкръжение тя има вид на богиня, като със сигурност, да, със сигурност е същество, предизвикващо смъртта. Искане да изчезне, тя иска да изчезне.

Убеден съм, тя не знае за моето присъствие, не знае, че недостойно следя всяка нейна крачка. Разделихме се в два часа през нощта. Казвам „през нощта“, въпреки че разбирам колко неадекватно е това определение спрямо действителността — вечно светла и знойна, макар през нощните часове естественото старо светило да залязва и да става мъничко по-хладно, отколкото е през деня.

Животните различават фиктивното разделение на денонощието по-добре от нас, хората. Около два часа, два часа след часовниковата полунощ, вече се разнасят страховитите резове на убиващите и убиваните, отгласи от естествената игра на живота, на борбата за съществуване, изкуствено предизвикано на територията, която не така отдавна видях при огледа в присъствието на Кардера като суха, червена или бяла равнина. Лишена от най-малки белези на вегетация.

Праджунглата кънти, бучи, вие. През тези „нощни“ часове мъглата е най-гъста. Животните ловуват слепешком, пипнешком, по мирис, по усет. Но не след дълго настъпва тишината преди зазоряване. Също както там, в далечния свят, където все още са оцелели остатъци от земната природа. Този факт приканва към изследвания, към предположения, каквито обаче никой от нас в нашето положение не прави. От сплотена група хора, овладени от жаждата за познание, експедицията се превърна в сбирщина от човечета, пришпорвани в своето бягство по-скоро от животински, отколкото от човешки страх.

След срещата с Ейсие и нейните ласки заспах, признавам, мъртвешки сън. Не мога да си го простя, защото, когато се събудих, нея я нямаше до мен и едва като се разсъних, като се съвзех напълно, започнах да я търся.

Не идеализирам постъпките на Ейсие. Въпреки все по-силната ми любов, а може би именно поради това чувство ставам подозрителен, преставам да ѝ вярвам, без да се издавам пред нея. Опасявам се, че под нейната сладост внезапно мога да открия ненавист, под маската на любовта нерешителност и съмнения, под верността — непрестанни изневери. Доколко копнежът на Ейсие да

изчезне и зловещата ѝ постъпка — разреждането на енергетичните генератори, влияят върху противоречивото ми мнение за нея? А също и това, че уж искала да бъде само с мен, като се отърве от останалите. Само тези факти и предположения ли разклатиха доверието ми? Дори тя да извърши престъпление, дори да поиска да унищожи всичко и всички, включително и мен, пак не бих излязъл от състоянието на блажено наслаждение, в което изпадам винаги в нейно присъствие.

Ала когато изчезва от обсега на моите ръце, на моя поглед и глас, тя се превръща в друга Ейсие. Когато не е до мен, Ейсие е чужда, опасна, враждебна. Способна на всичко. Трябва непрекъснато да държа юздите ѝ или сам да бъда непрестанно привързан към нея.

За щастие, когато я забелязвам да се измъква от централната зона на лагера, се прокрадвам подир нея незабелязано, изпълнен с обожание и най-мрачни предчувствия. Промушвам се през гъсталаците, обкръжен от вряскания, рев, вой, пронизван от песните на човекомаймуните.

С мъка си проправям пътечка в храстите, вървя напред сред мъглата, като се опасявам да не изгубя изображението на Ейсие върху екрана.

Все още съм изненадан от лекотата на стъпките ѝ и от липсата на защитни средства. Дотолкова, та чак умът ми е замаян. Чувствувам присъствието и същевременно чуждия характер на скверния свят, сред който се движа с усилие. А джунглата ври със своя живот, възкресен от свинщини и боклуци, от енергия и лава. Имам чувството, че тя постоянно се опитва да ликвидира, да премахне, да унищожи язвата, каквато са за нея остатъците от нашата експедиция.

Жаждата за борба и унищожение, за да оцелееш ти самият — това е една от основните черти на първичната и изкуствената природа. В това отношение ние, хората, не се различаваме от възникналото тук преди нас, и от онова, което вероятно продължава да възниква. Непрекъснато възниква. Тук е поместена същата стихия на неотносителността, която ние носим в кръвта си, в кода, планиращ нашето съществуване. Кръжи в кръвта ни от деца до късна старост. И това е същото нещо, което мразим у себе си, но от което не можем да се отървем. Алтернатива на стихията би трябвало да бъде пълната технологичност, светът на роботите, хомункулусите, машините. Не умеем да творим иначе, да създаваме на други принципи — без

изключителност, без разлика на всяка клетка и отделните организми. Изключителността, която толкова пречи на контакта с другите. Привлича те към тях и същевременно те отблъсква.

Говори се, че сме обществени същества. Но ние на всяка крачка се бунтуваме срещу общественото равенство. Отделната личност не иска да се подчинява на много отделни личности, много личности за нищо на света не искат да признаят доминирането на един-единствен човек. Стопроцентовата победа на технологичността, на изкуственото би била вероятно краят на човечеството. Ние сме осъдени да се мятаме между две крайности. Оттук идват нашите най-големи колебания.

Загубвам Ейсие от погледа си. Огромната паст на фуниеобразния кратер дими. Досега сме се придвижвали успоредно на ръба му, достатъчно наблизко, за да ни разделят от него утринните валма мъгла и дим. До някое време стремително носещата се фигура на Ейсие ту се показва през мъглата, ту веднага пак изчезва. И пак се очертава сред белотата и сивотата на фона, ала тутакси се губи, все по-продължително. Вече я няма. Никога ли не я е имало?

След миг мъглата се разрежда, но за съжаление аз не се ориентирам в каква посока е скочила Ейсие. С треперещо сърце си мисля, че може да я е погълнала димящата паст. Сменям посоката. Вместо към ръба, промушвам се направо към бълващата дим и смрад фуния. Глаголът „промушвам се“ не предава същността на нещата, не илюстрира моето нечовешко усилие. С врат, лице и очи, облепени с кълбообразната гмеж от насекоми, удрям все по-рядко с мачетето в храстите, пропадам в мочурището, препъвам се в корените. Крачка след крачка, а по-скоро сантиметър след сантиметър аз се забивам, дишайки тежко и обливайки се в пот, в тази джунгла. А в нея пеят човекомаймуни, врещят маймуни, черните крила на летящите гущери разсичат парещия въздух.

Едва се влача, но все още виждам, забелязвам, отбелязвам всичко наоколо. И това е стимулът на моя живот, на моята борба.

Значително по-зле се чувствавам по време на зачестяващите пристъпи на болестта ми. Тогава целият свят бавно изчезва, просто бяга от погледа ми, а и аз също изчезвам за своето зрение и осезание. И макар неведнъж, в ужасяваща паника, да се опитвам да усетя с пръсти своята телесна същност, своята кожа, не усещам нито с поглед, нито с докосване, че съществувам.

Няма пръсти, които докосват кожата, нито кожа, която те да докоснат. Не съществуват очи, които да виждат. Няма нищо за виждане. Вече нямам и тяло. От тази граница започва лудостта. Може би през няколкото (не зная точно колко са били) пристъпа на болестта действително бих полудял, ако не беше гласът на Ейсие. Мек, далечен, но ясен.

И нея не виждам, когато имам пристъп, както не виждам нито себе си, нито нещо друго. Обаче я чувам. Говори ми с характерната за нея, единствена по рода си сладост, която не само на мен, но и на всеки, който я слуша, инжектира надежда в кръвта. Поражда неотразимо, много силно сексуално привличане. Нима любовта не се състои именно в това? Нали точно тя е онази сила, от която някога създателят на психоанализа Фройд така се уплашил, та чак забранил хипнотичните контакти между лекаря и пациентките. Между двама души с различен пол. Страхувал се да не би породилата се интимност да премахне разликата, благодарение на която ние сме човешки личности, а не множество от оси или мравки.

По време на моите пристъпи на безтелесност тя ми казва:

— Не се бой, не се бой от нищо. Мислиш, следователно съществуващ — най-нормалният човек на света.

— Не мога да те видя, да те докосна, каква ти нормалност?

— Но ме чуваш?

— Чувам те.

— Значи и двамата съществуваме.

— Позволи ми да те докосна, позволи ми — умолявам я.

— Не се бой. Дори ако не успееш да ме почувствуващ, знаеш, че ме има, че говоря с теб.

— Но теб те няма. Как да бъда сигурен, че не си само плод на фантазията ми, че не си родена от унеса, от болното ми въображение?

И тогава осъзнавам, че моето въображение също не е в ред по време на пристъпите. Говорейки с Ейсие, аз не мога да си я представя. Напразно напрегам мозъка си. Безкрайно се дразня, че не успявам, макар и да знам как изглежда. Съществува само гласът ѝ.

— Чуваш ли ме, любими?

— Чувам, чувам, чувам.

— Значи съществуваме и двамата. Мислиш за мен, нали?

Стоя сред парцали мъгла. Проследяването на Ейсие завърши. Тя изчезна, но този свят, този чужд, враждебен свят остана. Изпълват ме самота и копнеж, трудни за понасяне. Бъхтя с мачетето в храстите, промъквам се през гъсталака с неподозирана енергия. Вървя напред със съдбоносното предчувствие, че повече няма да видя Ейсие. Това е по-лошо от усещането, че умираш. От страха пред смъртта.

Неочаквано джунглата и мъглата, се разкъсват. Както се оказва, пукнатината дими, все още далечна, обрамчена от дебелия венец на заострените като саби храсти. Събрахме образци от тях в началото на експедицията, още преди смъртоносната ерупция на вулканите. Преди изригването на земята. Отдалече тези саби напомнят малко агави. Отблизо са кървави, със стоманено проблясващи ръбове и имат твърдостта и остротата на триони. Учудващи са гъвкавостта и бързината, с която се навеждат над жертвата и я разсичат, а после я стъпкват и закопават с корените. По този начин ловят дори едри животни. Насреща стърчи цяла гора от тези храсти, застанали сякаш на стража пред фунията.

Обаче пред тази гора съзирам нещо, което ми се струва халюцинация, фата моргана. Сподавям вика си.

На зелената, сякаш окосена моравя, незасенчвана сега и от парцалче мъгла, в бялата жега на естественото и изкуственото слънце танцуват човешки фигури. Почти човешки. С гол торс, окосмени от бедрата надолу. За първи път виждам по тези места същества, представляващи като че ли кръстоска между хора и коне. Митологията, изучавана насила, с такава мъка, всичко, което за моето поколение, приближаващо трийсетте в края на ХХІ век, изглеждаше никому и за нищо ненужни врели-некипели, внезапно оживя. Съществува.

Стискам клепки и ги отварям.

Стискам и отварям. Щипя се по бузата Не, нямам пристъп, добре съм. А картината не изчезва. Обръщам се, обхващам с поглед фрагмент от безмерната фасада на джунглата. Наблизо като неголяма черна рана зее изсечената пътека, по която се изтърколих на поляната.

А на нея — гледам с нарастващо възхищение — стадо от едри кентаври гони безгрижно самките нимфи. Протегнатите към самките ръце са изненадващо човешки. Деликатни, с ниско изрязани нокти.

Кентаврите скачат на конските крайници, завършващи с копита, с дълги, пъргави скокове Тропот и крясъци. Тропот и зной от слънцата.

Самките избягват прегръдките, измъкват се, освобождават се от обятията. Палаво се смеят. С червени петна по лицата, кентаврите издават остри, неартикулирани звуци. Те приличат на песента на човекомаймуните. Първо възприемам видяното като хаос, но после разбирам, че цялото преследване, цялото бягство, цялото това танцуващо шествие се върти в еднакъв, бърз ритъм, ритъм без мелодия. Земята трепери от тропот на копита.

Гледам заплепен, обаче постепенно отрезвявам. Във връщащото се към действителността съзнание веднага проблясва мисълта: „Къде е моята Ейсие, къде се е дянала?“ В своя бяг на сърна не би могла да отmine тази просторна поляна, значи е някъде наблизо. Дали ме е забелязала и сега се спотайва от очите ми, които я търсят? Тая мисъл ми причинява болка.

Сигурно е тук, крие се зад някой великан от джунглата. Гледа ме иззад плетеницата на лианите.

Разменихме си ролите. Може би сега тя ме следи или откъснала се от моя поглед, съзерцава със същото удивление танцуващите кентаври.

— Ейсие! — зова я. — Ейсие! — крещя колкото мога по-силно.

Отговор няма. Тропотът на копита продължава. За миг заглушава изцяло другите звуци на джунглата — дори пронизителното припяване на човекомаймуните. А и закачките на кентаврите със самките продължават — сякаш времето изведнъж е спряло само на това място и историята на света започва отначало с тази единствена и най-важна сцена. Джунглата обгражда поляната като подковообразна стена, отсреща проблясват в кръв и стомана растителните саби, а в средата се разиграва буколическа оргия отпреди хиляди години или по-точно — плод на човешката фантазия.

— Ееейсие — зова я пак, ала кой би дочул моя зов, колкото и да се напрягам, сред тропота на ливадата.

— Внимавай! — чувам глухия, но много близък вик на Ейсие, като че ли стои непосредствено зад мен, до мен, край мен, в мен. Оглеждам се, зарадван от откритието си и ужасен от нейния вик. Едновременно две противоположни чувства. Озъртам се, никого не виждам.

— Внимавай — повтаря тя, сякаш иска да ме грабне за ръката и да ми попречи да направя желаната крачка напред — така както само

тя умее да говори. — Внимавай, това е той, един от тях, недей пред него, не, не, не сега. Не искам, не искам.

— Ейсие — викам.

Чувам чудесно всеки шепот, всяко прошумоляване. Все едно че ушите ми са се изключили от звуците на поляната и джунглата. Превключили са на гласа на Ейсие. Но ето друг глас.

— Налага се — казва спокойно този мъжки глас, не съвсем непознат за мен. — Не можем да отлагаме, такъв удобен случай може да не се повтори.

— Не искам, не мога — накъсаният, отчаян шепот на Ейсие.

— По-бързо, хайде — пак друг, много нисък мъжки глас.

— Ейсие, обади ми се, Ейсие, аз съм тук, срещу растенията саби, до черната просека! — крещя. Да, крещя, обръщайки се към нейния глас.

Виждам я. Най-сетне.

Всичко става по неразбираем за мен начин. Ейсие е сама на моравата, на някакви си двайсетина метра от мен и май изобщо не ме вижда, въпреки че аз неспирно я зова. Стои на поляната, обаче не улових момента, когато е излязла, когато се е появила там.

Лазерният лъчemet в ръцете ѝ блясва. Остра червена светлина — всичко почервенява — и кентаврите, цвилейки като животни, мигновено се разпръсват, изчезват в гъсталака на джунглата. Мога да се закълна, че никога не ги е имало. Не ги е имало ли? Насред равната, сякаш окосена зеленина на моравата лежи една от самките. Изпод пълната женска гръд бликва фонтан кръв.

Стоя и викам Ейсие. Не мога да помръдна.

Ейсие вече я няма. Това ми действа като удар с бич. Вместо да изтичам към падналата кървяща самка, аз побягвам към храстите, до които, кълна се, само преди част от секундата стоеше моята Ейсие. Още виждам фигурата ѝ. Бягам край шпалира на огромните дървета, напразно. Как успя така бързо да се скрие от мен? Защо го стори? И защо избяга? Халюцинации?

Зова, крещя. И пак ми се струва, че наблизо, зад мен, със сигурност зад мен, а може би и в мен пак чувам гласа ѝ. Да, чувам гласа ѝ, макар да не я виждам. Като че ли вече потъвам в своята болест, в това свое непоносимо отрицание на тялото, в тази безнадеждна загуба на действителността.

— Разбирате ли вече? — пита Ейсие. Не говори на мен.

— Не, не съвсем — отговаря мъжът с niskия глас. — Как така още не?

— Ще ти обясня, но ти пак няма да разбереш Гледай и ще се убедиш Тя посинява, схваща се, след малко ще стане твърда като камък. А после ще се разпадне, ще се скапе под това слънце, ще се разложи от бактериите — чувам другия.

— Ето, това е смъртта — казва Ейсие с треперещ глас. — Така става и с хората. Падат и никога повече не стават. Умират завинаги.

— Падат и не стават ли? Опитай с него, опитай де. Хайде!

Чувам вика й. Гласовете заглъхват. — Ейсие, какво правиш? Къде си? — крещя, тичам и губя сити в жегата. Крещя и я търся, крещя и я търся и не знам кога падам и кога пак чувам нейния глас. Без съмнение говори на мен.

— Идваш в съзнание. Нищо, нищо, малък припадък. Не знам дали очите ми са отворени или затворени, дали имам или нямам тяло, нищо не чувам, нищо не виждам. Чувам само нея. Не мога да си представя чертите й, не мога да си представя нито истинската Ейсие, нито каквото и да било. Загубил съм въображението си, разбирам, че имам пристъп и че ме спасява близкият глас на Ейсие. Нищо повече.

Чувам я да казва: — Джото избяга. Избяга и изчезна.

Това са първите думи, които достигат до съзнанието ми. Ейсие не говори нищо за нас двамата. Съобщава ми просто най-важната новина, като вижда, че си възвръщам сетивата след острия пристъп — може би най-острия досега.

Лека-полека започвам да забелязвам всичко наоколо, да чувствавам своята телесност, да откривам себе си в своята материалност. За мен не съществува живот без нея. Дали Ейсие разбира напълно това?

Лежа в хамака, а тя ми дава сок от плодове, растящи тук. Такива няма никъде другаде. Открихме ги по ниските клони, досами земята, скрити сред тревата в джунглата. Проверихме стават ли за ядене, дали не са отровни. Вкусът им, без да прилича на този на лимоните, портокалите и грейпфрутите, е различен и от смокините, и от кокосовите орехи, макар че по нещо прилича мъничко на всички. Когато ги захапеш и задъвчеш, те се разтапят апетитно в устата. Непознат вкус, киселичък и сладък едновременно, приятен и утоляващ жаждата.

Гледам плоските черти на Ейсие толкова близки, сякаш са моите собствени. Още не си давам сметка колко важно е нейното съобщение. Само възкликвам:

— Ейсие, пак те виждам!

Чудесно помня, че по време на пристъпа на безтелесност, както наричам моите болестни състояния, непрекъснато разговарях с нея. По-точно вслушвах се в мекия тембър на нейния сякаш гаснещ глас, единственото нещо, носещо ми облекчение в тази обезсилваща липса на материалност, в която затъвах постепенно, все повече и повече, в която пропадах, ужасен и обезумял от прекъсването на контакта със света.

Изобщо не споменавах за експедицията, за безнадеждното ни положение. Наистина защо не чух от Ейсие и думичка за онова, което се случи на поляната сред джунглата?

Още веднъж преживявам сцената с кентаврите. Потресен съм. Тази сцена е завладяла изцяло въображението ми. Виждам я толкова ясно, като че ли се разиграва пред очите ми в момента.

Танцуват в ритъма, отмерван от копитата на внушителните кентаври. В светлината на двете слънца те без свян се съвкупяват с гърдестите самки. Великолепна е красотата на тези неземни същества. Техните закръглени женски форми, широките бедра, дългите деликатни пръсти. Белотата на кожата върху острата черна козина на самците.

Конска козина, конски копита. Ритъм. Очарован съм от тази сцена на получовешки, полуживотински ухажвания. Оглушен съм от ритмичния тропот, от който трепери ливадата. И тогава съзирам Ейсие.

Червена светкавица от лъчемета. Светкавично изчезване на кентаврите. След глъчта — мъртвило. Тишина и сред нея това тяло, наполовина женско, наполовина животинско. Лежи по гръб, потънало в зеленината на моравата. Разголено, с две разперени човешки ръце и сгърчени в страдание крака. Изпод гърдата — струйка кръв. Неразбираемо, болезнено насилие.

— Ейсие, защо направи това там, в джунглата? Защо я уби?

— За какво говориш? Аз да съм убивала? Изненадана и учудена. Вече започвам и на себе си да не вярвам.

— Сигурен съм — настоявам толкова по-упорито, колкото по-малко си вярвам.

— Горкичкият, от болестта ти се привижда.

Гали ме по лицето. Кому биха могли да причинят зло тези копринено меки ръце?

— Лъжеш! — викам.

— Как можеш? — прекъсва тя ласките си. Веднага изпадам в плен на самотата. Бързо грабвам ръката ѝ и я слагам на лицето си. Премествам я на шията, на гърдите си. Послушна е, но пасивна.

— Нали видях, със собствените си очи видях как излезе от джунглата.

— Не е истина. Не съм излизала. Ти имаше силен пристъп. А това, което е в нашето въображение, в болната или здравата фантазия, в сънищата и дрямката, в болестта или халюцинациите, се преживява като истинско.

— Истинско, истинско — казвам, разтърсен от нейното докосване. — Как така? Значи не си стреляла в онази самка?

Вече не крещя, а едва-едва шепна. Предпочитам лъжата пред истината. Така си казвам: предпочитам да повярвам в лъжата, отколкото да зная истината — най-горчивата истина.

Тогава тя повтаря, едва сега за втори път ми съобщава:

— Джото избяга и това е нашата действителност. Нашата истина.

Разбирам, че експедицията е останала за пореден път без командир и в съгласие с всички идиотски инструкции за подобни експедиции мой е редът да поема командването. Трябва да го поема въпреки болестта ми. Аз зная най-много и съм длъжен да изведа останалите, шепичката хора от прокълнатата земя. От света, който ненавиждам от самото начало, който ненавиждам още от мига, когато започнах да го създавам, разпалвайки жарава над мъртвата земя, за да изтръгна насила живот от нея.

Измъчват ме подозрения. Джото не понасяше Ейсие. Още си началото на експедицията се заяждаше с нея. Именно той, виждайки страшната смърт на Кардера, изостави Ейсие сред потоците лава. Той пръв намери път за бягство — за себе си и за неколцина свои най-близки приятели. Не го показа на другите. Оправдаваше се пред мен, че не е имал време да ни предупреди. Не можел, твърдеше, да рискува живота на тези, чието спасение било сигурно.

— Но не само аз бях открил планинската пътечка, по която изведох своите хора. Ейсие я знаеше не по-зле от мен и можеше да спаси другите, сигурен съм, можеше.

Така каза Джото, когато Ейсие пред всички го обвини в страхливост и липса на солидарност. Упрекът ѝ прозвуча като обвинение в предателство. Ала в джунглата — изтощени, изоставени и лишени от повечето човешки черти, обхванати от животински ужас, — ние нямахме нито време, нито желание да дирим демокрация и справедливост.

От мига, в който тя отправи упрека си, приятелите на Джото гледаха накриво не само спасеното по чудо, да, по чудо, момиче, но и мен самия. Аз съм винаги с Ейсие, при всеки случай, изискващ общи действия, помощ, добър съвет. Признавам — и ласки също. Чувствавам непреодолима нужда, необходимост да бъдем заедно,

откакто притиснах безчувственото ѝ тяло, докоснах нейната жива кожа при паническото бягство от малкия ад.

Пак Джото беше по-късно този, който обвини Ейсие, че разрушавала енергетичните кубчета. Смятам, че въпреки всичко той каза истината, че той знаеше за нея повече от мен, влюбения до уши, комуто не е нужно да знае повече, отколкото е необходимо, за да обича. Защото не мога да отрека: истината за това момиче би могла да бъде съвсем различна от моите мисли и преценки за него. Просто се страхувам да погледна Ейсие в друга светлина. Чудя се дали това е любов или просто страх да не загубя единственото си близко същество. Любов или зависимост, сляпа и хипнотична, от другия човек, който беше моя връзка с материалния свят при все по-честите пристъпи на болестта? Значи ми трябва лъжа, парадокс, пародия на истината и действителността, за да мога да усещам действителността. Отвратителен парадокс.

Ейсие стреля в самката на зелената морава и разговаря с някой непознат, с някакви двама мъже за смъртта, която те не разбират или не искат да разберат. Или още по-лошо — за моята смърт, която тя не иска да причини. И убива самката на кентаврите. Спаси ли ме? На каква цена? Само след миг и Ейсие, и гласовете на онези мъже ги нямаше. Нямаше нищо освен моето непрестанно мислене, мислене без сетива, водещо до безумие. Останах сам в борбата с болестта, загубих връзка с действителността, с истината. И с лъжата. В такива мигове не виждам и не чувам. Разпадам се. И пак Ейсие.

Издърпва ме от тази бездна, в която съзнанието ми все още тлее отчаяно и немощно. Нервно съобщава, че Джото вече го няма. Избягал ли е? Не му ли е помогнала тя? За нея е изгодно да се отърве от него, неудобния обвинител, а може би и свидетел на необясними или по-скоро — необяснени постъпки.

— Не ме милвай — отблъсвам ръката ѝ. — Все още те подозирам.

— За какво?

— За онези изстрели там, в джунглата. И за това, че си се отървала от Джото. Подозирам те.

— Ще извикам неговите приятелчета. Знаеш колко ме обичат те. Нека ти кажат как е било наистина. Какво става с теб? Още ли смесваш действителността с виденията на болестта?

— А теб не те ли преследват прескачания от действителността в безтелесността, в изчезването на материята?

Мълчи. Гледа ме. На лицето ѝ е изписан израз на всеобхващаща нежност.

— Може би си права — казвам хладно, насилвам се да говоря хладно. — Наистина смесвам истината и халюцинациите. Но я ми кажи защо ти от първия миг, от момента, когато те спасих и дойде в съзнание, не ни помагаш, деликатно казано, да се измъкнем. Не помагаш.

— Измъкването оттук е чиста фикция. Дори ако Джото стигне до граничната пукнатина или чак до реката, никога няма да я премине. Как може да не се вярва на толкова много уреди? Знаеш техните неизменни показания: границата между този нов и стария, нашия някогашен свят, не може да се премине. Все едно че изобщо я няма. Разбери за какво става дума. Нека Джото и другите се опитват да преминат тази граница, нека изпаднат в безнадеждни ситуации, нека изчезнат, където им видят, очите, а нас да оставят на мира. За миг, за част от секундата, когато ще бъдем най-сетне насаме и наистина заедно.

Тези приказчици са ми познати. Ала откъде ги знам, дали съм ги предчувствувал, или винаги са си били в мен? Важното е, че не я слушам внимателно.

Опитвам се да стана.

Не само пристъпите на болестта ме водят към безумието. До лудост могат да те докарат и проклетите, все по-досадни и все по-нагли песни на човекомаймуните. Май започвам да ги разбирам. От тях ли черпя информация за това, което става и което трябва да стане тук? Балади за бъдещето, прогнози за нашите съдби. Колкото повече приближаваме пукнатината и голямата гранична река, толкова по-силно звучат песните им — проточени, прилични на вопли.

Ставам. Завива ми се свят, едва се държа на краката си. Жегата е нечовешка. Три крачки до изхода. Отварям вратата. Пред нея — сборище. Измършавели, потни, подивели отломки от експедицията. Слабо познавам тези хора, както слабо познавах и Джото. Нямаат ми голямо доверие.

— Не искаме да ни ръководиш ти.

Изрича го най-високият — механик и бионик, като поклаща прошарената си рижа брада.

— Не те познаваме добре. Джото нямаше особено добро мнение за теб. Решихме, че трябва да се подчиняваш на мен. Приятел, ние искаме да се махнем оттук възможно най-бързо. А ти и тя ни пречите. Така казваше той — пречите.

— Дошли сте при мен въоръжени, искате да се биете с мен. Защо? В какво искаш да бъдеш предводител, в това, което всички отдавна правим — в измъкването от тая гнусна, жежка дупка на свобода. Това ли са и твоите амбиции, бионико?

— Не искаме ти да ни ръководиш — знае си той своето. В яда си клати своята заострена, брадата главичка. Побелял е тук, за няколко седмици. Когато дойдохме, беше червенокос.

Избутвам бионика и се приближавам до въоръжените мъже. Те отклоняват поглед. Прехвърлят лъчететите от ръка в ръка.

— Наистина ли не сте съгласни да ръководя експедицията? А за него сте съгласни?

— Ти си прекалено млад — казва бионикът, — нямаш жизнен опит.

— Известно ви е, че съм ръководил две експедиции в анамарската джунгла, а тя е още по-страшна и от нашата, че Кардера и Джото, макар и да не ме обичаха, се съветваха с мен по всички въпроси. Искам да ви изведа на свобода. На свобода, разбирате ли?

— Ти си болен — викна вторият механик, — болен си и баста! Стига дрънканици! Хайде при роботите, да разчистваме пътя и да местим границата на лагера. Енергията свършва. Не си струва да губим време в пазарлъци. Оставете го да си живее — махна той с ръка към мен. — Болен е.

Бионикът се изплю в краката ми.

— Чакай — спрях го, като го сграбчих за рамото, което той тутакси издърпа. — Нали Джото ви измами, избяга.

— Истина е — отвърна той, гледайки ме право в лицето. — Истина е. Дори ще ти кажа нещо повече. Той измами преди всичко мен. Аз исках да бягаме заедно. Той ремонтира скришом от мен последния въздушен скачач. Открих го, когато се качваше в тази скачаща машинка и с тресящи се от вълнение лапи закопчаваше защитните колани. Скочих, покатерих се, знаеш какви високи,

кенгурски крачища има това механично добиче. Бяха вече сгънати, готови за старт. Напрегнати до последна възможност. Явно много голям е трябвало да бъде този първи, стартов скок. С един поглед прецених положението. Увесих се на кабината.

Първо се опита да ме избута с дългия ключ от комплекта инструменти. Посегнах към лъчемета си. Но той ме перна през пръстите. Извика: „Само да мръднеш, ще те убия, ще те утрепя!“ Двигателите завиха на високи обороти, а после засвистяха, както си му е редно. Ако нямаш слушалки, този звук яко поразява. Знаеш впрочем. И него го стегна шапката: не беше успял да си сложи защитния шлем. Търсеше го с едната ръка край себе си, а с другата притискаше до гърдите си насочения към мен лъчемет. И другите се бяха приближили. Вече ги виждах на малката полянка, замъглена, лепкава от гмежта на мухите. Той използва атаката на насекомите. Само с един-единствен скок изчезна. Избяга ми. Ясно беше, че за двама ни нямаше да има нито място, нито храна.

— Защо ми говориш всичко това? Защо ми разправяш за неговата и своята подлост?

— За да знаеш, че вече е дошъл краят на всяко предводителство, че ние сме една побъркана сбирщина нещастници, борещи се кой пръв ще дотича до финала. Ти би ни пречил в този бяг, в който само единици имат шанс за спасение. Разбираш ли? Ще бягаме оттук, мамейки се взаимно. Ще бягаме поотделно или по двама. За всички ни няма да стигнат нито силите, нито енергията, нито храната. С какво ще ловуваш, когато изгасне лъчението в твоя лъчемет? С какво, кажи де?

— Защо ми говориш това, негоднико?

— Все още ли не разбираш? Предлагам ти съюз. Ти си болен, имаш нужда от мен, силния, а аз пък се нуждаю от твоите знания. Просто и ясно.

— Чупка! — викам.

Ейсие стой до мен с лъчемет в ръка. Бионикът Свен се озъбва към нея над рижо-бялата си брада и разтърсва лъчемета.

— Имаш късмет, хърбо, че не ти светих маслото.

Опитвам се да изтръгна лъчемета от ръката на Ейсие. Но тя не го пуска. По-силна е, отколкото си мислех, или аз съм по-слаб, все по-слаб. От небето струи зной. Ейсие е вече в ъгъла на нашата барака, тук е значително по-хладно — климатичната инсталация, остатъци от

климатичната инсталация. Обляга се на дебелата рогозка на стената. Не казва нищо. Оставила е лъчемета на масичката. Идва до мен със ситни стъпки. Аз съм потънал в пот. Задъхан. Подозренията изчезват, сякаш никога не ги е имало. Вярвам ѝ — повече, отколкото на самия себе си.

Обаче после, когато, легнала до мен, тя се обръща деликатно с гръб, съмненията пак ме обхващат. Не относно бягството на Джото, а отново за сцената на моравата.

Пак се връщам към нея. Никога няма да я изтрия от паметта си. Преследва ме картината, пренесена в този жарък пуцинак сякаш направо от митологията, от далечното измислено минало, изучавано през куп за грош някога в училище.

Митологична картина, замазана от червения изстрел на Ейсие. Милвам нежно кожата ѝ, която никога не се изпотява. Ейсие доверчиво се е сгушила в мен. Вслушвам се в крясъците на джунглата, поутихващи сега, когато залязва естественото слънце. Блаженство? Още по-силно се упреквам за нарастващата си подозрителност. Болестта ми, за която всички вече знаят, убедих се в това, се състои в рязка или постепенна загуба на контакт с материята, със собственото ми тяло и с това, което е около него, с това, което е единственият ми свят, светът на всеки човек. Отчаяно се съпротивлявам пред загубата на кожа. Кожата затваря всички мои вътрешни усещания и ме излага на въздействието на всички идващи отвън възприятия. Какъв великолепен приемник, каква защита, какво чудо на материалното съществуване.

Кожата.

Загубата на кожата, изчезването на контакта е материята обаче не изключва напълно слуха, а преди всичко — не изключва мозъка.

Тогава органът, който управлява вътрешния ми живот, ускорява дейността си, прави по-интензивни моя страх, моето безумие и моята съпротива. Губейки кожата си, чувах — както сега чувам — всички звуци на джунглата, можех по-точно, отколкото в нормалното си състояние, да определя колко човекомаймуни пеят едновременно, както и колко са самците и самките в тяхната група. Различавам най-точно, отделям по някакъв начин крясъците на маймуните, на папагалите, птичето цвърчене и чуруликане, шума от крилата на неоптерите. Въпреки че пропадам в нематериалната пропаст, въпреки че съм лишен от зрение, осезание и обоняние, въпреки че постепенно

губя слуха си (и него!), по време на пристъпите различавам всеки щрих от живота край мен, без да виждам и да чувствавам нещо, без да съм в състояние да проверя нещо.

В болестта си напразно търся ръцете на Ейсие, макар момичето да ме уверява:

— Но, любими, аз държа ръката ти, притискам своята до сърцето ти.

По време на пристъпите зная за себе си всичко, независимо от обърканото време, защото миналото, настоящето и бъдещето образуват тогава един голям конгломерат, в който се загубва значението на това, което е било, е и ще бъде. Зная всичко за себе си и другите. Мисля за тях и мисля за себе си като за нещо изключително далечно, все почуждо. Зная, че някъде съществува нормалното състояние, на което държа: бих искал да виждам, да чувам и да докосвам, но в същото време не ми е ясно как да съгласувам тези противоречиви впечатления. Светът на кожата загубва смисъла си.

Добре помня как Ейсие уби онази самка и макар да отрича, макар да се оправдава с моята болест, убеден съм, че я уби наистина.

— Ейсие, защо направи това? — питам. Искам да я събудя.

Аз съм този, който се събужда. Ейсие пак не е до мен. Знаят като че ли попарва гъстата зеленина зад прозорците и въпреки климатичната инсталация бавно разтапя и бунгалата. Гледам навън. Гледам през прозореца навън. Ейсие пак я няма. Аз съм сам в лагера, тук вече няма никого.

Пак избяга. Сигурно е бърза стъпка на сърна е побягнала към екзорцизмите на кентаврите и двамата невидими убийци. Спя с нея тук от много дни, ала едва сега подозренията ме накараха да я проследя и да открия неща, в които трудно мога да повярвам.

Страх ме е да не изпадна в следващия, по-тежък от досегашните пристъпи на болестта. Болестта и Ейсие. Ейсие и болестта — така свързани една с друга, винаги присъстващи заедно.

Всички колеги вероятно работят, пришпорвани от желанието да се измъкнат оттук на всяка цена. Само аз, до полуда увлечен в Ейсие, пръв губя надежда за оцеляване, пръв пренебрегвам желязното задължение на всеки, който иска да избяга оттук сам или с другите — задължението да се труди, да пробива в джунглата пътя на мъчителното придвижване към Голямата река.

Хич не ме е грижа, че другите ме презират, нито че ще стана черната овца на човешкото (дали все още човешко?) стадо. Впрочем и без това съм изключен от групата. Сблъсъкът за власт и излиянията на червенокосия Свен, наглото му предложение ме отстраниха от групата.

Повече се страхувам при мисълта за нещо, което усещам, че е нечовешко. То е, че аз все по-малко искам да избягам, все повече съм склонен да приема деликатните, но недвусмислени предложения на Ейсие, че нарушавам солидарността, принципа на общността, който — както си давам сметка с непозната досега сила и яснота — е най-висша повеля на нашето време, а може би и на всички времена.

Възможно е именно благодарение на солидарността човечеството да е оцеляло от стихийните бедствия и собствените си дразги. Солидарността е свързвала в едно здравата верига на причините и следствията, историята на човека на Земята. В различните епохи е приемала различен облик. Била е закрепена дълбоко в корените и каноните на религиите, в древните философии и най-новите политически доктрини. Не винаги е имала ясно изразени форми, не винаги очертаванията ѝ са били чисти, категорични. Само в критични ситуации тя изкрystalизира в най-класическия си вид.

Нарушаването на принципа засяга всички и всеки поотделно. Удря в обществото и в единицата. Съгреших, аз съм все погрешен.

Но как изглеждат нещата в действителност? Най-напред монтирам изкуствено слънце, после го разрушавам, чувствавам вина, покаявам се, докато внезапно, скоро след това, преставам да бъда грешник. Сега пък бягам от своето малко общество в своя егоизъм. Да, телесното удоволствие, телесното наслаждение винаги са били особено важни за мен. А какво ще стане след миг, какво става вече в мен, какво мисля наистина за Ейсие?

Трескаво се приготвям да я намеря. Уплътнявам комбинезона и маската си. Знам пътя, който води към поляната на кентаврите, и незабавно ще тръгна по него. Ще се постарая да не ме види никой от колегите, нищо да не ми попречи в преследването. Нека те се мамят взаимно, нека мерят сили с дивата природа, която ни е обкръжила с толкова гъст венец, че не ни пуска оттук, нека разрушават тези белезници на праджунглата, нека се борят с животните, нека загиват или побеждават. Какво ме е грижа. Пак съм обхванат от лудост. Тя ме гони през храсталаците, заповядва ми да се навеждам, щом видя колегите, да се обливам с пот от усилие.

Заобикалям предните позиции. На екрана, сред сгъстяващото се кълбо мъгла, която ме задушава, пак виждам другарите си, които изсичат през гъстия шубрак път в тиралиера. Виждам ги как, отбягвайки кълбата насекоми, облепващи маските и очилата им, с мъка поставят на нови места тънките мачти на магнитните прегради.

Към тях напират и се блъска всичко, що е живо, често проблясват червените изстрели на лъчеметите, често туловищата на летящите гущери падат толкова тежко, та чак земята под краката трепери от сгромолясващата се грамада на летящите гиганти. Свалят ги по време на техния бърсенещ полет, когато приближават избраната жертва — както някогашните самолети в битка.

Аз също се придвижвам бавно, значително по-бавно, отколкото първия път, защото отбивам мощни атаки. Падам на колене и ми се струва, че повече няма да мога да се боря, че е по-добре да се предам, да умра. Не ми достигат сили, но копнежът пак ми влива енергия и пак отбивам поредната атака на кълбообразните маси. След всеки две-три бързи нападения активността на насекомите намалява, за да ускори после своя ритъм до минутни прекъсвания. Сетне настъпват

многочасови паузи, след които рояците от миниатюрни тела отново полепват по всяко оголено място по кожата. Светкавично се разнасят по нея, предизвиквайки шок от погнуса и сърбеж, превръщащи всяко живо същество в кълбо от смешно, но почти смъртоносно страдание.

Минавайки край колегите, забелязвам как няколко души подскочат като щури. Удрят се по бедрата и гърдите с отчаяни викове. Вероятно хищните насекоми са се добрали до тяхната голота, пробождайки едновременно тялото с хиляди жила и впръсквайки отровата си в кръвта и лимфата. Резервоарите с противоотрова проблясват. Разпръскваната под налягане течност прониква през комбинезоните и маските и убива тази гадост.

Така хората се предвижват малко по малко напред. Към кратера, значи и към Голямата река, все по-близо.

Тутакси изпитвам силни угризения на съвестта, че съм напуснал главната позиция на човешкия род. Въпреки това продължавам пътя си подир Ейсие, към пукнатината, като се ориентирам по своите ясни следи от деня, в който открих моравата с кентаврите. Тесният коридор, проправен сред гъсталака на джунглата, се очертава отчетливо. Няма начин да сгреша, да се заблудя.

Сигурен съм, че тук никой не умее да проправя такива просеки. Те са резултат от човешкия труд и свидетелство както за нашата сила и упоритост, така и за физическата ни слабост — неравни, тромаво промушващи се сред зеленината, черни коридори без слънчева светлина, по-горещи и задушни, отколкото откритите пространства, обгаряни едновременно от двете слънца — естественото и изкуственото.

Значи моята история с кентаврите е истинска, иначе коридора нямаше да го има. Следователно Ейсие ме лъже, мами, въвлича ме в някаква гадост, готви ми капан. Нося се напред смело, с нарастваща тревога и все по-силно отчаяние. Ще заловя Ейсие, ще превъзможна унизителните си чувства. Ще я принудя да признае истината. Дори да се наложи да я нараня или убия.

Спомням си мъжките гласове, които чух след изстрела на Ейсие, след падането на самката. Непознати ли? Чак сега си давам сметка, че единият, със сигурност само единият, в първия момент ми се стори познат по начина на говорене. Това усещане продължи част от секундата, защото само начинът на изразяване ми беше познат, докато

тембърът оставаше съвсем неизвестен. Затова пренебрегнах тази следа, забравих за нея веднага, поразен от случилото се и смазан от болестта, която ме сполетя неочаквано.

Вървя по собствените си следи, убеден, че това е правилният път, че всичко, което се случи тогава, преди пристъпа, наистина се разигра пред очите ми.

Колко по-спокоен бих бил, ако този коридор го нямаше, колко по-радостен въпреки безнадеждното положение. „Значи предпочиташ фикцията пред истината — упреквам се, — предпочиташ измамата пред действителността? Значи ти, който се боиш от загубата на телесността, от изчезването на контакта с материята, с единствения свят, към който принадлежиш, все повече предпочиташ фикцията пред своята единствена, любима материалност?“ Именно това е егоизмът — ставам гъвкав и еластичен според това как ми изнася.

Презирам се.

Джунглата свършва. Отсреща проблясват кърваво-сребристите растителни саби, разположени от другата страна на поляната сякаш нарочно на равни редове. Кентаврите пак танцуват със своите самки. Самоуверени, не ги е страх от никого. Както тогава, сякаш нищо не е станало. Като че ли това, което се случи, никога не е било. Митологията е все така жива.

Привеждам се, сякаш предугаждам, че съм следен, и продължавам сред гъсталака, криволичейки, макар промушването през новата просека да изчерпва и без това доста намалелите ми сили. Но този път не излизам непредпазливо на моравата, както тогава. Напредвам — крачка след крачка, старая се да не вдигам шум, което впрочем не е толкова трудно при глъчката в джунглата. Вървя бавно, успоредно на поляната. Претърсвам края ѝ, храсталаците наоколо. Нали при незабравимата сцена със самката Ейсие се укриваше наблизо и тук някъде, вероятно лагеруват нейните приятели, чиито гласове чух непосредствено след изстрела.

Придвижвам се ту изправен, ту на четири крака, спирам, оглеждам се. На това място пейзажът е чист, мъглата е рядка, сякаш някой я е изсмукал. В главата ми се върти мисълта: „Дали това не е сборният пункт за Ейсие и нейните тайнствени гласове?“ Защото не видях никакви хора. Не, всичко това са фантазии, врели-некипели.

В този миг Ейсие вероятно се намира другаде. Може би близо до колегите, преместващи границата на нашия лагер. Там е — сама или с някои колеги, нейни близки. Не познавам добре всички членове на експедицията така добре, че да ги позная по гласа или начина на говорене. Не е задължително случката с убийството на самката да бъде звено от разиграващите се събития, чиято, нишка търся аз.

И все пак някаква сила ме дърпа към тази поляна, разтърсвана от ритъм и тропот на копита. Магнетична сила. Непрестанно ми се струва, че Ейсие ме зове, че има нужда от помощ, изпаднала е в някаква непредвидена ситуация. Вплетена в афера, с която не иска да има нищо общо. Нали тя може да е под нечие влияние или натиск, може да е принуждавана да ни попречи да стигнем до пукнатината, но както винаги пак се опитвам да я защитавам от собствените си подозрения.

Не разбирам само кой би искал да причини смъртта ни в този пуцинак. Какви цели и амбиции биха могли да го ръководят? В този район, който сам по себе си е огнена, безмилостна смърт, мисълта за смъртна опасна човешка интрига ми се струва анахронична, смешна, направо невъзможна.

А може би не всички, които ние смятахме за загинали, са се изпържили в потоците лава?

Кой знае дали някои не са оживели, както се спасихме и ние. Тъкмо те може би си имат съображения. Ами ако са направили открития, които не искат да делят с другите? Ами ако са се свързали с чудовищата, чудовища дори разумни, които едва ли липсват в този богат живот наоколо? Блъскам си главата кой би могъл наистина да желае гибелта на жалките останки от експедицията, дето вече нямат намерение да откриват, да изясняват, да изследват каквото и да било.

Шепичка хорица, вече не и хора, желаещи само да избягат, нищо повече. Смешно предположение, нали?

Но може и да е така. Причините за избухването на всички войни също ни се струват смешни, когато ги разглеждаме от дистанцията на времето. Нито една война не би трябвало да избухне. А те са си избухвали и историята старателно ги е отбелязвала.

„Ейсие — мисля си с горчивина — вероятно принадлежи към фракция, настроена враждебно към експедицията. Все едно какви са

мотивите на тази враждебност. Принудена е да играе наивно своята двулика роля.“

При тези мисли изпадам в отчаяние. Чувствувам се измамен, предаден и — като връх на всичко — захвърлен в лапите на болестта. Отсега нататък някаква необяснима пропаст ще ме дели от моята Ейсие — спасена от вулканичния ад, прегръщана, нежна, измъкваща ме от болестта; от Ейсие — хладната амазонка с лъчемет, прицелен в сърцето на странното същество — полужена-полуживотно. Какво друго обяснение за думите на придружаващите я мъже? Несъмнено те искаха да ме премахнат.

Пак те.

— Затаявам дъх.

Сигурен съм, че се приближавам до някого, който не пее провлачено на човекомаймунски, а говори на истински, човешки език.

Чувам думи, откъслечи от по-дълго изречение, чийто смисъл не улавям. „Бързанае? забранено? е? наблизо? приближава.“ Това „наближава“ може да се отнася и за мен. Ако изобщо някой говори. Защото, когато отмествам последните възли от растения, търсейки говорещия, не виждам никого.

Зеленина — тъмна, плътна, непроницаема. Изглежда черна от контраста със слънчевата поляна наред джунглата. Дива, бълваща дим и изпарения, смърдяща на газове, каквито никога преди не съм помирисвал. Стоя в подножието на хълмче с набучени един до друг гладки стволове. Короните на дърветата се виждат само ако вирнеш глава нагоре. За да се добереш до стеблото, трябва да изсечеш сума ти ниски храсти и десетки лиани, които пречат да го достигнеш. Мятам се от храст до храст, сека настървено, режа на парчета и разкъсвам лиани, избивам рояците насекоми, които се тикат в лицето ми. Нищо, няма нищо.

И изведнъж:

— Ейсие, забранявам ти да отлагаш повече, това е риск, най-големият риск.

Съвсем до мен звучи този глас с толкова познат начин на говорене. Струва ми се, че вече се досещам кой говори така. Гласът е толкова наблизо, че се отрива о мен, гърми над ухото ми. Обаче до мен не стои никой, никой не минава наоколо.

Ейсие:

— Ти самият рискуваш повече. Бягаш. Не бягай! Изтръпвам от страх. Тези, които говорят за риска, със сигурност са до мен. Плаши ме това, че точно сега, когато почти съм се добрал до ядрото на тайната, сега, когато стоя сам в храстите, сред които никой няма да ме забележи, ще ме връхлети пристъп. Не виждам тези хора, а ги чувам. Те са много, много близо до мен или пък съм жертва на самоизмама. Възможно е да са по-далече, а ехото да достига до мен през изсечения коридор.

— Ейсие — викам. — Ейсие!

Без да мисля за последствията, започвам, както и онзи път, открито, хаотично и трескаво преследване. Въобразявам си, че гоня Ейсие и нейния другар. В нищо не съм сигурен, оставам без сили и сетива. С последно напъване на волята си решавам да изтичам на поляната.

Отчаяно крещя — трагична фигура, която буди страх у танцуващите кентаври. В миг, също както тогава, поляната опустява. Достойна и мъртва със своя сиво-зеленикав, изпепелен от слънцето цвят. Тишина.

И пак както тогава едно безжизнено тяло с разперени ръце и сгърчени крака рухва в края на моравата. Под огромен като лапа на допотопно животно корен.

С омекнали крака се насочвам натам. Стъпвам тромаво, залитам, но виждам. Сетивата ми още действуват, все още гледам и виждам.

Ейсие — в несвяст.

Прилепвам ухо до студеното тяло, опитвам се сред грохота на джунглата да уловя ударите на сърцето й.

Ейсие е мъртва. Знаех го отпреди, чувствувах, предчувствувах го. Сигурен бях, че е имала нужда от помощ, че ме е зовяла.

— Ейсие — викам, разтърсвайки я. — Ейсие, съвземи се.

Мъча се да влея насила в стиснатите устни няколко капки от живителното средство, което всеки от нас винаги носи със себе си. Разтривам студеното тяло, разтривам, разтривам. Колко дълго трае това, кой отмерва това време, което ми се струва цяла вечност, време без никаква надежда?

Тихо е, сякаш цялата джунгла е измряла или може би в този миг аз преставам да чувам. Най-сетне.

Гласът на Ейсие:

— Нищо не е станало. Нищо ми няма, любими.

Виждам поляната с най-големи подробности, виждам джунглата, усещам диханието ѝ, вонящо на живот и гниене, само не чувам никакви, абсолютно никакви звуци. Единствено гласът на Ейсие достига до мен. Изпълнен е с радост и утеха. Говори как ме докосва, как ме прегръща, как ме обича.

А в същото време аз разтърсвам мъртвото ѝ тяло.

ВТОРА ЧАСТ В КЛОПКАТА

Днес върху мен рухна голямо дърво.

Няма наименование, обаче със сигурност принадлежи към гигантите от флората на този свят. Флората на двата свята — както на моя стария, така и на този проклетия, новия. В последния миг успях да отскоча, предупреден от трясъка на разцепващия се ствол.

Сякаш избухна бомба. Попаднах само под страничните, най-крайните клонки. Клонки, дребна работа — с дебелината на човешко бедро. Дълго не можех да се измъкна. А когато най-сетне освободих тялото си от притискащата го тежест, трябваше да се измъкна с ровене и от купчината корени, пръст и треволяци. При падането си великанът ги беше изтръгнал, натрошил и смесил.

Бедрото ми е здравата разкъсано, едва спрях кръвотечението от артерията. Вървя с мъка. Но се чувствавам силен въпреки самотата. Същата самота, както на кораба робот, както в търбуха на онзи автоматизиран, космически кит, от който контролирах монтажа на слънцето, монтажа на жаравата за съживяване на земната кора.

Всъщност тук съм по-самотен, отколкото в онзи доброволен затвор. В космоса се налагаше от време на време да се свържа с базата. Наистина контактувахме предимно със сигнали; никога не чувах човешки говор, най-много — което минаваше за акт на благосклонност — стържещия звук на роботите вместо мъртвите надписи. Обаче ако там, в кита, бях пострадал, ако ми се беше случило нещо, вероятно би се появил друг човек, за да лекува мен, затворника.

Тук, в дивата праджунгла, конструирана за фантастичния експеримент с енергията на изкуственото слънце и отпадъците на цивилизацията, не достига и най-слаб отзвук от истинския, от моя земен свят, който съвсем не е далеч оттук. Неколкостотин, може би хиляда километра.

Енергетичните устройства са изчерпани докрай. За телепредаване и телеприемане не може и да се говори. Впрочем изхвърлих безполезните кутийки. Не разполагам също с транспортно средство или някакво по-тежко оръжие. Имам само малък лъчев

пистолет, чийто енергетичен индикатор, разположен на дулото, всеки ден сигнализира за по-слабо зареждане и по-малък обсег.

Затова пък се научих да си служа майсторски с мачетето, брадвата и чука. Те са основните инструменти и оръжия, които ми позволяват да остана жив. Въпреки непрестанните ми усилия да се измъкна от праджунглата констатирам с удивление, че постоянно заобикалям димящата пукнатина. От ридовете сред гъсталака забелязвам понякога блясъка на Голямата река. Нямам представа как бих могъл да премина до другия бряг през нейното широко, буйно течение.

От първия разузнавателен полет над тази земя, тогава обсебена от изгарящите вулкани, чудесно помня разлятото, лъскаво туловище, покрито с кафяви бръчки. Във високите речни вълни се вливаха потоци лава, сгромоясваха се планини и хълмове, рухваха внушителни гори. Водата поглъщаше всичко, пълноводна, бурна, устремена към океана, сякаш копнееща да се освободи възможно най-бързо от досадното бреме.

Сега блясъкът ѝ е вече син. Земята се втвърдява, кратерите се запушват, лавата престава да тече, мъглите са по-редки. Затова пък животните са в изобилие — всевъзможни рояци и стада.

Намирам бясно напред, за да стигна до реката. Да застана най-сетне над нейния стръмен бряг.

Интересно дали ще се случи да изляза на скала, остро снижаваща се към течението, или ще се наложи най-напред да премина зоната на мочурливите, просторни и опасни блата, които от високото изглеждат като вулканична лава. Знам обаче със сигурност, че се намирам в район, достатъчно отдалечен от все още действащите вулкани, и че техните изригвания не могат да ми навредят.

Инцидентът с дървото ми се стори подозрителен. Като куцах и влачех ранения си крак, обиколих огромния пън и точно на мястото, където се бе пречупил, под краката, видях здрава, месеста и гладка дървесна тъкан. Приличаше на прясно отрязано или по-скоро — поотрязана донякъде с трион или лъчево острие. Това би могло да бъде продължение на действията на невидимите същества, които ми отнеха Ейсие и унищожиха останалите членове на експедицията. Ейсие търпеливо ми разясняваше колко възвишени са техните мотиви. По дяволите възвишените мотиви! Изобщо не си спомням как тогава, след

като я открих бездиханна на кентавърската поляна, съм успял да стигна с безжизненото ѝ тяло в обсега на магнитните мачти на лагера.

Помня само как колегите ме заобиколиха, как напиреха към мен, ругаеха и ме заплашваха. Тогава иззад сбитата група дангалаци излезе Кардера.

Да, Кардера.

А нали бях видял със собствените си очи как го разтапяше лавата в малкия ад в който попаднахме и от който се спасиха само няколко души от експедицията — в началото, още в самото начало. Непосредствено след приземяването.

Мъчех се да съживя Ейсие, така че просто не обърнах внимание на Кардера.

Той заговори към напирещата тълпа:

— Разотивайте се, хайде, махайте се, не я е убил той! Тогава разбрах откъде ми беше познат единият от мъжките гласове, които с повелителен тон придружаваха момичето в сцената с кентаврите. Отново се нахвърлих върху него, ръмжейки като звяр през стиснатите си зъби.

Той ме отблъсна изненадващо лесно, въпреки че беше нисък и дебел.

Не помагаха препаратите, с които часове, дълги като векове часове, се опитвах да вдъхна живот на моята все по-безчувствена Ейсие. Не помагаха разтривките и изкуственото дишане, при които използвах и няколко хитроумни апарата, включени въпреки протестите на другите, че съм щял да изразходвам остатъците от енергия. Отчаянието ми се засилваше от умопомрачението и безразсъдството, разбирах, че тя наистина е мъртва, ала в същото време в ушите ми звучеше като най-възхитителен рефрен:

— Аз съм жива, любими, с теб съм. Наистина нищо лошо не се е случило с мен.

— Остави я, позволи ѝ да остане така, както си лежи — каза Кардера с тона, който толкова мразя.

— Вие сте я убили!

Крещях, нахвърлях се върху него. Със сила ме разделиха от тялото ѝ. Завързаха ме и ме хвърлиха в друго бунгало, в противоположния край на лагера. Свестих се, когато рижият Свен с преждевременно побелялата брада се надвеси над мен.

— Ейсие? — попитах.

— Непрекъснато някой дежури до тялото ѝ, до нея — поправи се той. — Но не за нея дойдох, не за нея. Искам да ти кажа, че открихме следи от предишната експедиция, може би от предишните експедиции. Една или две, не знам. Имаме нужда от теб. Ти разбираш от тия работи.

— Кардера ли те изпраца?

— Никой не ме изпраца. Дойдох, защото знам, че си специалист.

— Нека някой непрекъснато бди над тялото ѝ. Веднага тръгвам с вас. Да видим какво има там.

Думите едва-едва излизаха от устата ми. Бях съвсем оклюмал, като че ли вече не бях същият човек.

— Нека някой бди — тресеше ме, въпреки че беше задушно като никога.

Доближих ръце до ушите си. Притиснах ги, за да не чувам нейния глас, за да остане само една-единствена истина, най-страшната от всички истини. Но една-единствена истина няма никога, няма никъде.

Пред мен е оголена част от праджунглата, пуста поляна, обгорена до самия мозък на тази земя. Нищо не расте по тъмните ѝ, напукани буци пръст. Сред пясъка се ваят, сякаш нахвърлени при паническо бягство, мачтите на магнитната защита. В бараките, скрити зад първите храсти до поляната, храсти с чудовищни размери, намерихме купчини безразборно разхвърляни по ъглите измерителни уреди, оръжие, както и предмети за лична хигиена — самообръсначки, огледала, сапуни, тоалетна хартия. Навсякъде, освен в санитарните помещения, беше пълно с тях.

От крановете на преносимите бани-кабини не потече нито капка вода. Отварях и затварях, отварях и затварях тези кранове, като че ли очаквах да работят нормално, съгласно предназначението им. Струваше ми се, че хората, живели тук, са се отдалечили само за миг.

Излезли са от лагера по някаква важна причина и ей сега ще се върнат при нас. Постелките в спалните бяха смачкани, усукани, с ясни следи от телата, търсили сън в жегата, често без резултат. И аз така се мятам в леглото, въртя се насам-натам с часове, въпреки взетите хапчета, и чак след три маневри заспивам, за да скоча на крака подир няколко часа.

Гледах следите от потни, разгорещени тела, които като че ли са били тук преди малко, разхлаждайки се през миг — въпреки климатичната инсталация — със специални течности. Изсъхнали и празни, бутилките стърчаха на масичките до леглата.

Заедно с колегите вървах като автомат от легло на легло, отмествах постелките, кляках, надничах в тъмните ъгли и търсех укрити тела. В ушите ми без прекъсване звучеше нежният глас на Ейсие, който ме молеше да не се поддавам на паниката, да се успокоя, защото не след дълго тя със сигурност ще дойде при мен. Напълно си давах сметка за растящото в мен безумие, за раздвоението на съзнанието ми, което разделяше света на материален, действителен, обуславящ моето съществуване, и на друг един свят, в който няма кожа, нито материя, а тлее само гласът на Ейсие:

— Нищо няма, наистина нищо. Нищо не ми е станало. Не биваше да ме носиш в лагера, съвсем не биваше. Но ще се видим.

Говореше ми, молеше ме, умоляваше ме, припомняше ми моменти от близостта ни, а аз се влачех от барака в барака, от лаборатория в лаборатория. Обикалях спалните, санитарните помещения и кухни, откривайки с трепване на сърцето все още дишащи с останалата енергия компютри и климатични устройства. На всяка цена исках да открия макар и една следа от хората, живели в този лагер.

— Търсиш черната кутия на експедицията, нали? Напразни усилия — каза Кардера. Не обясняваше откъде се е взел тук. По какъв начин е оцелял, как се е свързал с моите другари.

Те се държаха така, сякаш той никога не бе отсъствувал, като че неговата смърт в лавата с температура до хиляда градуса по Целзий никога не е била.

Дразнех се от мълчанието му. Длъжен беше да обясни, макар и само с няколко думи. Свързвах мълчанието му с тайната на гласовете, които придружаваха Ейсие по време на първата ѝ проява с лъчмета в сцената с кентаврите и при втората случка на същото място. Дразнех се. Но не го питах нищо, чаках удобен момент да остана насаме с този човек. Имах да уреждам с него и стари сметки.

— Преди да те доведем тук — продължи Кардера, наблюдавайки ме внимателно, — разгледахме всеки сандък, всеки предмет в този пуст лагер. Проверихме всяка педя земя. Не открихме нито черната

кутия, нито стъпки. И последните термоиндикатори, които все още действуваха в нашите лаборатории, не откриха следи от топлина на човешки тела.

— Сигурно са напуснали лагера отдавна — всички заедно. Явно никой не е останал.

— Връщаме ли се? — попита Кардера.

Всички имахме чувството, че сме посетили гробище, в което са погребани най-близките ни хора. Въпреки горещината, въпреки нападенията на насекомите колегите забързаха към нашия лагер. Аз умишлено изостанах. Кардера вървеше наред с мен. Също умишлено.

— Колко има отгук до пукнатината? — запитах.

— Не зная точно — отговори той, като се вторачи с известно колебание или опасение към южната част на праджунглата. — Сигурно не е далече. Гледай, вижда се как дими.

Другарите ни изчезнаха в сянката на горския гъсталак. От него се носеше все по-гръмък шум. Отново зазвучаха песните на човекомаймуните — песни, които разбирам все по-добре. Погледнах към кратера. Над черната стена на плътната растителност, която изглеждаше отгук като висок, неравен гребен, забит в избелялото, почти бяло от жегата небе, се кълбяха истински облаци. Необикновен изглед. Там винаги имаше само мъгла или избеляла синева. Никога не бяхме виждали облаци, освен ако не димяха кратерите на далечните вулкани. Бялото мазило бликаше над гребена, заливаше парцаливата линия на хоризонта и се спускаше надолу.

— Да, съвсем близо е — потвърдих.

— Вероятно те са се опитвали да се измъкнат тук от тази клопка. Кардера наблегна на думата „клопка“.

— Говориш така, сякаш си сигурен, че отгук никой не може да се измъкне.

— Били са оборудвани не по-зле от нас, техниката им е била в по-добро състояние. Очевидно не са пострадали от вулканичния катаклизъм в такава степен, както ние.

Той замълча. Явно очакваше на това място да му задам въпрос. Но аз се преструвах, че не разбирам тази пауза. Нека продължи.

Нека се изприкаже.

— По-точно вулканите не са унищожили при тях нищо, те са запазили енергията си и апаратурата в най-добро състояние. А въпреки

това?

— Не слушай този негодник — изрече в ухото ми Ейсие с този свой вечно присъстващ глас, — защо слушаш глупостите му? Връщай се, връщай се при мен.

Кардера ме погледна подозрително:

— Каза ли нещо?

— Ти чу ли ме да говоря нещо? — отвърнах с въпрос.

— Разбира се, че чух. Тук ще откачим напълно, ако не успеем?

— Наистина ли и ти чу нейния глас? Стори ми се, че той ме гледа със съчувствие.

— Остави тези празни приказки — рече. — Няма и следа от ония хора, няма и следа, все едно че са се изпарили във въздуха, все едно че никога не ги е имало, а тези предмети сами са се озовали в лагера.

Огледах се назад. Зад открития, изоставен лагер на нашите предшественици се издигаше праджунглата. Идентичен черен гребен около обгорената от хората плешивина. Както навсякъде наоколо.

В тази плешивина май открих оредяла черта. Да, нещо като пътче в перчема на праджунглата. Разбрах, че и те, участниците в експедицията, от която са останали само предметите, мъртви и без значение, както всички човешки вещи, лишени от човешка цел, че и те, които са били тук и са загинали, както вероятно ще загинем и ние (разгадавах тази прокоба в песните на човекомаймуните), са се промъквали към Голямата река през просеката в джунглата. По същата просека, която ние само сме поразширили. Вървели сме по един и същи път.

Просеката се свързваше с лагера, с нашия последен лагер. Разбрах също, че предишната експедиция се е стремяла да се измъкне от дивата джунгла по най-прекия път, който са й посочили точните уреди. А ние сме придвижвали лагера си по нейния маршрут. И то също в резултат на изчисленията на оцелелите уреди.

Значи неизбежност.

Линията на най-малкото съпротивление в този малък свят, предлагащ на хората изобилие от изненадващи и все по-драстични приключения. Да не би този път да е бил предназначен за хора специално от съдбата?

Дали от съдбата?

Път-клопка?

Принудителен маршрут, привидно най-удобният, защото е най-пряк и до известна степен очертан.

— Принудиха ни да изберем този път — каза Кардера и посочи ясно очертаната чупка в гребена на джунглата. Чупката, означаваща мястото на нашето придвижване в близост до пукнатината.

— Необикновено стечение на обстоятелствата или резултат от механична игра на цифрите?

— Не го слушай тоя негодник — пак рече Ейсие. Гласът ѝ беше умоляващ: — Не го слушай. И не му вярвай. Той лъже.

Стояхме на място и се озъртахме зорко наоколо. Ейсие замълча, моето умопомрачение поугасна. Чувствувах единствено надигащата се вълна на жалост и копнеж. Без този глас се превръщах в нищожество, самотата ме смачкваше и ме притискаше към разпалената почва, превръщаше ме от човек в мравка.

— И ти ли чувствуваш, че сме изолирани и поотделно изчезваме в този капан? — питам го въпреки нежеланието си — само и само да се отърся от усещането, че съм безпомощна мравка.

— Добре го каза. Това е капан. Който се приземи тук, ще бъде принуден да върви по пътя на онези, изчезналите, по нашия път. Няма и да търси друг. Впрочем друг път няма. Сам ще се убедиш, както аз се убедих. Въпреки това се опитвам да избягам.

— И точно ти ли ме уговаряш да бягаме?

— Остави тая работа, не те уговарям, никого не уговарям. Повече нямам намерение да заповядвам — нито на теб, нито другиму. Сам ще разбереш. Погледни, вгледай се внимателно в пейзажа. Там, отсреща. Точно срещу нас.

Укриваше ли нещо от мен, преструваше ли се? Насочих поглед в указаната посока. И на това място гребенът на праджунглата се пречупваше дълбоко. Пропадале в тясно, триъгълно дефиле, каквото природата в никакъв случай не би могла да сътвори. Просто парче изрязан гъсталак от праджунглата. Само че до това място не беше стигал никой от нашата експедиция.

— Ще отида там — викнах, — може да е следа от другата експедиция. Ще видя какво представлява. Не е далеч.

— Ще загинеш — отвърна той. — Докато сме на прочистените терени, оскъдно обрасли с дървета и храсти, и преди всичко — под благодатната закрила на магнитната бариера, не сме застрашени от

нищо. Онзи участък е извън всякаква защита. Ако хората се мобилизират, ако поработим половин нощ по преместването на мачтите, след десет-петнайсет часа ще сме там. Не ходи, не ходи сам.

Чувствах, че говори това както на мен, така и на себе си, че и той гори от желание да види този път, за да разбере дали са го прорязали предшествениците ни. Кой знае, може би там ще открием и следи от лагера на втората експедиция. Възможно беше пътят да скрива тайната на предишните експедиции, както и да повлияе върху нашата по-нататъшна съдба. Чувствах, предчувствахме клопка. Струваше ни се, че осъзнаването на този факт ни дава шанс, различен от онзи при заобикалянето на гигантската яма по пътя към Голямата река.

— Ще коригираме програмата за измъкване, съставена от компютрите ни — заявих, — ще се доберем до реката по друг начин, а не като онези нещастници.

Кардера ме изгледа с характерната си иронична усмивчица, която аз толкова мразех. Враждебните чувства у мен пак се събудиха.

— Прави каквото знаеш — отговори.

Той нахлузи маската дълбоко над ушите, прикрепи я към защитния комбинезон, извади лъчмета от кобура и бързо се отдалечи. Поколебах се как да постъпя. Да тръгна подире му щеше да означава капитулация, подчиняване на неговата воля. Самотната експедиция и неизвестността беше свързана с риск, а и се отдалечавах от тялото на Ейсие. Въпреки логиката, въпреки чувствата си бавно, да, дори може би прекалено бавно, се запромъквах през обраслата с рядка, четинеста трева оголена зона към непознатата просека. Тутакси чух гласа на Ейсие:

— Върни се, веднага се връщай. Върни се, умолявам те.

Вървах бавно, но вървах — напук на този глас.

Гласът не млъкваше, продължаваше да звучи, биеше вътре в мен с ритъма на сърцето ми.

Спрях се, обърнах се, погледнах назад. И изведнъж побягнах през прорязаната в острата четина пътечка в обратната посока. Колкото може по-бързо в лагера. При мъртвата Ейсие. Споменът за нейната внезапна и неочаквана безжизненост ме ужаси. Изпълни ме детинска фобия, примитивен страх от смъртта. Гласът млъкна.

Видях Кардера. Стоеше и гледаше как също като него и аз се промъквам страхливо към закрилата на магнитните прегради. Двете слънца бяха в зенита на бялото като мляко небе. Ни помен от мъгла. Джунглата бе застинала в мълчание. Ох, по-добре да не виждам мъртвото тяло на Ейсие, да не го виждам никога повече, по-добре да бъда самотна, изгубена мравка, осъдена на съдбата си, примирена с мравешкото си провидение.

Въздухът трептеше в мараня, а аз тичах подир Кардера в долината — ту песъчлива, ту камениста. Той ме изчака. Спря се и започна като че ли да се брани от някого, който се опитваше да го улови: махаше с ръце, скачаше на една, после на друга страна, въртеше се като пумпал.

Когато изтичах до него, чух, мога да се закълна, чух втори глас на Ейсие, на моята Ейсие, който викаше на Кардера: „Кардера, върни се, Кардера, върни се. И отивай там.“

— Кардера! — изкрещях. — Какво означава това? И ти ли си болен?

— Гласът — мърмореше Кардера. — Нейният глас. Милата Ейсие.

Разтърсих го със сила, каквато не подозирах, че притежавам в тая жега.

— Какво общо имаш ти с Ейсие?

— Боря се с изчезването. Разбираш ли? Сигурно поне малко разбираш, боря се със своята безплътност. Вече бях веднъж откъм тяхната страна, не съществувах. Ти наричаш това болест.

— Но нали те има, аз те виждам.

— Аз почти не те забелязвам — все така мърмореше той. — Този глас, гласът, Ейсие, Ейсие.

А после сякаш се освободи от оплитащите го вериги. Протегна ръце и направи няколко гимнастически движения.

— Напук на този глас идвам с теб в лагера — викна.

— По-бързо, по-бързо — приканваше ме Ейсие, — същият глас, който се опитваше да задържи и него.

Но и на двамата ни се струваше, че само той чува наистина гласа на Ейсие, само той има право да го чува, че момичето отправя молбата си само към него.

Ускорихме своя бяг. Задъхвани, в несвяст, всеки очакващ изненади, новини, поразителни неща според въображението си, по свой начин. Тичахме рамо до рамо, водени от нейния глас.

В центъра на лагера, в бараката с лабораториите, енергетичната станция и най-важните уреди имаше няколко души. Като ни видяха, те изтичаха към нас и се опитаха да ни задържат. Нямам представа какво ни приказваха, не зная за какво ни питаха. Досещаха се, предполагам, че сме открили нещо ново. С мъка се освободихме от ръцете им.

И двамата едновременно нахлухме в бараката с тялото на Ейсие, побутвайки се в тесния вход.

— По-бързо, по-бързо — призоваваше нейният глас.

Тялото ѝ лежеше мъртво, посиняло, вкочанено.

В един глас завикахме, захлипахме.

Чувствавах, че приближава поредният пристъп на болестта. Погледът ми се замъгли, връзката ми със света отслабна, бях сигурен, че болестта ей сега ще ме завладее, обаче гласът замлъкна. Ейсие лежеше на голямото походно легло — неподвижна, с плосък нос, леко сбръчкан, което придаваше на лицето ѝ израз на детска веселост.

Закопнях да загубя своята кожа, та макар и само за да престана да виждам Ейсие. Но пароксизмът на болестта не идваше. „Не идва — помислих си немного смислено, — защото тя не може да ме спаси от него. Значи без нейната обичлива грижовност дори болест няма.“

„Но нали не искаше, не искаше срещу никаква цена — говоря си на глас, почти крещя, — не искаше да захвърлиш своята телесност, да се отървеш от чувствителната кожа дори заради Ейсие.“

Огромното, могъщо дърво, изпод чиито корени едва се измъкнах с кървящи ръка и бедро, още веднъж ми напомни за това.

Въпреки че съм замаян, пак оглеждам мястото, където се пречупи поваленият пред мен гигант. Отново се връща вълната на спомените и отново се изпълвам с убеждението, че катастрофата, от която по чудо се спасих, не е дело на случайността. Приписвам спасението си на своя все още буден и дори изострен инстинкт за самосъхранение, на своя жизнен опит, на навика да реагирам бързо на опасностите, придобит още в експедициите на Анамарс и навигационната служба.

Най-голям опит придобих обаче в самотните си лутания в тази джунгла, след като загубих всички хора край мен, до един. Никого си

нямам. Сам съм сред агресивната, враждебно настроена природа, изправен пред лицето на сили, чиято мощ не съм в състояние да оценя.

Аз съм единственият човек в това херметично изолирано и разширяващо се кътче от старата планета. Нито за миг не ме напускат мъката и копнежът по Ейсие.

Рухването на дървото ми дава да разбера, че все още имам някакъв шанс, вероятно нищожен, но все пак шанс да водя преговори за място до нея. Все още бих могъл да си възвърна любовта ѝ и да я задържа завинаги. Ала разбирам както всеки жив човек само телесните измервания на любовта, никога не съм приемал и за нищо на света не искам да приема нещо друго.

А може би трябваше да го приема?

В лагера не позволих веднага да погребат тялото на Ейсие — нещо, което в тукашните тропически условия бе просто наложително.

Отлагах този момент с убеждения и сила. Заключих се с десет ключа в бунгалото и се въоръжих. Показвах се на прозорците с оръжие, обявявайки с маниакална упоритост, че провеждам изследвания върху нейната кончина. Изследвания, които уж биха били полезни за всички нас. Никой не ми вярваше.

Все пак не можех да седя десетки часове, безмълвно загледан в бялото и неподвижно тяло. Положението ставаше непоносимо. Освен това трябваше да участвувам в преместването на лагера в неотдавна откритата база на предишната експедиция.

Работехме нощем, за първи път използвахме роботи, обаче не след дълго се наложи да намалим броя им с две трети, за да икономисваме остатъците от акумулираната енергия.

Парадоксално беше, че в зноя на двете слънца не разполагахме с нито един изправен преобразовател на енергия. Всички бяха извадени от строя, а ремонтът им в тукашните условия изискваше да се изгуби толкова време, че единодушно се отказахме от него.

Намалихме също само до няколко броя механизирани устройства, необходими за транспортните и изкопните работи. Впрочем още в началото на експедицията и те, както и роботите, се оказаха напълно безполезни за преправянето на пътя през праджунглата. Зависеха от централния компютър, който лавата бе унищожила, и затова не можах да се приспособят към ситуацията. Тук беше нужна човешка изобретателност, инициативност, гъвкавост. И човешка издръжливост.

Не беше за вярване как машините, изпълняващи безупречно много трудни задачи в условията на цивилизацията, отказваха да се подчиняват в първичните условия. Какво пък, ние сме по-издръжливи, много по-издръжливи от своите създания. Например атаките на насекомите вредяха повече на машините. Множествата дребни

същества се натикваха в най-тесните пролуки на прецизните системи, изключвайки ги незабавно. А човекът се бореше с насекомите — ослепял, с покрито с язви тяло, но твърд и неотстъпчив. От нас се страхуваха и човекомаймуните, летящите гущери изпитваха респект, а маймуните бягаха с писък още щом ни видеха.

Това не означаваше, че те не ни нападаха. Естествено, научиха се да го правят коварно, от укритие и изневиделица.

Почти от началото на експедицията ни се струваше, че в праджунглата има заговор на всички живи твари против нашето съществуване. От най-малкия, гнусен червей до вероятно доста интелигентните човекомаймуни — всяко животно, всяка живинка ни атакуваше настървено, непрестанно. Когато се изчерпваха силите на едната атака, щафетата поемаха следващите животински съобщества.

Този път горещината и нападенията не пречеа на нашата сговорна група да се придвижва бързо към просеката.

Да, наближихме доста лагера на предшествениците ни, мястото, което Кардера толкова много искаше да огледа и което аз самият горещо желяех да споходя дори с немалък риск.

Без съмнение пътят беше стар, обрасъл обаче с отровно воняща зелена маса. Поколебахме се дали да продължим. Заедно с Кардера предупредихме другите за възможността там да ни чака клопка. Изложихме нашата обща — сигурно за първи път, откакто се познавахме, — обща гледна точка. Останалите ни обявиха за дребни, доморасли философи.

Нали нямаше съмнение, че това е най-прекият път до пукнатината и Голямата река, а той не ни беше показан от някой чужд, от някой враг или дух, нито от провидението, а от компютрите, които все още работеха изправно именно в тази област на изчисленията. Работеха безпогрешно.

— Да не продължим, значи сами да се осъдим на смърт. Да се осъдим да прорязваме пътеки в джунглата, съвсем нови пътеки, да започнем да поваляме първо огромните дървета, растящи съвсем нагъсто едно до друго — сякаш като омагьосани великани от приказките защищават достъпа към мечтаната цел.

— Няма да ни стигнат силите за такава работа. Невъзможно е.

— Точно така, прави сте, няма да ни стигнат силите — съгласи се Кардера и продължи тихо, обръщайки се само към мен: — В това се

състои клопката — че друг път няма. Нямаме избор.

Възроптах. Упреквах, предупреждавах, заклевах и проклинах. Незабавно ми отговаряха, че никой няма да носи по-нататък мъртвата Ейсие по по-дългия път. А по този, по-прекия, може и да помогнат да мъкнем нейното тяло, въпреки че тая кретенщина трябва най-сетне да приключи. Аз все още ги баламосвах с изследванията, в които никой не вярваше. Ако не се беше намесил Кардера, трябваше да погребем Ейсие още в стария ни лагер. И двамата отлагахме този обред, и двамата не искахме да се стига до тази крайност.

— Добре, ще тръгнем по стария път — реши Кардера под натиска на преобладаващото мнозинство. Всъщност освен моя глас „против“ мнението на другите съвпаднаше.

— Само не забравяйте — добавих аз, — че в цивилизования свят не се е завърнал нито един свидетел на провала на двете експедиции. Следователно това е клопка без изход.

Приеха думите ми със смях, с гръмогласен смях. Вероятно бяха прави. Ние с Кардера защитавахме мнението си, без да сме дълбоко убедени, че е по-добре да изберем друг път, а не този, който стои вече очертан пред нас.

Когато колегите се разпръснаха, захващайки се да преместват магнитната бариера, му казах:

— Мислиш ли, че имаме някакъв шанс за спасение, ако изберем нов път? И аз се надявах, но после сам разбрах колко наивни, колко глупави, именно глупави са тези надежди. Ако неизвестна нам сила се старае да унищожи експедицията, гибелта може да ни чака както на старата, така и на новата пътека — при условие, че изобщо понапреднем.

Той ме погледна, стори ми се, че иска да поясни нещо, да признае нещо, но само каза:

— Може ти да си прав, а може да са прави и те. Исках въпреки всичко да се опитам, да се опитам да избягам.

— Ти знаеш повече от мен. Защо не ми кажеш? Защо не кажеш на тях?

— Мисля, че от моите думи няма да има полза. Никаква полза.

— Говори.

— Достъпът до Голямата река в действителност не е ограничаван от никого. Само че ние ставаме все по-мекушави — от борбата със

сляпата природа. Тя е по-хаотична, следователно — и по-сляпа, отколкото беше някогашната, истинска и естествена природа, понеже намесата на човека създаде тук ужасна неразбория, обърка различни закони, привилегии и елементи. Този хаос ще превърне всички ни в безводни и сговорчиви марионетки. Това е целта.

— Значи заплахата не идва от природата?

— Погледни! — изведнъж извика той.

В изблик на надежда нашите другари разширяваха старата пътека. Бяха включили в акцията дори няколко гъсенични колички, на които бяха натоварили струпаните мачти. Рояци наелектризирани насекоми се изсипваха върху тях безспир. Черни, сега вече не кълба, а огромни валма. Сред светкавици те облепваха защитните костюми, отразяваха се от тях, пак удряха със светкавици, повтаряха след миг своята масирана атака. Прииждаха все повече и повече.

Ние двамата бяхме още извън зоната на тази фъртуна, чийто грохот заглуши рева на джунглата.

Гледката беше зашеметяваща — гигантските облаци на насекомите, закрили двете слънца и изстрелващи светкавици, а срещу тях — съпротивляващата се с усилие, но с изключителна упоритост шепичка хора, въоръжени с лазерни тръби, от които струеше червен пламък. След малко всичко се оцвети в червено. Накрая иззад струпаните грамади, които останаха без подкрепления, се показа първото, естественото слънце, а не след дълго проблесна и запрежурия второто, моето, изкуственото.

Внезапно Кардера, който гледаше очарован битката, ми извика нещо неразбрано и хукна към центъра на временния лагер. Още веднъж извика, невъзможно беше да го разбере в гюрултията, затова, заобиколен от падащи кълба насекоми, той ми махна с ръка, без да прекъсва своя бяг, подканвайки ме да го последвам.

Зарязах количката, от която бях започнал да смъквам дългите прътове на магнитните мачти.

Лагерът бе потънал в насекомомен облак, който ни се видя още по-черен, понеже идвахме от поляната, обляна от светлината на двете слънца. Кардера се спря до бунгалото с тялото на Ейсие. Натискаше с ръка дръжката, блъскаше вратата с рамо. Искеше да я избие.

— Полудя ли? — викнах.

Дори не ме погледна, удряше с якото си рамо вратата като с таран.

— Какво търсиш там?

— Ейсие — заекна той, — Ейсие, виж, Ейсие. Отдавна не чувах нейния глас. Изведнъж осъзнах тази липса, това прекъсване на моята лудост.

Отблъснах го гневно и преди да успее пак да скочи към вратата, извадих ключа. Кардера си отдъхна, не отделяше поглед от всяко мое движение, следеше как отключвам. Надникна през рамото ми в черното като катран помещение. И тук бъкаше от насекоми. Измираха, изтребвани от нашите хора. Все още се кълбяха, проблясваха слабо от време на време, но все повече от тях падаха на земята, овъглени и мъртви. Изчезваха — разпръснати, изгорени, сякаш никога не са заплашвали някого. Под краката ни приличаха на обикновен прах.

Вътре не се виждаше нищо. И двамата машинално посегнахме към ключа, за да запалим лампата. Но ток нямаше. Цялата енергия беше пренесена на предния фронт. Облепени с лепкавата киша на насекомите, ние се втурнахме в тъмнината на бунгалото. Опипвахме като слепци пространството пред себе си.

Ето го. Леглото на Ейсие, ръбесто, голямо. Закачих с крака си остро стърчащия ръб, спънах се и без да мога да се задържа на крака, протегнах ръце пред себе си. Знаех, че ще ги опра на студеното тяло на Ейсие. Изтръпнах от отчаяние.

Ръцете ми докоснаха чаршафа. Опипвах ли, опипвах този чаршаф. Целия. Чух до себе си вика на Кардера:

— Няма я! Разбрах, че нея я няма.

Сключих ръце на врата му, дебел и жилест, и стиснах здраво пръсти.

— Откъде знаеше, че я няма, казвай къде е тя! Погребали сте я тайно от мен. Казвай къде заровихте тялото ѝ? Хайде, говори!

С едно движение той се освободи.

— Успокой се, овладей се най-сетне. Когато насекомите отстъпиха, чух нейния глас, нейния глас, нали разбираш. Каза ми, че се маха оттук.

— Лъжеш! Умолявам те, кажи къде я захвърлихте?

— Ама ти нищо ли не се досещаш? — Какво?

— Например това, че тя не обичаше само теб. Още ни заобикаляше лепкавата киша на насекомите, не го виждах.

Занемях. Защо ми говори такива неща? Нали никога няма да повярвам. Губех сили. Краката ми се подкосиха. Щях да падна, ако не беше Кардера. Подкрепи ме и ме изведе от бунгалото — навън, сред неописуемата светлина и жегата.

— Изслушай ме — започна той, когато потънахме в задуха, — положението е по-различно, отколкото си мислиш ти. Искам да ми повярваш, да ме разбереш добре. Тя наистина би могла да изчезне оттук без ничия помощ. Тя би могла да изчезне оттук по собствено желание. Е, овладей се в края на краищата. Тя е изчезнала оттук сама.

— Обясни ми как е възможно това. Удари ме — завиках, — бий ме! Вземи нож и ме рани или ме убий! Нали тя е мъртва. Кълна ти се, разбирам от тия неща. Беше мъртва. Как би могла да изчезне по собствено желание, по какъв начин? А може би на теб, на теб е предала своята последна воля? Кажете, кажете де. На теб ли?

Какво ми каза той тогава? За какво говореше с гърления си бас в страхотния зной? Че аз съвсем не съм бил нейният единствен любим, че тя обичала и други, може би всички от нашия лагер, че нейното чувство било само инструмент, само средство, а целите ѝ били съвсем други.

— Значи не ме обича? — питах след всеки няколко негови изречения.

— Разбира се, че те обича, обича те — отговаряше той и продължаваше да ми обяснява. А аз пак му задавах същия въпрос, като че нищо друго освен него нямаше значение.

Вече бях забравил, че тя е мъртва, съвсем си бях изгубил ума и само невероятното ѝ изчезване имаше значение. Всъщност пак онова, което смятах за истина, се оказа фикция, онова, което смятах за почтено, излезе измама, а изключителното се оказа банално.

Стори ми се, че напускам тялото си, раздвоявам се и поглеждам към себе си от разстояние, като към чужд човек. Гледам го със съжаление и дори със съчувствие. Горкият инфантилен безумец, комуто е било писано внезапно да прогледне. Съзнанието за предателство, измяна, а може би и цинизъм от страна на Ейсие не ми пречеше да продължавам да я обичам със същата сляпа, адски ревнива любов, каквато изпитах за първи път едва тук, в малкия ад на

праджунглата. Предателството будеше ярост и желание за отмъщение, обаче не деформираше образа на любимата, не я принижаваше в очите ми, не ѝ отнемаше нито почитта, нито честта. Аз бях този, който се чувствувахте унижен, незначителен, пионка в голямото начинание, на което служеше тя.

После друга мисъл започна на свой ред да завладява натрапчиво разсъдъка ми, измествайки всички останали. Най-важна, най-висша. Чак сега. Какво значение имаше дали ми е изневерявала, дали се е любела с други, дали е служела на някакви макиавелистични цели, след като нейното тяло изчезна. Тя е мъртва и тялото ѝ изчезна.

А тези две събития стояха извън всякакъв човешки опит. Противоречаха на моята фантастична нужда от материалност на явленията.

Телесността на Ейсие, присъствието ѝ, изявяващо се при пристъпите на моята болест само с глас — само телесността в нейните конкретни, богати, разнородни прояви има значение. Паметта и въображението, дори самият процес на мисленето, откъснати от кръга на сетивата; лишени от хранителната среда на материалното, от телесността на възприеманата чрез кожата информация, се превръщат в имитация на живота. Никога, поне за мен, те не могат да бъдат пълноценно и истинско съществуване.

Какво е мисълта, която не може да се провери със сетивата, какво е идеализираното в копнежите лице, което не може да се докосне с поглед, ръка, устни? Когато някой или нещо от обкръжението ни изчезва, престава да съществува, винаги усещаме това като откъсване от нашето тяло, като загуба на част от нашия организъм, отчупване на парченце от нашето материално аз.

Може ли да има извънматериално аз? Хората, които остават живи след войни, катаклизми или катастрофи, които загубват майка, баща или друг близък човек, а също и онези, които губят домовете си, спомените си, скрити из чекмеджетата, прогонени от своите градове и държави, завинаги остават сакати.

Има граница на загубите, вероятно различна за всеки, непостоянна, често изобщо незабележима в момента, когато се преминава. Прекрачването ѝ превръща живия човек в негова карикатура. Винаги съм бил сигурен, че такава граница съществува. Затова, изпаднал в шок от обясненията на Кардера, сигурно съм

повтарял пред него безброй пъти тези разсъждения, смесвайки моето кредо с наивни въпроси за Ейсие. Къде е тя, къде е погребана, кога е наредила да бъде открадната от това бунгало? Не попитах, да, спомням си ясно, не се осмелих да попитам кого освен мен е обичала.

Кардера ме замъкна в своето бунгало и ми предложи остатъка от не зная как укрита водка. И двамата бързо заплетохме езиците и умовете си. Сигналите, призоваващи ни на работа за смяна на екипа, ни вдигнаха от мъртвешкия сън, след който главата ти е ужасно тежка и оболяла, като чужда.

На прага застана Рижия, бионикът, който навремето ми отказа правото на власт в това общество. Забелязах, че веднага заби поглед в алкохола, останал на дъното на бутилката след нашия запой.

В лагера нямаше нито капка концентрирани напитки. Преди да го видя да се разтапя в лавата, Кардера бе забранил да се употребява алкохол. След напиването на няколко души той натроши в неистов пристъп на гняв всички бутилки.

Червенокосият бионик се приближи до масичката като хипнотизиран, взе бутилката с благоговение и изпи съдържанието ѝ до дъно. Целият трепереше, стараяше се да не разсипе нито капчица.

— Наздраве — рече Кардера.

Рижия хвърли бутилката и тя се търкулна под леглото.

— Вместо да се излежавате, да бяхте дошли да пренасяте с нас бараките. Мачтите са поставени. Пътят е открит. Още днес можем да излезем над пукнатината, а от нейните околности ще се вижда Голямата река. Трябва бързо да построим нов лагер до блатата.

Стана ни съвестно, скочихме. Вече знаех защо пих — чекръкът на въображението ми пак ме затрупа с картините и въпросите отпреди няколко часа. Преживявах отново мига, в който бях опрял ръцете си до празния чаршаф вместо до мъртвото тяло на Ейсие, помнех как Кардера ме помъкна, как говореше, че аз не съм бил единственият ѝ любим, как го измъчвах с безкрайни въпроси, как упорито му повтарях какви са границите на загубите, които човек може да понесе, оставайки верен на същността си. Значи: къде е Ейсие, защо е изчезнала и накрая още нещо — кого, да, накрая и това: кого освен мен е обичала. Чекръкът на въображението.

А тук е пек. От челото се сипе пот. Главата тежи и никаква надежда за измъкване. Впрочем след станалото толкова ли е важно

това?

— Трябва да потърсим Ейсие — каза Кардера. Пак ме помъкна, и то съвсем не подир Рижия да преместваме бунгалата. Хората ги разглобяваха и ги товареха на ръчните колички.

Някога тези колички, задвижвани с електрически ток и притежаващи компютърно мозъче, сами превозваха и разтоварваха апаратурата на определеното място. „Колко е смешно — помислих си, след като известно време наблюдавах мравешките действия на хората, — колко комично е, че дори при липсата на истинска техника сме готови да се спасяваме с нейните заместители.“

Добре знаехме от изчисленията на оцелелите и действащи машини, че още преди да стигнем до Голямата река, никакво техническо устройство няма да е в състояние да ни помогне. Техниката ще умре дори преди да стигнех кратера и благата — своеобразните подстъпи към реката.

Тогава — ясно е — ще се превърнем в лесна плячка както за насекомите, така и за човекомаймуните, в жертва на имитацията на влечугите отпреди потопа, имитация, създадена от въображението и науката. Благодарение на проклетия човешки гений и те като митологичните същества — кентаврите, се бяха превърнали в плът и кръв.

Вървахме с Кардера приведени, за да се скрием от погледите на другите, за да забравят за нас, и тогава пак почувствувах неприязън към този човек. За всичко, което направи. И най-вече за разкритията относно Ейсие. За неговата осведоменост, осведоменост, която подозирах и преди и която превишаваше значително онова, което аз знаех за Ейсие. Помня едно от злокобните изказвания на Кардера след неотдавнашното ми завръщане от търбуха на кита.

Познавах Кардера от по-рано, от космическото градче, и знаех, че той живее със своите невероятни хрумвания, че, както казваха за него, „той постила технически килим за осъществяване на налудничавите научни проекти“. Тогава, при разговора ни, Кардера предвиди още далечни за мен събития, събития, които нямаха нищо общо със сегашната истина за праджунглата. Усмиваше се, сякаш, без да иска, ми разкриваше някаква голяма тайна и тази усмивка смекчаваше впечатлението от думите.

— Сигурно няма да имаш претенции към мен, ако това, което преживееш, се окаже експеримент. Експеримент, чиито участници ще станат главни герои. И ти, и аз сред тях.

— Ще те проклинат — отвърнах. — И аз ще те проклинам. Зная защо ме изпращаш там. Същото е, както в корема на оня кит. Само не разбирам защо ти отиваш там лично.

— Ще разбереш. С течение на времето, естествено. Не веднага. Нещо в нашата изкуствена джунгла не е в ред.

Значи сегашното ни положение е можело да бъде предвидено. И той, Кардера, го беше предвиждал, изисквайки от хората да се посветят на делото телом и духом. Отново ме обзе ярост. Яд ме беше на него най-вече заради Ейсие.

— Къде смяташ да търсиш Ейсие? — попитах, а същевременно непрекъснато имах усещането, че тя се намира край мен. Само край мен, а не край нас.

— Хайде, хайде, само другите да не ни забележат. Внезапно иззад храстите изскочи Рижия. Като привидение.

— Вие искахте да измамите нас, останалите, а всъщност Ейсие измами вас. Тръгвам с вас, тръгвам, за да ви я покажа. Не случайно дойдох там, в бунгалото. Видях я и не повярвах на очите си. Видях я и искам и вие да не повярвате на очите си.

Впих пръсти в рамото му, разтърсих го, закрепях:

— Води ни, води ни! Къде си я видял? Води ни! И Кардера се стъписа.

Промъквахме се край лагерните постройки приведени, скриващи се от колегите като престъпници и измамници. Бях поразен, но мислех логично. Рижия твърди, че е открил Ейсие, защото знае колко силно въздействува върху нас нейното име, знае каква силна примамка е то за нас. Искане да ни изведе извън лагера, сигурно се е наговорил с другите. Това е бунт, начало на бунт. Това е сражение — кой кого, кой пръв ще съумее да избяга оттук. Поредният етап на нашето унищожение в този странен, изкуствен свят.

Ненадейно и аз, и Кардера разбрахме, че лагерът е изцяло пуст, че в него не работи никой, че там няма жива душа. А ние, пришпорвани от Рижия, тичаме в посоката, която всички останали вече са избрали, разхвърляйки безразборно магнитните мечти, инструментите, количките и дори личните защитни средства.

Намирахме се на няколко крачки от предната линия и вече нищо не скриваше истинското положение: предметите се въргаляха напред пряко изсечената полянка, бяха подпрени на храстите, разхвърляни из лианите — картина на пълната дезориентация, картина на безумието.

Виждахме как косматите човекомаймуни, кинг-конговците, слезли от старите филми, от екрана преди столетия, премерват предпазливо нашите комбинециони и маски, как изучават деликатната контролна апаратура. Тикаха под носа си часовниковите индикатори, реагирайки на мърдащите се стрелки или сменящите се цифрички с празен смях и удари по бедрата. Самките увиваха около себе си перфолентите, обливаха се със защитните химикали, като мърдаха смешно носове от непознатите миризми.

Трагикомична първичност, триумф на стихията, от която ние бягахме обратно в света, измерван с компютърните изчисления, в света, който отмерваше живота като драгоценен еликсир — с непрестанното опасение, че ще трябва да стигне за възможно най-дълго време. Със съзнанието, че секундите отминават една след друга.

Защо човечеството беше дръзнало да създаде тази изкуствена първичност? Тук времето просто бе спряло. Може би затова. Може би искахме да преживеем онова, което познавахме от преданията, а не от аутопсията. Колко близка ми беше тази мотивировка. Да докоснеш, да видиш, да помиришеш. Искахме със сетивата си да усетим това, което отдавна не живееше, ако изобщо беше живяло някога. Все пак то беше чудо на чудесата. Да превърнеш в нещо сетивно, в нещо истинско онова, което може би никога не е съществувало.

С мъка си пробивахме път сред изливащите се на поляната маси от всевъзможни зверове и зверища. Нашите жалки, слабички, заяждачи лазерни лъчемети не бездействаха. Гмежта наоколо се съгъстяваше, обаче пред нас се разкри тясна, смъртоносна празнота. Не се знаеше какво се е случило с останалите членове на експедицията, не се знаеше дали изобщо някой от тези, които пренасяха мачтите, беше все още жив. Нямах представа къде ни води Рижия, както и дали той самият знае къде отива, ала нямахме друг изход, налагаше се да си пробием път сред животните, заели позицията, останала след хората.

Не щадяхме силите си. Цепехме напред и бързо разбрах, че ние не търчим по просеката, забелязана преди това от мен и Кардера. Тук, в сърцето на праджунглата, пътищата и пътечките се разклоняваха и

трудно можехме да определим кой е бил техният създател — човек или звяр.

Загубата на полето, допускането на животните до предните позиции беше непростима грешка. Разбрахме, че дори ако колегите ни бяха все още живи, дори ако успеехме да премахнем заплахата от анархия и бунт, пак нямаше да си възвърнем много от загубеното.

Под напора на дивото, под огромните, взаимно проникващи една в друга вълни от жива, примитивна паплач, изчезваше всякаква надежда за оцеляване. Чак след миг сред хаотичния рев различихме ритмите, носещи се някъде от по-високо разположените райони. Пътеката, по която се промъквахме ние, разблъсквайки дивите животни и човекомаймуните, се изкачваше нагоре.

Ясно чухме песните на човекомаймуните, на които акомпанираше някакъв тъничък звук на пищялка, толкова пронизителен и тревожен, че въпреки опасността, изнервеността и преумората ускорихме крачка.

Проправяхме си път сред кълбящия се живот, като го унищожавахме безмилостно. Нямахме ни най-малки скрупули.

Спомних си мига, в който гърдите ми сякаш се разкъсваха от болка, а главата ми се пръскаше — на една крачка от безумието. В същото, както сега, настроение, виждайки убийствената атака на стихииите върху първата експедиция, полетях като ястреб над бягащите и загиващите, за да започна веднага след това да гася по всички достъпни начини, да натрошавам в космоса грамадните огледални плочи. Плочите на слънцето, което трябваше да разпали нов живот в мъртвата утроба на Земята. Възвръщах сянката и безбрежния хлад, та дано, както смятах, спася няколко същества от моята стара, добра цивилизация. Смърт за смърт, живот за живот.

— Гадост — говореше за мен Кардера.

— Гадост — крещеше той, побледнял. Когато насила ме измъкнаха от базата в Корания, той дотърча до мен с протегнати напред свити пръсти — като хищни нокти, с които сякаш искаше да ме разкъса на парченца. Затова пък сега той самият търчеше и убиваше, търчеше и убиваше.

Носеше се напред с топчестото си тяло, с изкривено лице, с безумни очи. Също като мен. Също като мен, както тогава, когато гасях слънцето.

Ритмите звучаха все по-мощно. Писъкът на пищялките се усукваше около тялото, проникваше вътре в него.

*Бинг бинг
пин пин
др др зн зн
цук пол
дон длон*

Приемах тази музика като някакъв химн, триумфален химн на първобитните същества. С все сили се противопоставях на желанието да се завъртя в кръг, в такта на мелодията. Сега аз на свой ред дърпах нагоре Кардера, който, потресен от звуците, сломен от шока, залиташе, явно готов да се понесе в кръг и да рухне. Беше тежък. Рижия, също пребледнял, се опитваше да му помогне.

И аз подхванах Кардера под мишница. Дърпахме го в такт с музиката. Подскачахме — въпреки волята си. Песента на човекомаймуните беше не само химн, тя беше и охрана на мястото, към което се приближавахме, тя бе и предупреждение. Звуците й смазваха, поражяваха.

Стигнахме до върха. Ненадейно сред кълбата мъгла, издигаща се над урвата, съзряхме Ейсие. Тя беше.

Въртеше се в кръг на билото — гола, в такт с музиката, постепенно загубвайки очертанията си. Тялото ѝ, устремено в нечовешки светкавични пируети, изчезваше, като ставаше все по-прозрачно. А нашите хора танцуваха около нея в плътен венец и смъкваша дрехите си.

3

Ейсие пееше и нейната песен звучеше по-силно от писъка и ритмите на човекомаймуните. Тя беше провлечена, изпълнена със сладост и тревога — уж първична, но когато човек се вслушаше, тази музика и галеше, и дразнеше със своята странност, с внезапните скокове от примитивното в света на звуците, сякаш взети направо от компютърните композиции. Едновременно човешки и нечовешки, естествени, като че ли изтръгнати от сърцето, и същевременно рафинирани. Подправени с фалш.

Тя възхваляваше третото състояние на живата материя, в което човекът може да съществува вечно, гол и сублимиран, лишен от кожа и от всички сетивни възприятия. Човек — съзнание. Без смърт, без грях, вечен и обичащ.

Това пеене не можеше да се повтори или да се имитира. Думите не излизаха от устата на Ейсие, те се излъчваха от цялото ѝ тяло, заобикаляха слушателите отвсякъде. Умилкваха се, умоляваха, заклеваха, молеха и заповядваха. Текстът се състоеше от недовършени изрази, фрагменти от изречения, накъсани, подредени в дългите вериги на заклинанията. Звучеше многозначно. Обясняваше много и едновременно означаваше прекалено малко. Но най-важното в това провлечено припяване, омайване, проникване в човешката същност беше очарованието му. Приличаше на укротяване на змии. Така и казах на Ейсие доста по-късно, а тя се смееше.

Под влияние на песента въпреки волята си, въпреки усилията, които полагах, за да устоя на това очарование, започнах да смъквам комбинезона и маската и да се бутам в ритмично полюшващия се кръг. Изглеждаше смешно, ала когато човек сам участвуваше в тази мистерия, не усещаше, че е смешен. Напротив, това беше обред, връх на духовното, възвишеността, заангажираността.

Когато аз, Кардера и Рижия дотичахме до другите омагьосани хора от експедицията и се присъединихме към тях, Ейсие ни забеляза. Изведнъж прекъсна песента си. Извика пронизително, като дете. Ние се спряхме. Кръгът се разпадна. И човекомаймуните прекъснаха

своите вопли и песни. Кожата на Ейсие стана съвсем изразителна. Ах, колко съблазнителна беше тя! Дори в този миг не можех да устоя на чудесната ѝ плът.

— Бързо в лагера! — извиках.

— В лагера! — повтори Кардера. — Все още не всичко е унищожено. Някои мечти все още стоят. Тук само след миг ще загинем.

— Да бягаме! — закрещя Рижия.

Ние се промъквахме до Ейсие през разкъсания кръг от припряно обличащи се мъже. Изтичахме към нея — аз и Кардера. Свалихме я от скалния пиедестал.

Джунглата отново заврещя и зашумя, задиша със своя жив, отровен дъх. Тичахме, носехме Ейсие по просеката към центъра на лагера, разчитайки на оцелелите устройства. Полуоблечени, останалите се носеха подир нас. Само Рижия, който първо ни гонеше по петите, очевидно нямаше сили да поддържа темпото и изостана.

Внезапно чухме отчаяния му вик.

Мигновено се спряхме и погледнахме назад.

Рижия смъкна комбинезона си. Гол, той се опитваше да избегне удара на мачетето на навелия се над него кинг-конг и повтаряше машинално, в предсмъртна паника, чутите преди миг заклинания на Ейсие. Джунглата пак замря в тишина. Мачетето не падна върху главата на Рижия. Някакви силни мъжки гласове, взели се неведомо откъде, забучаха, закънтяха, изпълниха въздуха наоколо.

— Той иска да дойде при нас, при нас.

Ейсие се измъкна от ръцете ни, възползва се от положението, за да заеме предишното си място. С два скока на своите нозе на газела вече беше там. Застана над приклекналия Свен, заомайва го с песента си. Той се изправи и започна да се върти около нея. Към него се присъединиха и другите.

И Кардера, и аз се стремяхме към този танц. Видяхме как Рижия стана прозрачен, останаха само очертанията на тялото му и чертите на лицето му — очи, нос, уста, като на детска рисунка. Контурът подскочи, сякаш политна нагоре, и изчезна. В същото време се виждаше как тялото на Рижия, сгърчено, смалило се, като обгоряло, се търкулна по скалите в пропастта.

— Аз избягах в последния момент — чух шепота на Кардера.

Кинг-конгът падна от другата страна, точно под краката ни. Порази го страхотна, невидима сила. Тогава чухме гласа на Рижия:

— След мен! Това е единственото бягство. Друг път няма.

Скалите на клисурата повториха неговия зов с гръм, от който черепите ни едва не се пръснаха.

Скочих към Ейсие. В съзнание, но побледняла, сякаш след миг сама щеше да се разтопи в горещите, мътни изпарения, които се издигаха от дъното на пропастта, тя прошепна с умолителен поглед:

— Той е прав. Само едно ни остава, едно-единствено спасение. Да избягаме в третото състояние на материята. Друг път няма. Няма.

Изтръгнах я от ръцете на Кардера, който също беше посегнал към нея и я дърпаше към себе си. Борихме се известно време като двама смъртни врагове. Ала тя се притисна с все сили към мен, само към мен и Кардера я пусна.

Изтръгнах я от ръцете му.

Притиснах я до гърдите си. И така, както съвсем наскоро я спасявах от потоците лава и вулканичния огън, сега пак, като че имах криле, се понесох към първите мачти, носейки я на ръце. Кардера ни следваше с лъчемет, готов за изстрел. Използва го няколко пъти, докато стигнем до първото бунгало. За щастие то беше празно. Около останалите бараки нашите хора се сражаваха с дивите обитатели на джунглата. Сеейки нагъсто лазерна жарава, колегите разчистваха от зверовете центъра на лагера и околните храсти.

Високите дървета горяха, като пръскаха снопове искри. И това плашеше животните Отстъпваха. Само няколко магнитни мачти бяха повалени на земята. Повечето стояха на мястото си, действаха и обезсилваха нападателите. Червените светкавици на лазерите биеха все по-интензивно. Никога няма да забравя този миг.

Сега, когато Ейсие я няма, пак я виждам, притисната до мен, докато аз я нося на ръце сред дивата сценография на джунглата.

Днес извървах доста път, ако изобщо мога да нарека път това отвратително и враждебно безпътие. Промъквам се през толкова гъсти шубраци, че целите ми ръце и рамене са покрити с дълбоки рани. След бодливия, раздиращ гъсталак се появяват блатисти езерца. Веднъж солени и плитки, друг път бълбукащи с прозрачна като кристал вряща вода. На петнайсетина метра под повърхността ѝ се вижда дъното.

Изцяло набръчкано, като старческо лице, като моето лице след митарствата ми тук.

Преодолявам всевъзможни пречки. Мръсен, оплескан с кал, отдалече вероятно съвсем не се виждам, но и отблизо едва ли се различавам от фона, на който се придвижвам.

Впрочем принудителната мимикрия ми донася немалка полза. Най-важното е, че се превръщам наистина в неотделима частица от тази земя, която толкова много исках да напусна. Досегашните яростни неприятели престават да ме нападат. Калната коричка по тялото и лицето ме предпазва успешно от атаките на насекомите. Нещо повече — калта има лечебни свойства.

В езерцата често виждам тъмното отражение на лицето си в дебела кална маска. Тя ме защитава от болезнените ухапвания по-добре от различните препарати, каквито впрочем отдавна нямам. Намазани с калта, раните зарастват светкавично и престават да болят. Уча се от този свят. И го опознавам все по-добре. Сраствам се в едно с тази мерзост. Но още по-силно съжалявам, че тогава, когато в полуразрушения лагер Ейсие беше до мен — близка, телесна и много обичаща, ѝ позволих да си отиде от моя живот, осъждайки се на самота и непрестанна борба със себе си и със стихииите.

За мен е най-лошо, че осъзнавам раждането на тези стихии от фикцията, от митовете, легендите и изкуствените експерименти в ретортите на науката. А също — от благонамерените желания и омразата към предполагаемото примитивно минало. Това няма нищо общо с истината, на която аз винаги толкова много държа и чието съществуване, както и съществуването на природата, ма се струва изначално, неунищожимо.

Праджунглата от мечти, през която се промъквам, възникна за десет години, само за едно десетилетие. Този факт подкопа моята вяра във вечността, а Ейсие нанесе удар върху представите ми за живота, за неговата телесност. Тя се появява пред мен от време на време, а аз, уморен до несвоят, оплескан с прах и кал, нямам представа дали е истинска или мираж.

Дали постъпвам добре, като се промъквам през солените блата и горещите сладководни езерца, през мочурища и неочаквани ивици сочна (най-сетне!) зеленина? Дали постъпвам правилно, като бягам оттук към чистото течение на Голямата река?

От високите хълмчета виждам понякога как тя слива с хоризонта синята си лента. Докосвам раненото си бедро. Болката отзвучава, костта не е засегната. Фикцията на Кардера и неговите учени приятели от няколко, само от няколко години толкова телесна в материализирания си вид, стана адекватна на моята съдба, на моите интереси, на всичко, което е важно. Трудно ми е да повярвам до каква степен си пасваме с нея.

Сегашното ми обкръжение и упоритата ми борба с него, за да достигна до цивилизацията, от която не бих могъл да очаквам нищо освен трошица слава и съчувствие, са стократно по-осезаеми и по-съществени от моето минало. То едва-едва мъждука в паметта.

Само с Ейсие бих могъл, да, бих могъл да преживея отново това мое замъглено минало. Да го видя, да се порадвам на образите, останали от мен и моите близки в Корания или в далечния град на детството ми.

От време на време тъгата по мъгливите спомени за родните кътчета ме стиска за гърлото. Наивно и банално е да ми се иска да премина по улиците на градския център устремено, да вървя цели километри пеша, както правех като юноша. Да поглъщам с очи всяка чупка на стените в стария град. Да забелязвам всеки минувач.

Понякога във въображението си виждам чужди хора, срещани по моите стари пътища, отминавани равнодушно, виждани два-три пъти само. Като насън. Виждам като наяве своя град. Пресичам просторните площади — от четириъгълната ренесансова кула до театъра, смешен с украшенията от ангелчета и финтифлюшки. Вървя с изтръпнали от умора крака. Трябва така да вървя, така да се връщам, че след всяко завръщане да забележа промените и да ги отделя от някогашното, което е врасло в мен.

Проверявам каква част от самия мен е оцеляла.

Съмнявам се дали изобщо нещо е оцеляло.

Ала в невероятните ми лутания тези бегли и отминаващи дребни спомени носят толкова радост, дават възможност на мислите ми, объркани от натрапчивия спомен за Ейсие, да отдъхнат. Говоря на Ейсие, оглеждам и претеглям всяка дума от последните ни разговори, за да открия най-верния, единствения им смисъл. Като че ли изобщо е имало смисъл. В мечтите ми тя е вече по-различна от истинската, зная, че става все по-различна. Само привидно е Ейсие. Момиче с

променени черти, с променена душевност, а всъщност еднаква с моята вътрешна самоличност, която — както ми се струва — би ми позволила да я откроя и позная дори без кожа. Но след всеки изблик на чувства напразно се вслушвам в грохота на джунглата, в шума на водопадите, които все по-често се срещат по бързите потоци, във вълнението на езерцата, за да изчопля поне ехо от нейния глас. Толкова пъти тя ме успокояваше с този глас, когато страдах от мнимата болест, уж причинена от джунглата.

— Значи не е било болест — казах й остро, когато в бунгалото останахме тя, аз и Кардера, който съвсем не бързаше да ни остави насаме.

Отвън на прозорците, сплескали носове в стъклата, се бяха струпали колегите. Моментни победители. След последния сблъсък никой нямаше желание да се залови сериозно за работа. Наполовина почистен и ограден, след десетина часа лагерът неминуемо ще стане плячка на зверовете. А хората? Всички съзнаваха истината. Напираха към бараката, очаквайки решение от нас.

А може би искаха самата Ейсие да определи съдбата им? Само тя.

— Да, това наистина не беше болест — отвърна Ейсие.

Говореше с мъка или се преструваше, че й е трудно да говори. Гледаше ме в очите нежно и умолително. Сякаш ме молеше да не й задавам повече въпроси, да не я измъчвам да каже истината.

— Това не беше болест — повтори. — Но ти разбираш, вие разбирате, че постъпвах честно. Да, честно. Стремях се към обща за двама ни вечност. Днес ми е ясно, че ако още веднъж се бях опитала да те въведа в състояние на безтелесност, ти не би се огънал. Усилията ми щяха да са напразни. Ти си различен. Не зная от кой момент започна да проявяваш тази безсмислена съпротива, която ще погуби всички. Мен, теб, нето. И тях. Ще загинат като мухи.

Не я слушах внимателно. Мислите ми бяха другаде. Тя беше до мен, значи можех да мисля за нещо друго. Попитах я:

— Откъде всъщност се взе това твое трето състояние на материята? Защо го наричаш трето? За първо смяташ живота, за второ — смъртта, а за трето — това свое уж безплатно съществуване, така ли? С кого си тук, кажи! Зная, че не действуваш сама.

Пред очите ми непрекъснато беше самката на кентаврите.

— Той знае. Той ще ти каже. Ейсие посочи Кардера.

— Нямам какво да казвам. Избягах от тази проклетия. Нищо няма да кажа.

— Колцина сте, какво представлявате? — извиках. Тя позабави отговора си, но отвърна кротко:

— Не искай от мен прекалено много. Доста неща просто не мога да изясня точно. Ние съществуваме в общност, чийто брой не мога да уточня. Тя е величина, която не подлежи на определяне. Просто множество от единици, които не общуват с глас или по друг начин, който има значение тук. Гласът е остатък от телесността, предназначен само за хората, за теб. С времето, когато се премине изцяло в третото състояние, и той изчезва. Все пак разговаряме помежду си, тоест можем да си кажем значително повече неща, отколкото сега ние с вас. Нашият начин за общуване, нашата форма на контактуване не може да се опише по разбираем за хората начин.

Пак говори в учен стил, сигурно повлияна от техния начин на общуване.

— Колцина сте? — настоявах, сякаш само това беше важно.

— Казах ти, невъзможно е да се преброим. Но смятам, че сме твърде малко, защото ние не се размножаваме. Мислим, че всичко живо трябва да дойде при нас, завинаги избавено от страданията, от смъртта. Материалните светове, твоят и нашият, прости, че ги разграничавам така, проникват взаимно един в друг. Вероятно има и други светове, които проникват в нашия. Твоят свят е свят на сетивата, а моят, също като твоя материален свят, представлява, образно казано, струпване на материя, обаче материя с друга структура. Той съществува като мисъл и чувство. Като че ли от твоя, от вашия свят, е премахната например ракетата, с която толкова много би искал да полетиш към родната Геополия — ракетата изчезва, а самото движение остава. Това движение също е промяна в посоката и протичането на времето, нещо материално в материалната среда.

Докато слушах обясненията й, си мислех: „След миг тук ще нахълтат зверовете, огромни, безпощадни маси, които ще ни смажат. От нас няма да остане нищо. А ние тук философствуваме, тук, в барачката, към която намира уплашената група хора, последните в този изкуствен, първичен, малък свят. Хората винаги създават парадоксални ситуации.“

— Нашият свят — говори Ейсие, като си налага да е спокойна, — в който душевността, чувствата са изолирани от сетивата, се дели на единици, на личности, които мислят и чувствуват поотделно, въпреки че същевременно всички чувствуват и мислят заедно. Ето, виждаш, че не може да се обясни. И формата на атома, истинската форма на атома не може да се обясни чрез земните представи, макар като физик да си се опитвал да баламосваш децата с модели на атома. Предугаждаш истината за атома само частично, макар като физик да успяваш да опишеш с езика на квантите по не най-лош начин някои негови свойства. Човешката квантова физика опипва само връхчетата на вселената, това, което е ръбесто, стърчащо, което може да се опипа — и то само в някои моменти, когато тези ръбове, тези остри краища се усещат. Но всъщност те са непознаваеми. Имат и други, различни от предполагаемите функции и форми. По отношение на нещата, които ни отличават един от друг, прочутото сравнение на Платон за познанието като сенки, хвърляни от действителността в тъмна пещера, става наивно и неприложимо. Неадекватно. Стара камера обскура, съпоставена със съвременна лазерна камера.

— Остави това. Безполезно е. Не обяснявай нищо. — Чувствувах как ме обхваща треска. Трескаво желание да спася сетивния живот на всяка цена. — Остави обясненията. По-добре признай, признай ми тук, пред свидетел, че никога не си ме обичала, че не можеш да обичаш, че просто вербуваше още една жертва за своя свят. Аз трябваше?

— Обичам те, много те обичам. Кардера, излез. Кардера, умолявам те, иди при онези, успокой ги. Имаме толкова малко време, а искам да му кажа?

— Ти и мен обичаше, Ейсие — разсмя се Кардера. — Ти можеш да обичаш всички. И не лъжеш, като казваш, че обичаш. Това е дори възвишено — да обичаш и да привличаш към своята вяра.

Имах желание да я убия, за първи път изпитвах непреодолимо желание да убия първо нея, а после и Кардера.

— Искам да ви спася. И тях също — посочи тя към прозореца. Разнесе се многогласният, мощен вик на колегите. — Искам да ви спася, както спасявах?

— Именно, кого си спасявала? — изкрещях. — Кого?!

Но вече знаех.

— Знаеш кого. Спасявах другите хора от предишните експедиции. Наистина обичах всички и сега ги обичам. Истина е. Но теб, теб обичам другояче. И макар да не разбирам напълно в какво се състои разликата, за нас тази любов е разбираемо чувство. Обичам всички, обаче по друг начин обичам избраника, теб. Теб.

— Ако ме обичаш, а сега си все още истинска, човешка, от кръв и плът, остани с мен. Остани. Не ме интересува измамната тайна на смъртта и възкресението ти. Докато си с мен, бъди моя. А когато трябва да се умре?

— Защо трябва да се умира, защо трябва да умираме като?

— Като самката, която уби, искаше да кажеш, нали? Тя ме гледаше трепереща, но без страх. Усещах любовта и желанието ѝ.

— Умолявам те, излез — прошепна на Кардера.

Той стана. Бавеше се. Разчиташе на безмилостно отлитащото време, опъваше нервите на хората, които напиреха отвън, ала се преструваше, че иска да ни остави насаме. Положението не предразполагаше към интимност. Излизането му нямаше да промени нищо. Бяхме пред очите на всички. Хората тропаха по стъклата, вратата и стените. Бунгалото не скриваше дори гласовете ни. Колегите великолепно разбираха, че като напуснаха по внушение на Ейсие лагера и допуснаха да бъдат унищожени почти всички устройства в него, бяха унищожили и сянката от надежда за оцеляване. Изтърваха и минималния шанс да стигнем без оръжие и техника до Голямата река.

— Остани, Кардера. Нека тя се почувствува по-свободна с нас двамата. Остани. Може пък от това да стане по-човешка, ако не моя, то поне наша — рекох, за да я пречупя, за да я заболи.

— Аз съм твоя! — Тя ме прегърна и се притисна до мен. — Твоя съм.

— Излез най-послед! — извика на Кардера.

Той затвори вратата подир себе си, промуши се през тълпата и застана до предния прозорец, сред десетината други глави и тела, а ние в миг забравихме за неговото съществуване. Вече не ни интересуваха нищо друго освен телата ни.

Ейсие ми се отдаде пред очите на всички. Тази демонстративност будеше допълнително удоволствие, беше перверзия, но същевременно — и символ на нейната любов, на подчинението ѝ, на човешката ѝ същност. Усещах как кожата ѝ изтръпва и се стяга от

наслада при допира с моята кожа. Нямах го кошмара на джунглата, нямах го третото състояние на материята. Две човешки тела се триеха, притискаха се, търкаляха се. Да, това беше върховна изява на телата ни, но аз почувствувах подкожно нейното значение.

Разбрах, че я губя. И че нищо не е в състояние да ни задържи заедно.

Ненадейно тълпата изтика Кардера вътре, в бунгалото. За миг то се напълни с хора. Задъхани, със зачервени лица, възбудени. Грабнаха ме. Задушиха ме. Хвърлиха ме на земята. Тъпчеха ме. Видях как Кардера се опитва да заслони Ейсие. Болката изчезна, кръв заля очите ми и повече не видях нищо, затова пък чух предупреждаващия вик на Ейсие. Крещеше. Крещеше.

Все така крещи.

Да, струваше ми се, че крещи, когато пак започнах да виждам и във вече пустото бунгало очите ни се срещнаха.

— Сега разбираш ли, че трябва да си отида? — попита тя.

Тогава аз само затворих очи.

Ейсие говореше много бързо. Смъртта витаеше и над двама ни — над мен и над нея. И над всички хора, които дебнеха, укрити в лагерните развалини. Лишени от човешки чувства, готови за ново насилие, за убийство. Джунглата бучеше, всеки миг очаквах дивите животни да нахлуят. Всъщност се молах това да стане по-скоро. Смъртта беше единственото спасение за колегите и за нас. Борба, борба на живот и смърт. Врѳх на настървението и насилието. Както ми каза Ейсие, Кардера е там с „нашите“ и се опитва да организира защитата. Той ги бил извел оттук.

— Всичко е напразно — говореше тя трескаво, с толкова човешки трепет, със страх от ново насилие, в ужас пред смъртта. — Джунглата ще ги изплюска, никой с нищо не може да помогне. Ще дойде болезнена, унизителна и примитивна смърт. Умиране от най-долнопробен вид, далече от своите, далече от близките, в пълна забрава. В смъртта това, което е тяло, ще се превърне в тор за джунглата. Би ли искал да ме видиш убивана или убита?

Чудовищата от праджунглата имат страхотна способност да се размножават, да възникват от всичко, което поне малко напомня жива материя. Твоето изкуствено слънце бѳлва зной. Окачил си го, та енергията му да се влива в кръвта на зверовете, да подхранва отровната смрад на растенията. Аз мисля (а и не само аз), че праджунглата, която завладява все нови и нови територии, ще бѳде единственото бъдеще на човешката цивилизация. И то ще настѳпи не след дълго. Никой няма да има смелост да прекъсне налудничавия експеримент. Зная, че самата Корания е застрашена от гибел, от същата гибел, каквато застигна твоя роден град Геополия. Гибел и унищожение. Ти, нещастнико, ти единствен се осмели да кажеш — не. Гасеше това гнусно слънце, но тутакси капитулира и се съгласи да те използват да разпалваш нови слънца. А после те хвърлиха в самия център на ада, в лапите на дяволите на човешкото въображение.

Добре си спомням как говореше тя, как декламираше вдѳхновено този сигурно наизустен текст, въпреки че не можех да отрека

съдържащата се в него истина.

— Значи искаш да ме убедиш, че ти, че вие от третото състояние на материята нямате нищо общо с тези, както ги наричаш, дяволи на човешкото въображение? С този малък ад на праджунглата? Със съживената митология? С неговия жив научен експеримент? Съвсем нищо?

Тя ме погледна с непресторена искреност:

— Не зная. Наистина не зная. Никой от нас не знае. Не знаем откъде произхождаме. Мисля, че това, което ей сега казах, звучи много глупаво и много човешки. Не знаем нищо за нашия произход, защото той не съществува, така както не познаваме и смъртта. Но нека дори смъртта погълне това мое трето състояние и моите братя в него. Не държа на никого. Искам да бъда с теб. Да оставим научните или псевдонаучни истини и полуистини. Повярвай ми, искам да бъда с теб.

— Тоест?

— Знаеш какъв е единственият път.

Прегърна ме, притисна се, замоли ме, умоляваше ме на колене.

— Напразно се опитваш да ме съблазниш с някакво безсмъртие без тяло — казах сухо. — Обичам те, но по човешки, другояче не умея. Обичам те с всичките си сетива, какво ще ми остане във вечността, ако ги премахна?

Чувствувах, че тя се опитва да сломи волята ми с цялата мощ на силната си индивидуалност, иска да ме доведе до състоянието, което преди вземах за болест и което е било техен метод да ме принудят да им се подчиня.

От първия миг се поддадох прекалено много на чара ѝ, докато стигнах до такъв стадий на влюбване, в който човек загубва своята индивидуалност и пожелава да се свърже с любимото същество, толкова силно го пожелава, че е готов да заплати с цената на пълното подчинение, на отказа от собственото аз. Позната, банална ситуация, която при нормални условия е обусловена от граници — неустановени, променливи, но твърде често разделящи двама души, превърнати в едно. Тук, в ненормалните условия, в ситуация, която не изключваше намесата на чужди сили, можех лесно и завинаги да попадна в мрежата, заложената от Ейсие. Да се оставя да ме хване на въдицата на безсмъртието.

— Не е истина — викаше тя, — не искаме да привличаме никого с измама или насила. Преминаването на наша страна трябва да бъде съзнателен и преднамерен избор, а не някаква експедиция в мечтите. Любовта трябва само да помага. Въпреки принципа ни тази любов, това „да бъда с теб“ е най-важното за мен.

Сега често си мисля, че онова, което тя ми предлагаше и което аз отхвърлих с отвращение, не е било съвсем неочаквано, изненадващо за мен. Добре помнех какво казваше за появата и за съществуването на човека Жак Монод, гениалният биолог от миналия век, лауреат на Нобелова награда. Той припомняше стария принцип на науката, че само явленията, които се повтарят или мотат да бъдат повторени, подлежат на изследване и придават смисъл, цел на това изследване. А онова, което ние създадохме в праджунглата, е все нечовешко. Познавам този начин на мислене, подкожното бягство от сетивната действителност, замаскирано от самата наука. То идва от експерименталните слабости, от непълнотата на познанието, от неговото непрестанно обновяване. Нали върху цялото наше познание хвърля сянка принципът на неопределеност на Хайзенберг. Смущенията, които изследователят внася в изследваната материя, винаги стават граница на познанието. Може би тя е разтеглива, но е окончателна, вероятно една от окончателните граници на познанието.

— Няма смисъл да обсъждаме въпроса — чувам гласа на Ейсие — дали сме вечни. Ако приемем материята на света за материя на съзнанието — както е казал Едингтън, тогава вечността става очевидна. Олдъс Хъксли, писател от началото на миналия век, един от малкото, чиито произведения са влезли в нашите библиотеки, описва своите усещания след употреба на пейоте^[1], да, пейоте се казваше. Първобитните индианци вярвали, че този наркотик довежда човека до състояние на божественост. Всичко, което Хъксли виждал тогава, „стана прозрачно като облаци, а хората заприличаха на сенки от митологията, лицата и телата им се размазаха. Времето изчезна.“

Нима това не е същото, което ви се предлага, което ви предлагаме ние? Чудесното състояние, в което изпада човек, когато отхвърли сетивността като основен начин за познание. Като основа на мисленето. Това е изход извън философските системи, на които се подчиняват човешките умове. Както Декарт в своето „cogito ergo sum“^[2], така и Хюм в известното изказване „all our knowledge

originates in sense experience“^[3] посочват едната страна на съзнателното съществуване на живата материя. Но хората отдавна са подозирали, че има и друга, извънсетивна страна на това съществуване.

— Не отговорих на въпроса ти — продължаваше Ейсие — дали има вечност. Ние сме напълно материални, „обкръжени“ от материя в третото ѝ състояние, около нас няма земя, няма океан и въздух, няма небе или ад. Сетивата учат човека да опознава света такъв, какъвто е благоприятен за човешкото съществуване. Защищават ви зрението, слухът, осезанието, обонянието. Светът, който опознавате вие — защитени, приспособени в процеса на еволюцията, — трябва да бъде за вас безопасен и привидно става безопасен в условията на ограниченото от сетивата съществуване. Да, привидно безопасен свят, ти добре знаеш колко привидна е тази безопасност. А нали дори само с помощта на сетивата би могъл да си представиш значително по-богато съществуване — форми на материята, които само се отриват от нашата форма или които изобщо не са свързани с нея. Вие, хората, сте можели да усетите различните други форми на материята единствено в наркотично опиянение. Или в безумието.

При този труден, кратък разговор тя ми предлагаше наркотично, неразбираемо за мен богатство, в което двамата сме щели да се любим, лишени от кожа.

Когато сега си припомням този разговор, куцайки и лутайки се пред заплашващата ме обикновена земна смърт, която продължава да е реална заплаха за мен, аз съжалявам, че не оцених нейното предложение, упреквам се за своето скудоумие, ограниченост, за упоритата си привързаност към собственото ми тяло, към сетивната действителност.

А тялото ми наистина издържа изпита с отличен. От непрекъснатото напрежение сетивата ми се изостриха. Очите ми откриват веднага плитчините в дълбоките езерца. При доближаване до водната повърхност ръцете ми определят нейната температура. С обонянието си мога да усетя от разстояние, като куче, прокрадването на дивите зверове.

В същото време, когато тъгувам по Ейсие и съжалявам, че не изчезнах с нея, се възхищавам от сетивното свършенство на своя

организъм. Изпитвам все по-силна радост, че съм жив, миналото отстъпва в забрава, а интересът към бъдещата ми съдба намалява.

Безразлично ми е дали това, което научавам за света, е само следствие от структурата на моя ум, мрежа, в която се улавям сам, или пък е наложена ми отвън конструкция, чието познание е невъзможно.

Мен ме има, съществувам, продължавам да обмислям как да се измъкна от капана. И тази практична нагласа все повече ми допада. И още — радвам се на всяка преодоляна пречка, изпълвам се с гордост, когато без нито една драскотина се промъквам със светкавични удари на мачетето през храстите-саби. Всеки ден премервам с помощта на лиана дължината на крачката си и изчислявам скоростта, с която се придвижвам. Изпълвам се с гордост и от всеки спечелен сантиметър, от всяка изпреварена секунда. Започвам да разбирам, че бързам заради самото бързане, просто за да усетя силата и сръчността си.

Това отношение започна да се формира у мен още тогава, когато разбрах, че раздялата с Ейсие е неизбежна, че за нас спасение няма.

В бунгалото се втурна Кардера и извика:

— Магнитните мачти престанаха да действуват. Животните усещат това, идват, идват!

Зад него бяха другите колеги, уморени, безпомощни, примирени. Вече не надничаха през прозорците, нито се тикаха да влизат в бунгалото. Видях ги да захвърлят безполезните лъчемети и да рухнат в късата сянка на разрушените лагерни постройки. Слънцата прежуряха, а хората закриваха главите си с ръце, за да не гледат приближаващата гибел.

Ейсие използва този момент. Измъкна се от бунгалото с великолепен скок на газела. Двамата с Кардера се втурнахме да я задържим. Здравно я хванахме за ръцете. От двете страни. Тогава почувствах остър удар, който проникна до мозъка на костите ми. Все едно че ме удари гръм и цялото ми тяло остана без сили. Ейсие се освободи с лекота от падащите ни тела.

Виждайки я, нашите хора скочиха.

Тя се втурна напред, като че ли джунглата не съществуваше, като че ли по пътя ѝ нямаше никакви прегради. Ейсие подскачаше, прескачаше пречките, пред нея в гъсталака се разкриваха пътечки, а напирещата като лава гмеж на човекомаймуните с техните песни-вопли отстъпваше.

В невъобразимия зной нашите колеги сякаш получиха инжекция от нова енергия и хукнаха подир нея. Състезаваха се кой ще е пръв, кой ще преодолее препятствията, кой ще убие, кой ще отсече храстите и лианите. Застинаха човекомаймуните, изпокриха се летящите гущери. Запазените тук-там лъчемети още изхвърляха червени струйки убийствено лъчение за страх на кинг-конговците.

Парализата постепенно отстъпваше. Надигнахме се тежко от земята, видяхме цялата човешка група сякаш да лети, да се носи над огромните дървета с невероятна лекота, а после да изчезва в черната сенчеста пътека.

— Да се спасяваме — бучеше ехото, което заглушаваше гласа на праджунглата.

— Да се спасяваме — звучеше с мегафонна сила острият вик на Ейсие.

Само валмата насекоми не се стряскаха от бягащите. Облепваха нагъсто кожата им. Хората приличаха на обвити в черни парцали мумии — живи, летящи мумии. Пак проблеснаха насекомните светкавици, смесвайки своята заслепяваща белота с червенията на редките лазерни изстрели.

Тичахме след хората. Напредвахме трудно, защото пътят беше затрупан с телата на избитите животни. Насочихме се към пукнатината, която бълваше кълба пара, облепващи гребена на джунглата с гъстия клей на облаците. Облаците слизаха надолу, така че веднага потънахме в лепкавото им мляко. Ориентирахме се само по придвижването на белезникавите маси. След малко пейзажът отново се прочисти. Дишахме тежко, а Кардера с мъка изкачваше тумбестото си тяло по стръмния скалист склон. Изоставаше.

— Почакай ме — молеше, — изчакай, не ме изоставяй!

Спрях се неохотно. Той ме настигна задъхан, гълташе въздуха с отворена уста като риба на сухо. Но за да ме задържи, изведнъж ме сграбчи с неподозирана сила. Искях да се измъкна, напрегнах рамене. Напразно.

— Стой тук, стой. По-нататък не бива, не бива, аз самият едва не останах там завинаги.

Погледнах към върха на скалата — напълно открит, без мъгла. Източен, ръбест, отгоре плоско отрязан. Само пукнатината бълваше завеси от мъгла. Млечнобял фон за разиграващата се сцена.

Магнитната защита не действуваше, лъчететите ни изобщо вече не стреляха. Огледах се. От гъсталака към нас бавно и ритмично се придвижваха човекомаймуни, а над главите ни се носеха огромните туловища на неоптерите. Песните на човекомаймуните звучаха все мощно, забиваха се в телата ни, разтърсваха ги. Усетих, че и вкопчилият се в мен Кардера също трепери, трепери в такт с песента.

*Крр, пепи, коро,
утрелек а зарр
зер, зер зррр
ооо-оооо,
о мир зим-мир ре*

— Моля те, нека не се приближаваме, нека гледаме отдалече — говореше Кардера.

— Пусни ме, трябва да отида там.

— Няма да стигнеш.

— Пусни ме.

— С теб ще стане онова, което стана с мен, разбери. Но сега вече бягството е невъзможно. Аз успях съвсем случайно.

— Пусни ме!

Обезумях. Дърпах се от ръцете му, борех се с него, търкаляхме се по скалистата земя, наранявахме се, кървахме. Искях на всяка цена да отида там. Все едно какво ще стане с мен после. Искях да бъда възможно най-близо до Ейсие. Разсъблечена, тя подскачаше грациозно по скалните чупки към върха. Видях я как влиза в ритъма на мелодията на човекомаймуните, как в такт с тази мелодия около нея започват да обикалят човешки глави — само те се забелязваха от мястото ми — все по-бързо, по-бързо, докато контурите се заличиха.

— Погледни! — викаше Кардера. Сочеше в обратната посока.

Стената на праджунглата оживя, сякаш гъсталакът се впусна в ритуален танц, плътната маса от телата на зверовете, скрити сред дърветата и храстите, набираше главозамайваща скорост. Гигантското колело изчезваше в скалните цепнатини и пропастите, скалите боботеха, дърветата се люлееха, разклащайки великанските си корони,

земята се тресеше. Вибрираше. Обхвана ме суверен, първобитен страх.

Кардера все така здравата ме държеше, а аз чувах в ухото си шепот. Ейсие пак говореше със своя утешителен глас. Но нея я нямаше край нас. Тя се въртеше в кръг там, на върха, неясна, все по-недействителна.

[1] Мексикански кактус, съдържащ халюциногенен наркотик. Б. пр. ↑

[2] Мисля, следователно съществувам (лат.). Б. пр. ↑

[3] Цялото наше знание произхожда от опита на чувствата (англ.). Б. пр. ↑

Колко дълго мога да нося, да влача това нещо? Сандъчето е старомодно, тежко, с остри ръбове. И макар правилно да го нарекох „черна кутия“, цветът му е светложълт, пустинножълт. Украсено е с дърворезба и инкрустации. Чудно ми е, че Ейсие е била привързана към една толкова претенциозна вещ, едно направо грозно сандъче, което няма нищо общо нито с изкуството, нито с антиките, нито със съвременността.

— Запомни добре — шепнеше ми тя в ухото, обяснявайки къде точно в разрушения лагер се намира това съкровище. — Ще го отвориш, когато мен вече няма да ме има.

Кардера чу гласа ѝ, отправен към мен, но в същото време тя му говореше друго. Той ме пусна. Залитнах. Едва не паднах върху плътната маса танцуващи зверове. Не бях в състояние да свържа близкия глас на момичето, осезаемото, макар и невидимо присъствие край нас с въздушно лекото, въртящо се на скалата тяло.

— Обичам те. Давам ти този осторъбест предмет в миг на слабост, в момент, в който наистина изпитвам към теб обикновена, човешка, много плътска любов. На тази скала все още имам човешки вид, все още можеш да ме виждаш в кожа. Може би бих могла да остана с теб, може би бях длъжна да остана. За да загинем и изгнием не след дълго, за да се превърнем в част от праджунглата, възкресена или създадена от твоите изкуствени слънца. Когато си представям това бъдеще, по-нататъшните възможности за нашето съвместно телесно съществуване, прозирам колко смешно, колко комично би било такова решение. А осъзнаването на това е по-силно от моята плътска любов, която ме кара да те докосвам, да усещам как тялото ти реагира под пръстите ми, да виждам лицето ти, да възприемам неговите гримаси, да се вслушвам в туптенето на сърцето, изпълнено с непрестанна тревога, с постоянен страх от смъртта.

Смешно е, жалко и смешно. Ти си заключен в действителността на една сантиментална и жалка приказка. А аз, дори да не искам, съм принудена да се откъсна от твоята приказка. Да се събудя в своята

вечност извън времето. Да проникна в други личности, в мисленето, което ти не си в състояние да разбереш. Защото нашето съзнание не познава сетивата. В тази кутийка, чието укритие ти издавам, се съхранява запис на първата или втората експедиция. Все едно коя. Ще видиш.

Прегледай го, когато наближиш Голямата река — бистрия, но толкова бърз поток, че преминаването му е почти невъзможно. Не зная как ще постъпиш ти. Но зная, че когато погледнеш далечния отсрещен бряг, ще видиш на него сякаш отражение, дубликат на праджунглата, която искаш да напуснеш. Ще продължиш да се бориш, за да се измъкнеш от нея, ще се биеш на живот и смърт със зверовете и стихиите. Тогава ще разбереш?

Струва ми се, че вече зная. Няма го детството ми, нито младостта ми, няма бягство от праджунглата. То не е нужно. Остава бягането. То е моят сетивен живот, това, което обичам. Маскирам се, валям се в калта, търкам тялото си в горещите извори, бягам от чудовищата и с удоволствие убивам зверовете. Това е моят живот. Останалото е халюцинация, халюцинация като Ейсие.

Стоя на възвишение, от което гледката ми се струва по-просторна от досегашните. На далечния, космат, черно-зелен хоризонт неравните зъби на праджунглата се забиват в избелялото, почти бяло небе. По него се носи един от онези силни, горещи вихри, които спират дъха и стискат сърцето с желязна лапа. Той разлюлява черно-зелените зъби, а после се натиква като торнадо в гърлото на праджунглата и изтръгва от него буца дънери и клони. Те се взривяват над гъсталака, разсипват се по небето. И отново по-кротка вълна дразни зъбите на хоризонта, и отново той се разпада от експлозия.

Загледан в този омразен, но сега единствен мой свят, отварям предпазливо примитивния капак на кичовския сандък. Чак след миг разбирам, че с отварянето съм включил генератора за холографен запис. Това е единственото техническо средство, с което разполагам. Вече не действа нищо — нито лазерното оръжие, нито ориентиращите устройства, нито индикатора за медицински контрол. Нищо.

Неизвестно защо записът тръгва най-напред с прекъсвания, а после бръмчи. Но не след дълго ме заобикалят гласове, сякаш съм попаднал сред възбудена тълпа. „От коя ли експедиция са“ — питам се.

Струва ми се, че познавам това човешко гъмжило, о, великолепно разпознавам неблагоприятно разположените към мен другари по неволя. Разглеждам лицата наред. Да, те са. Същите. Гледат ме със съчувствие и дори със съжаление.

— Ела с нас, хайде, можеш да дойдеш — викат ми претичващите край мен.

— Крайно време е, последният звънец удари — крещи един от тях, в очите му има безумие, бяга като хипнотизиран. Готов съм да ги последвам, обаче Кардера ме задържа, стиска ме с дългите си ръчища, притиска ме така, че усещам болка.

— Пусни ме, гад, пусни ме най-сетне! — правя опит да се измъкна от железния обръч на ръцете, от натиска на смачкващото ме тяло. Отблъсквам това кореместо, твърдо туловище, което се е залепило до мен в жегата, удрям го, та чак кънти.

— Ще останеш с мен — казва той спокойно.

— Пусни ме!

Позволява ми само да се вглеждам от разстояние в сцената, която продължава да се разиграва на фона на белите облаци от пукнатината. Кратерът не се скъпи с тази обла белота. Омотава с нея скалите все по-нагъсто, закрива подскачащата в такт компания, скрива като със завеса плътните маси на зверовете, дебнещи човешкия живот.

Вече само главите стърчат над белотата. Над всички се люлее посребрената и полупрозрачна Ейсие. Все по-малко телесна е въпреки голотата си. Сред бучащия ритъм на мелодията на човекомаймуните до мен достига шепот или вик, не различавам. Кардера е.

— Нея я няма в списъците на експедициите — съска в ухото ми той. — Проверих, няма я в нито един списък. Нито на тази, нито на предишните експедиции. В списъците няма жени.

Гледам го, оглеждам цялата му фигура. Дали наистина е Кардера? До каква степен субектът, който реагира така силно на главозамайващия танц край Ейсие, съм аз? Дали наистина съм аз самият? Къде започва холографското заблуждение, излъчвано във въздуха от „черната кутия“, къде е границата на моето истинско преживяване?

— А теб има ли те в тези списъци?

— Не съм проверил — извиква.

— Но и двамата сме тук, и тя също — добавя.

— Да, тук сме.

Отговарям разсеяно, затова пък следя всеки жест на Ейсие. Нищо друго не ме интересува. Чувам Кардера:

— Засега не можем да ѝ попречим да извърши този обред.

— Искаш да ѝ попречиш ли?

— Искам тя да остане с мен.

— Пусни ме!

— Да имаш да вземаш!

Гледам Ейсие. Ехото повтаря и разнася песента ѝ, която заглушава ритмичния грохот на припевите на човекомаймуните. Силата на това ехо пресова песента в мозъка, във всяка частица от тялото, потиска, смазва чувството за собствено аз. Пронизан от напевния зов на Ейсие, оглушен и пропит с неговото ехо, аз не откъсвам поглед от мистерията, която — независимо от желанието ми, — ако не беше трагична за мен, ако не означаваше загубата на Ейсие, би имала привкус на наивна, неосъзната комичност.

Сякаш стоя в кръг от играещи деца или в негърско селце, пренесено направо от репортажите или романите на XIX век. В такт с все по-бързата, зашеметяваща мелодийка, която губи ритмите си, се провежда нещо като ритуал за инициация^[1] на младежи или погребение на смели бойци.

— За нашата любов — пее Ейсие.

— За нашата — отговаря хорът от мои другари.

— За нашата любов Кнол.

За нашата любов Иней

За нашата

За нашата любов Ротан

За нашата

Следващият стих започва с „вечната мисъл“, а третият говори за „Вечния живот без тяло. Без страдания. Без време.“

Всеки призован излиза от мъглата, изплува над самата пропаст и се спира пред коленете на призовалата го. Издава вик. Последният човешки вик. Той е призив, изпълнен с неописуемо блаженство, вой на ощастливо животно, което внезапно е открило свръхживотински

хоризонти. А може би аз зле възприемам, може би аз бъркам. Това е по-скоро рев на безумието, което обхваща съзнанието на тези хора, преди те да се разделят с кожата си.

Не мога да определя колко дълго трае метаморфозата на членовете на нашата (дали нашата?) експедиция, но доста време след като отделните кожни обвивки са паднали в пропастта, разтопили са се в мъглата, остават, или поне така ми се струва, само блестящите очи.

Очите се виждат най-дълго.

Вече се изкачва следващият — катери се по скалата, а очите на предшественика му още са в мъглата, още съществуват. Очите — лъчи, които искрят на фона на матовата белота, очите, вперени в лазерния поглед на Ейсие.

Става така: щом срещне с очи погледа на Ейсие, човекът започва да избледнява, да изчезва. Кинг-конговските великани се приближават и помагат на ненужните кожи да се търкулнат в бездната. Във въздуха остава блясъкът на очите и викът. А следващият човек вече се приближава.

— С тези двамата какво става? — чувам над себе си мъжки глас. Същият, който придружаваше Ейсие, когато тя стреля в самката. Никога няма да забравя тембъра му.

— Какво става?

— Те предпочитат да умрат. Нищо не мога да направя.

Тогава, не зная как, чух да се носи от всички страни моят собствен глас. Познах го чак когато първите думи вече цепеха въздуха:

— Ейсие, ела с мен! Не ме изоставяй. Остави, веднага остави тези неща.

Тя сигурно прие моя зов като безусловна заповед да се върне на Земята, към плътта. Формите ѝ придобиха нормален цвят. Превърна се в тяло от плът и кръв. Беше великолепна на фона на замъгления, матов пейзаж — закръглена и пластична.

Тогава двамата с Кардера се втурнахме да ѝ помогнем да слезе, да се махне от високия скален връх. Изкачваме се по стръмния склон, като че се състезаваме, забивайки ръце във всяка издатина. Разраняваме не само дланите си, но и коленете, бедрата, гърдите. Кардера пръв докосна Ейсие, прегърна я.

— Все си мисля — рекох по-късно на Ейсие, — че въпреки всичко можех да то предупредя.

Казах ѝ го, когато неговото тяло започна да се свлича глухо в млечната пропаст. Той викаше, крещеше за помощ.

— Искаше да умре, както и ти искаш да умреш — както искаме ние — казва Ейсие в отговор.

— Вие искате да умрете — повтаря невидимият мъж.

Момичето изпищява. Притиска се с цялото си тяло към мен. Чувствувам нежния хлад на това тяло в невероятния зной. Докосвам я. Галя я. Гледам я в очите, наблюдавам потрепването на лицето, мърдането на клепачите, сянката, която хвърлят миглите, розовината на бузите, червенината на устните. Радва ме всичко естествено.

— Не можеше да го предупредиш — казва Ейсие.

— Значи вие го осъдихте?

— Сам се осъди, нямаше изход.

— Пак ме лъжеш — отвръщам.

Лентата в „черната кутия“ бръмчи. Разбрах, че наслаждавам преживяванията си върху прожектираната картина. Какво е било заложено предварително в структурата на тази прожекция? С каква цел?

Лентата шуми и заглушава джунглата. Загледан и заслушан в събитията наоколо, аз нямам сили да изключа апарата. Коя експедиция е записала всичко това? Не, записвал го е по-скоро някой, който не е бил от експедицията.

— Лъжеш ме — говоря на Ейсие.

— Сам се залъгвам — повтарям.

Вироглаво натискам копчето за превъртане на лентата. Разнася се свистенето на връщащите се обратно картини и сцени. Холограмите, разсеяни в пространството, се сливат в един безсмислен образ с цветовете на дъгата. Ще се опитам да видя още веднъж записа.

Пак го гледам. Пак същото. Същото логично протичане на моите преживявания. Държа непременно да проверя дали бих могъл да спася Кардера. Тази мисъл ме е завладяла, измъчва ме. Защото зная, че когато той рухна в пропастта от юмручния удар на човекомаймуната, аз изпитах радост. Радостта, че него вече няма да го има, че аз ще остана сам с Ейсие.

Тогава бях сигурен, че тя ще остане с мен, бях сигурен в нейното женско подчинение на моята воля, на моето чувство. „Какво пък, тя ме обича“ — мислех си.

— Нищо особено, просто ме обича — сам си вдъхвам увереност.

Връщам се към миналото си, толкова неотдавнашно, толкова добре запаметено, та чак не е за вярване. Сигурно миналото на другите участници в експедициите не се различава много от него и това ми помага да си припомням. Дори изкуственият характер на холограмите не пречи на опресняването на паметта. Въображението е по-силно от натиска на действителността, завладяно е от вече несъществуващото. Тогава как стои наистина въпросът с нашето съществуване — кое е действително и кое измислено? Кое в нас е истинско и кое — фалшиво? Миналото, настоящето, бъдещето?

Нима не е действителност картината — най-истинска, пластична, цветна, изпълнена със звуци, изписана на небето благодарение на холографското изкуство на „черната кутия“?

— Мамиш себе си — повтарям.

Когато човекомаймуната неочаквано вдигна юмрук над главата на Кардера, аз се поколебах, занемях, закъснях с предупредителния си вик с частица от секундата. Поколебах се дали да го предупредя, или да го оставя да загине. Кардера пръв стигна до Ейсие и аз почувствах раздразнение, ала, бог ми е свидетел, дори и да не го бях почувствувал, не зная щях ли да издам звук. Не зная добре, тоест не съм сигурен. Обаче тази несигурност е причина съвестта ми да не е съвсем чиста. Ейсие разбира душевното ми безпокойство. Ясно ми е също, че и тя самата имаше известна възможност да спаси Кардера.

— Видя ли онова добиче с вдигнатата лапа? Не може да не си го видяла — настоявах, притисках я. Може би за да намаля собственото си чувство за вина?

— Видях го, но май беше прекалено късно.

Пак спирам апарата. Страхувам се да пусна записа доста по-напред, да видя какъв е краят на експедицията, на коя експедиция — моята или онази другата? Какво ме интересува чия съдба, ако не е моята собствена? Какво ще стане с мен, какво ще стане с Ейсие? Но нали зная добре, че Ейсие я няма и че моят или нейният вик биха могли да спасят Кардера от смъртоносния удар. Можехме да го избавим, когато огромната лапа на бялото животно падаше върху набелязаната цел, върху главата на моя враг и приятел.

Оглеждам се. Холограмата още виси избеляла във въздуха, после остава само една чезнеща дъга. Лека-полека се разнася и тя.

Избелелите миражи на миналото.

Вече ги няма.

Хвърлям сандъчето в пропастта. То дрънчи по камъните, ударите ечат, нараняват ме. Най-сетне изчезва заедно с търкалящото се подире му ехо.

Край, край на това, което беше. Нека се свърши. Защо изхвърлих сандъчето — дали такова е било категоричното нареждане на Ейсие, или аз проявих най-важното качество на собствената си телесност, на собствената си човешка същност? Бъдещето израства върху основата на миналото. Да убиеш миналото значи да се откъснеш от утрешния ден. Аз пък искам да имам само настояще. Не искам да зная края. По дяволите сантименталността!

Сигурно никога досега лъскавата лентичка на Голямата река не се е изписвала така остро и изразително под линията на хоризонта. Още далечна, но все по-ясно различима. Никога гребенът на джунглата отвъд тази река не е сресвал по-впечатляващо побелялото небе.

— Зная, че когато погледнеш към другия бряг — казваше ми Ейсие, — ще видиш там сякаш отражение, дубликат на тази праджунгла, която толкова много искаш да напуснеш. Ще продължиш да се бориш, за да се измъкнеш от нея, ще се биеш на живот и смърт със зверовете и стихииите. Тогава ще разбереш.

— Разбирам — говоря си сам на глас, също както там, горе, в търбуха на автоматичния кит. — Аз съм сам, съвсем сам на света.

Холограмата не съществува. Разделих се с последния апарат. С последното творение на съвременната техника, което имах. Изпълнен с удвоена сякаш енергия, което все не очаквам от себе си, а пък все ми се случва, и с надежда за успех, на който въпреки всичко разчитам, аз напредвам през каменистите възвишения към реката. Джунглата оредява, човекомаймуните не атакуват. Като че съм станал един от тях или един от камъните, редките дървета или храстите саби наоколо.

Радост от стъпката, силна, плавна. Ще прескачам от скала на скала, ще заобикалям бълващите мъгла пропасти и неравностите на терена. Някои просто ще прелетя, вкопчен в клона: Робинзон или Тарзан на XXI век. Ще градя временни мостчета над бързоструйните потоци. При всяко по-трудно начинание ще съм наясно за съществуващия риск, за смъртната опасност. И нито веднъж не ще претърпя неуспех.

Кракът ми удря твърдо и уверено в каменистата почва, отмерва все по-бърз ритъм. Рядката праджунгла наоколо бучи, ала това е моят грохот, грохотът на моя живот, който вече не ми прави впечатление, не ме дразни, докато не усетя конкретна заплаха. А рискованите места и ситуации заобикалям майсторски. Почти инстинктивно ловуваме примитивно копие, а уловените животинчета изяждам сурови, за да набера сили. Дори не се мъча да разпалвам огън. Той не ми е нужен.

[1] Посвещаване в религиозно тайнство (фр.). Б. пр. ↑

„Още я обичам“ — мисля си.

Обичам Ейсие, но вече я обичам само такава, каквато я помня, значи такава, каквато не съществува и никога няма да съществува.

Понякога изтръпвам от болката, която ми причинява тази истина. Но откакто изчезна и последната холограма и ми останаха единствено откъслечните спомени за преживяното и за Ейсие, сетивността тържествува все по-внушително.

Виждам реката. Голямата река е все по-наблизо, покоряването на всевъзможните трудности запълва плътно денонощие след денонощие, нямам време дори да поспя по-дълго, въпреки че тук жегата е по-поносима, което приканва към сън. Става така, сякаш цялата емоционална страна на моята личност постепенно престава да съществува. Може би се изразявам зле, може би само ежедневните впечатления тъй господствуват над въображението, че го насочват в друга посока.

Неуспешният лов и гладът, слепващ червата, предизвикват у мен буря от отчаяние и унижение. Всяко нараняване буди страх да не се заразя, да не се поболея, да не се осакатя, да не загина недостойно сред тази зеленина, гъста и душна, едновременно враждебна и чудесна. Пълна със страшни и настървени зверове, които са още по-великолепни, когато ми се удаде да победея някой от тях. Това е животът ми.

Рядко се замислям какво става отвъд Голямата река, макар прекрачването на този Рубикон да си остава моята най-голяма мечта.

Когато широката синя лента изчезва зад мъглата, аз потъвам в черна меланхолия. Затова пък каква радост ме изпълва, когато на фона на пепеливото небе забелязвамменящото цвета си течение, разсичано от отблясъците на слънцата: това, което аз окачих на небето, и старото, естественото. Едва сега изпитвам гордост, че монтирах огледалата. Струва ми се, че по-добре разбирам себе си и Кардера от онова време, че съм същият, както тогава — изпълнен с ентузиазъм да извърша експеримента с мъртвия корем на Земята.

Понякога успявам да извикам Кардера във въображението си и да поговоря с него.

— Мразех те, на първо място за това, че ми забрани да гася слънцето, за да спася човешките същества. Мразех те и затова, че ме затвори в търбуха на автомата за да разпаля нова жарава над унищожената черупка на планетата. Мразех те, а сега си мисля, че не съм бил съвсем прав.

— Аз бях само пазител на човешките закони — отвърща Кардера. — А ти беше малък, глуповат Прометей, избран от една несъвършена човешка институция. Прогледна едва в мига на своя бунт. Този бунт бе полезен и за двама ни.

— И за теб ли?

— Разбира се. Мислех, че се опитваш да задържиш похода на човечеството и че това е възможно най-голямото престъпление. В момента, в който ти се разбунтува, разбрах какви са опасностите от нашето експериментално покушение над прогнилата, умираща Земя. Родният ти град бе завинаги погълнат от праджунглата, а тя се разширява, експлодира. Ейсие твърдеше, че праджунглата завладява цялото земно кълбо. Признавам, страхувах се да бъда гробар на старата цивилизация, защото се ужасих от новата, дивата, необузданата. Сега съжалявай, че не се възползва от спасението, което ти предлагаше Ейсие. Съжалявай. Трябва да съжаляваш.

Усмихна се тържествуващо. Но аз бях запомнил лицето му в гримаса на крайна ярост. Побеляло. Устните също. В такова състояние очите и устата му изчезваха, лицето му се превръщаше в маска, сякаш беше сложил на главата си бял чорап. Впрочем пак така изглеждаше той и в минути на радост, възбуда, еуфория. Бръчките му се изглаждаха — пак маска без цветове, дори разтворените устни разкриваха не розова, а пепелява уста.

— Казваш — говоря уж на него, а всъщност се обръщам към себе си, губейки от очи маската му, — казваш, че би трябвало да съжалявам за своя избор. Че бих могъл да бъда с Ейсие завинаги, а ето че останах сам. Заради нея загубих последния човек, който можеше да ми бъде другар, да ми помага. Загубих теб, Кардера, осъдих те на смърт единствено за да остана поне за мит насаме с момичето. А нали би трябвало да зная със сигурност, че не след дълго ще загубя и нея. Избрах безнадеждната борба с праджунглата, макар да знаех за нейния

дубликат от другата страна на Голямата река. Предпочетох раните, тора, затъването във вода и кал, рояците насекоми. А преди всичко избрах смъртта. Да, избрах нея, въпреки че ще я избягвам като гръмотевичен удар.

— Защо избра сигурната смърт, с която завършва всяко човешко съществуване, след като можеше да се окажеш в ролята на полубог или бог?

— Няма живот без смърт, известно е. Каквото и да е това наше съществуване, друго то не може да бъде. Но аз съм човек, и само това, което е в мен, по мен и край мен, ме интересува. Само то е мое. Искан Ейсие да ме разбере, да остане с мен при моите условия. Тя ме напусна. Не аз нея.

— Не хвърляй вината върху нея.

— Кардера, не се гаври с мен. Запомни. Аз съм такъв, какъвто бях, когато гасях слънцето, което ти ми беше наредил да запала. Аз съм такъв, какъвто бях, когато сам избрах наказанието си. Знаех, че то ще се състои в конкретна работа, в контролиране на механизми, които бих могъл да пипна, които бяха конструирани от хората за хората. Аз съм винаги от плът и кръв. И от кожа. Унищожавам тази скверна джунгла, за да стигна до Голямата река, после ще премина през нейното вихрено течение, после ще навляза в нова джунгла. Ах, какво ме засяга това „после“.

Струва ми се, че Кардера ме потупва с одобрение по рамото.

— И аз избягах от тях — казва.

Разговорът ми с Ейсие, преди тя да изчезне, е своеобразен вариант на диалога със сянката на Кардера.

— Кардера ли? — попита Ейсие. — Защо непрекъснато ми напомняш за него? Аз го мразя.

— Добре ли го познаваше?

— Стара история. Може и да съм го познавала. Познавах го и не искам да го помня, така както не искам да зная и да чувам за твоята прозаична сетивност, която отказва да приеме всякакво по-дълбоко и по-широко познание.

— Но ти не си против страстите ни.

— Това е нещо друго. Пак не ме разбираш.

— Чуй. Искан да узная все пак. Кардера знаеше ли от по-рано за вашето съществуване, за вашата вечност, в която аз не вярвам? А може

би той самият е взел участие в нейното създаване?

Пак се разтрепери. Трепери, чувствавам всяко потръпване на тялото ѝ, което съм стиснал в здрава прегръдка.

— Не зная — отговаря. — Кардера сигурно си е мислел, че ние произхождаме от друга планета. Но да се твърди такова нещо е смешно. В нашето трето състояние ние сме на планетите и извън тях. Просто не разбирам историята, не разбирам спомените. И тези за Кардера също. Ние нямаме история.

— Кардера познаваше историята ви.

— Това е наивно, казвам ти, наивно е. Познавал, не познавал. Историята никога не ме е интересувала. Само вие търсите причини и следствия, само вие се поддавате на натиска на тези измислени лавини.

— Слушай — добавя, притискайки се с все сили към мен, — твоето познание за света, твоето и на другите хора, се различава коренно от моето, от нашето. Мисля, че ти ме обичаш, както обичаш тялото си, луната и естественото слънце, както обичаш самия факт на съществуването си. Обичаш, за да обичаш, живееш, за да живееш, за да вървиш, да ядеш, за да извършваш десетки, стотици осъзнати и неосъзнати физиологични функции, за да бъде в ред целият ти организъм, за да му бъде приятно, за да продължава неговото съществуване.

— Именно за да продължава съществуването. Най-сетне се разбираме. Но не става дума само за физиология. Ние обичаме да откриваме истината, да се радваме на късчето познание — открито, изследвано, набодено на карфичка — като извадена от мрежичката пеперуда.

— Така както обичаш мен, ти би могъл да обичаш всяка жена, която си срещнал в благоприятни за любовта обстоятелства. А твоите истини, набождани на карфичка? Твоята наука, твоите познания? Изграждате си теория за структурата на света и неговите явления, искате да задоволите физиологичните потребности на мозъка си. Теориите и хипотезите следват една подир друга. Вече ви се струва, че сте открили истината, вече идва удовлетворението от голямото обобщение, чрез което ще бъдат обяснени много явления, когато неочаквано се скъсва едно звено — слабичко, наивно. Ах, този хедонизъм на вечно застрашавания от нещо човек.

Отблъсквам я. Тя ме прегръща.

— А ти, ти защо ме обичаш? — питам.

— Не зная — казва с искреността на дете. Замълча.

Сигурно се уплаши, че ме е засегнала, че е казала прекалено много. Държа я в прегръдките си, гледам я в очите, целувам я, а кожата ѝ бавно-бавно става прозрачна. Струва ми се, че докосвам желе, ала и то се стопява. Не мога да овладеея погнусата и ужаса си. Искане да си отиде, да си отиде.

— Още не. Остани с мен.

— Слушай, ти знаеш, че наистина те обичам — казва тя с утешителния си глас, който бавно се отдалечава от мен. — Слушай, аз съм луда по теб, луда съм по теб на тази земя. Затова повече нито миг. Нито миг.

Тялото ѝ е вече само неясно очертание. Изчезва допирът, изчезва лицето. Няма ги ръцете, гърдите, бедрата ѝ, макар допреди миг да усещах топлината им. Видимо Ейсие не съществува. Чувам нейния глас. След малко и той ще заглъхне.

— Страхувам се от сетивата, страхувам се от смъртта. Ела с мен. Все още можеш, все още?

Къде е моята голяма любов? Не я обичам изчезваща. Не умея да изпитвам нито любов, нито омраза без участието на сетивата, без тяхната проверка. Без сетива бих бил като охлюв, изваден от черупката беззащитен, гол, кръгла нула за себе си. Незначещ за никого нищо.

— Не те обичам — крещя развълнувано, гневно, — любов няма. Колко много неща са необходими за любовта! А преди всичко нужна си ми ти — цяла, чувстваваща, досегаема. Ти би искала да ме откъснеш от земята, като страница от книга, страница, която ти харесва. Би искала да ме откъснеш и да си направиш от мен спомен за вечни времена. Не, няма да стане.

От прозрачността си тя преминава към мен, пак се появяват багрите на кожата ѝ.

— Мъча се да те разбера и продължавам да те обичам.

Гали ме, но ласката ѝ почти не се усеща. Дразни ме. Разбирам, че всяко усилие да се появи отново може да бъде последно. Дърпат я към третото състояние, всмукват я в това трето състояние.

— На какво ме осъждаш? — шепне. — Чувствата ми, а сигурно и твоите, сега приличат на болката, която години наред преследва сакатия, комуто са ампутирали ръката до рамото. Боли, много боли.

При мен ти би бил сакат, при теб аз бих била недъгава. Имаме ли право да се осъждаме на непълноценен живот?

Гледам я как изчезва и казвам:

— Не те обичам, няма да можеш да ме унищожиш.

— Сам ще се унищожиш.

— Нека те боли, че ще бъда унищожен. Но когато това стане, теб вече няма да те има тук. Да, отсега нататък няма да изпитвам към теб нищо, само ще те упреквам, че ме осакати. Твоята философия и съществуването ти са вегетирание на сакати, съществуване без смисъл. Ако изобщо има поне частица истина в думите ти, в тези блънвания за вечност, в това, което будиш у мен, с вида на изчезващото си тяло.

— Ще загинеш — шепти, — ще издъхнеш като животно.

— По този начин ще продължа съществуването на праджунглата.

Ще бъда неин тор.

Преструвам се, че се смея. Тя изчезва.

Все по-рядко си представям, че говоря с нея. Гледам, джунглата свършва. Излизам от рядката ѝ растителност на просторна зелена поляна.

Познавам това грамадно тревисто пространство с гребена на джунглата отсреща, с редовете храсти саби, подредени равничко като за атака.

Това ли е последната пречка преди Голямата река? Въпреки тревата дочувам тропот на копита. Втурвам се на моравата сред танцуващите кентаври. В кръг, все по-бързо, все по-бързо.

Гледам конските копита на другарите ми. Вдигам все по-големи облаци прах от тревистата почва. Не ме е грижа откъде долитат музиката и ритъмът, разсичан от бича на пищялките.

Въпреки жегата устремният бяг не ме мъчи. Старая се да се вместя плътно в кръга, така че в танца при всяко обръщане да удриям с тялото си тялото на една напета самка. Светла и закръглена, ах, колко закръглена. Тя ми харесва най-много.

Отварям уста.

Надавам вой, старая се да вия като другите, ала, бог вижда, трудно ми е да го направя в този ритъм. В опасващата ни като с железен обръч мелодия не долавям собствения си глас. Самката, която съм си избрал, сигурно също не ме чува. Вия още по-силно.

Познавам тази поляна.

Боря се с другите, за да съм по-близо до тялото на избраната самка. Великанът отдясно се опитва да ме бутне, да ме изблъска с един голям скок, с ритане на мощните копита. Правя опит да отговоря на удара му. Ще го ритна с копито по глезена. Добре. Но той е по-тежък, избутва ме въпреки всичко.

Сега аз на свой ред се готвя за убийствен скок. Забивам с цялата си сила двете копита в земята, краката ми са свити, движа се със задницата си по твърдата почва.

Излитам нагоре. Описвам дъга над моравата. Съперникът пада под напора на тялото ми. После пак се готви за реванш. Не иска да ме допусне до възхитителната самка.

Точно когато се защищавам с лакти от неговото нападение, когато се боря, за да не загубя закръглената и съблазнителна самка, чието тяло кара кръвта ми да кипи, забелязвам как от гората излиза Ейсие.

Почти прозрачна, тя насочва в моята самка дулото на лазерен лъчешмет. Блясва червеният език на лъчите. Самката пада до мен. Има рана под лявата гръд.

Варшава, Венеция, Заборув, 1979–1980 г.

Издание:

Адам Холанек. В клопката

Роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1987

Библиотека „Галактика“, №86

Редакционна колегия: Любен Дилов, Светозар Златаров, Елка Константинова,

Агоп Мелконян, Димитър Пеев, Огнян Сапарев, Светослав Славчев

Преведе от полски: Лина Василева

Рецензент: Елка Константинова

Редактор: Светлана Тодорова

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректори: Янка Енчева, Паунка Камбурова

Полска I издание

Дадена за набор на 28.IV.1987 г. Подписана за печат на 15.VII.1987 г.

Излязла от печат месец юли 1987 г. Формат 70/100/32 Изд. №2077

Цена 1,00 лв. Печ. коли 11. Изд. коли 7,12. УИК 7,48

Страници: 176. ЕКП 95364253315627–58–87

Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Георги Димитров“ — София

Ч 808.4–31

© Лина Василева, предговор, преводач, 1987

© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно оформление, 1979

© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1987

c/o Jusautor, Sofia

© Adam Hollanek, Warszawa, 1983

Kochać bez skóry

Krajowa Agencja Wydawnicza

RSW „PRASA-KSIAŻKA-RUCH“, WARSZAWA, 1983

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.